

ЗА БУКВНИТЕ

КИРИЛО МЕТОДИЕВСКИ ВЕСТНИК

ОПИСМЕНЕХЪ®

ИЗДАВА УНИВЕРСИТЕТЪТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ • ГОДИНА XXXVI • БРОЙ 45/МАЙ 2015 г.

ФОНД
НАУЧНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

Издаването на настоящия брой на Кирило-Методиевски вестник е с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ към Министерството на образованието и науката по конкурс „Българска научна периодика – 2014“.

Договор ДНП 04/0011 от 11.12.2014 г.

Бр. 1/май 1979 г.
Божидар Димитров „Страхота, честният Методий“

Бр. 2/декември 1979 г.
Иван Павлов „Църхо и Страхота“

Бр. 4/май 1981 г.
Проф. д-р Франтишек Дворник „Горазд в Южна Полша“

Бр. 6/май.-юни 1982 г.
Климент Охридски. Из „Пространно житие на Св. Методий“

Доц. Боян Джонов „Казвам истината. Нови сведения за Св. Методий от времето на неговото заточение в Швабско“

Собственоръчен автограф на Св. Методий

Бр. 8/май 1983 г.
Доц. Боян Джонов „Не се пробива с череп планина. Следите на Методий от времето на неговото заточение“

Бр. 9/септември 1983 г.
Доц. Боян Джонов „Почетно място. Новооткрити сведения за Кирил и Методий“

Бр.10/април 1985 г. Посветен на 1100-годишнината от кончината на Методий

Проф. Петер Кирай „При Коцел в Балатон. Становище на унгарските учени за дейността на славянските апостоли в Панония“

Бр. 12/май 1986 г.
Георги Попов „Ученик Методиев. Проучвания върху личността и творчеството на Константин Преславски“

Бр. 13/април-май 1987 г.
„Благодатна почва. Нов паметник в Залавар“

Бр. 14/май 1988 г.
Д-р Николай Клисаров „Звезди върху славянският мир. Новооткрит стенопис на Св. Седмочисленици“

Бр. 15/февруари 1989 г.
„Двоица свещена. Първият в света паметник на Св. Св. Кирил и Методий (Киев, 1911)“

Иван Матев „Духовен мост през Европа. Единство на по рода си фреска на Св. Кирил, Св. Методий и Св. Патрик в Мъглиж“

Спас Попов „Икона на Св. Св. Кирил и Методий от Хабаровск“

Бр. 16/май 1990 г.
Константинос Нихоритис „Възхвала на Горазд и Ангеларий. Неизвестна гръцка служба на Св. Седмочисленици (XV в.)“

Бр. 17/април 1993 г.
Д-р Алберт Раух „Общи корени. Съдбата на Св. Методий и негови ученици след създа Регенсбург“ (На български и немски език)

Автограф на Методий от о-в Райхенау

Илия Пехливанов „Редом с латинския. Най-старата немска изповедна молитва е дословен превод от старобългарски език“ (На български и немски език)

Петко Тотев „Свети Седмочисленици. Една дума за двама учители и петима ученици“

Проф. Стоян Джуджев „Украсили с песни. Св. Седмочисленици – бележити музикални творци на Средновековието“

Бр. 20/април – май 2005 г.
„Относно използването на кирилицата в Европейския съюз“. Из Договора за присъединяване на България към Европейския съюз

„Заточени на Боденското езеро. Следите на Св. Методий и негови ученици в Швабско“

Проф. Роланд Марти „Духом с монасите от о-в Райхенау“

Проф. д-р Георги Попов „Съседни имена. Съвместно химнографско творчество за Св. Методий на Константин Преславски и Климент Охридски“

Климент Охридски „Бидейки всичко за всички. Из „Житие на нашия блажен отец и учител Методий“

„Апостолическо послание на папа Йоан Павел II (1980)“

„Със златно покритие. Монетни изображения на първоапостолите“

Бр. 21/ноември 2005 г.
Св. Методий „Канон за Св. Димитър Солунски“
Папа Бенедикт XVI „Кирил и Методий формираха Европа“. Реч пред българската делегация (20 май 2005 г.)

Бр. 22/май 2006 г.
Проф. Алексей Лосев „Реалността на общото. Към младите българи“ (факсимиле)
Проф. Сергей Аверинцев „Гръцки порядък на мисълта. Кирил и Методий сдружават славянското слово с константинополското любомъдрие“
Проф. Сергей Аверинцев „Слово за словото“. Автограф

Методиана

„За буквите – О писменехъ“

Библиография

Агоп Орманджиян „Сирил и Мефота. Шуменци са почели делото на славянските първоучители още в 1813 г.“

Стоян Петров „Кирил и Методий. Проект за български всеучилищен химн“ Сп. Мисъл“, кн. 1/1892 г. (факсимиле)

Бр. 23/септември 2006 г.
„Небесни покровители. Св. Св. Кирил и Методий – патрони на Европа“. Почетен медал на Ватикана

Бр. 26/ноември 2007 г.
Пенка Чернева „Паметникът на Св. Св. Кирил и Методий в Москва“

Бр. 25/май 2007 г.
Проф. Роже Бернар „Културна епопея. България спасява делото на Кирил и Методий“. Из Енциклопедия универсалис

Архим. проф. Георги Елдъров „Апостоли на славяните. Кирил и Методий и повтарящите се предизвикателства за Европа“. Слово в Рим, март 2003 г.

Валентин Бобевски „Методиевият канон за Св. Димитър Солунски възкръсна след 11 века“

Проф. д-р Стефан Лазаров „Едно знамение“

Бр. 30/май 2009 г.
„В Годината на Методий-1100“. Документален филм на Елена Панайотова за международен симпозиум в Регенсбург

„Образец и пътеводител“. Константин Иречек за делото на Св. Св. Кирил и Методий

Бр. 31/ноември 2009 г.
„Градеж на мостове. На Третия събор на българите в Европа при останките на Моравския архиепископ Св. Методий бе въздигнат нов паметник на Светите братя в Микулчице“

Бр. 32/май 2010 г.
Новият паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Микулчице

„Во веки веков. Св. Св. Кирил и Методий – покровители на Европа“. Слово на папа Йоан Павел II на церемонията по изпращането, Пловдив, 26 май 2002 г.

Бр. 34/май 2011 г.
„Меса в до-мажор“. Неизвестна творба на Йохан Михаел Хайдн, посветена на славянските първоучители“

Бр. 36/януари 2012 г.
Паисий Хилендарски „За славянските учители“. Страница от „История славянобългарска“ (факсимиле)

Бр. 37/май 2012 г.
Илия Пехливанов „От Регенсбург до Райхенау. Най-старата немска изповедна молитва – дословен превод от старобългарски език бележи пътя на Методий и неговите ученици в Европа“
Собственоръчен автограф на Методий
„Slavimo slavno slaveni“. Химн за Кирил и Методий от Ференц Лист (1863)

Бр. 39/май 2013 г.
Тодор Григоров-Терес „Всеславянска прослава. Как са открити, изпети и записани химните за славянските първоучители“
Акад. Валентин Бобевски „О, мъдри Димитре!“ Канонът за Св. Методий – паметник на Моравската мисия“

Бр. 40/ноември 2013 г.
„Българската мисия“. Реферат на Емануил Д. Найденов, изнесен през февруари 1996 г. на семинар по църковна история в Сан Паоло (щата Минесота, САЩ)

Бр. 41/декември 2013 г.
„В началото бе Преслав“. Кореспонденция на Илия Пехливанов от Международния симпозиум „Делото на Св. Св. Кирил и Методий и българският Златен век“ (град Велики Преслав, 1-3 ноември 2013 г.)

Проф. Аза Тахо-Годи „Философия и филология. Делото на Св. Св. Кирил и Методий и България според проф. Алексей Лосев“

Проф. д-р Георги Василев „Grande typus“. Енциклока на папа Лъв XIII (1880)

„Все славяне ко Христу придут“. Химн на П. И. Чайковски в чест на Св. Св. Кирил и Методий (1885)

Бр. 42/май 2014 г.
„В лета же от создания мира“. Кореспонденция на Илия Пехливанов от Международната научна конференция „Кирил и Методий, Византия и славянският свят“ (Солун, 28-30 ноември 2013 г.)

Проф. Георги Василев „Slavorum apostoli“. Папа Йоан Павел II за делото на Св. Св. Кирил и Методий

Проф. д-р Владимир Вавржинек „Епохално събитие – единствено за Европа през IX-X век“

Пощенски блок-марка, посветена на 1150-ата годишнина от Моравската мисия на Св. Св. Кирил и Методий и създаването на славянската азбука

Бр. 44/април 2015 г. (на френски език)
Проф. Роже Бернар „Cyrille et Méthode“ (Енциклопедия Универсалис)

Автограф на Методий от Кондиката на манастира на о-в Райхенау

Неизвестни сведения за странстванията на Методий в Северна Франция след съдебния процес в Регенсбург

Признателност

България спасява делото на Кирил и Методий

Двамата братя Кирил и Методий са извършили дело със световно значение, като са изтръгнали от мрака стария език на славяните, за да издигнат презирано довчера слово до достойнството на писмен език. Тяхното дело след покръстването позволява на славяните да устоят срещу опитите да бъдат покорени или асимилирани от страна на немци и гърци – особено застрашени през Средновековието.

В това дело основна роля изиграва България, спасявайки го от забвение. Тя приема последваните ученици на Кирил и Методий. Създава богата религиозна книжнина – първата национална славянска литература, чрез която по-късно русите се приобщават към християнството.

Източници

Животът на двамата братя Кирил и Методий, апостоли на славяните, е познат от няколко стари документа на латински и гръцки език, най-вече от славянски документи, от които заслужават доверие две анонимни жития, получили общо наименование „Панонски легенди“. Много места в тях остават неясни.

Знае се приблизително, че Кирил е роден около 827 г., че светското му име е Константин и че е по-млад от брат си. Житията осведомяват също, че преди мисията в Моравия Методий бил управител на една славянска провинция, а Кирил, изключително блестящ ум, получил високо образование при най-великите учители на епохата. След това той бил на товарен от правителството на Византия с важни религиозни и дипломатически мисии.

Мисия в Моравия

Тази мисия, обезсмъртила имената на Кирил и Методий, се извършва между 862 и 863 г., когато патриарх е Фотий, учител и приятел на Кирил. Един славянски княз от Моравия иска от Византия да му изпрати мисионери, способни да проповядват на славянски език, за да се отхвърли опекунството на немското духовенство, посклонно да владее моравските славяни, отколкото да ги образува. За толкова трудна задача в момента не е имало по-подготвени хора от Кирил и Методий, доказали вече своите качества. Тъй като произхождат от Солун, те знаят езика на славяните. „Вие сте от Солун“, им

казал вероятно византийският император, „а всички солуняни говорят чисто славянски“.

Кирил и Методий дават на славяните тяхната първа азбука и първите религиозни текстове. Съвременната наука е склонна да смята, че азбуката, сътворена от Кирил, е глаголицата, а не оцелялата до наши дни кирилица. Тя допуска също, че първите текстове, написани на тази древна азбука, носят белезите на славянският диалект от български тип в една епоха, в която славянският език е все още доста единен и славянският говор от крайбрежието на Егейско море е бил лесно разбираем за славяните в Централна Европа.

Последните години на Кирил и Методий

След малко повече от три години, прекарани в Моравия, двамата братя продължават делото си в Панония. Сетне отиват в Рим, където биват приети с големи почести от папа Адриан II, който признава славянската литургия. За нещастие след смъртта на Кирил – 14 февруари 869 г. – Методий, назначен за епископ в Панония, среща в своя диоцез острото противодействие на немското духовенство. Когато през 885 г. той умира, неговите ученици са брутално изгонени от същото това духовенство. Те намират подслон и закрила в България, където са приети от княз Борис, новопокръстен в християнството.

Мисията на Кирили и Методий в Моравия е сред най-големите културни епопеи, запомнени в историята. Двамата главни герои в нея – и по-специално Кирил – днес се открояват ярко с интелигентната си дързост и дълбоката си хуманност. Пред духовниците от Венеция, които претендират, че еврейски, гръцки и латински са единствените езици, на които може да се възхвалява Бог, Кирил високо заявява, че е срамно да се осъждат всички други народи „на слепота и глухота“.

Малко преди смъртта си Кирил моли брат си да не предпочита тишината на манастирите пред трудното довършване на делото сред хората. Блестящ философ и теолог, умел дипломат, Кирил е същевременно учен със съвсем съвременна нагласа на лингвист, археолог и ерудит.

„Св. Методий“.
Фреска в Гробищната църква на Рилкия манастир (XIX в.)

Св. Климент Охридски Житие и деяния на блажения наш учител Константин Философ – първия наставник на славянското племе

Като узна за него римският папа, прати да го повикат.

И когато той дойде в Рим, самият папа излезе да го посрещне със свещи в ръце, понеже носеше мощите на Св. Климент, мъченик и папа римски.

И заради него Бог направи тук преславни чудеса <...>

А папата, като прие славянските книги, освети ги и ги положи в черквата на Св. Дева Мария.

След това папата заповяда на двамата епископи Формоза и Гаудерик да осветят славянските ученици.

И като ги посветиха, те веднага отслужиха литургия в черквата на Св. апостол Петър на славянски език. И на другия ден служиха в черквата на Св. Петронила, на следния ден в черквата на Св. Андрей, а оттам пък в черквата на великия Вселенски учител апостол Павел.

И пяха цяла нощ, като славословиха Бога на славянски език, а на сутринта служиха пак литургия на светия му гроб, подпомогнати от епископ Арсений – един от седемте епископи, и от Анастасий Библиотекар.

А Философът не преставаше да отдава, заедно със своите ученици, достойна хвала на Бога за това. При него непрекъснато идваха римляни и го разпитваха за всичко. И като получаваха двойни и тройни обяснения на своите въпроси, отиваха си доволни по домовете си.

(IX в.)

На първа страница: „Св. Св. Кирил и Методий с папа Адриан II при пренасяне на мощите на Св. Климент Римски в Рим“. Фрагмент от стенопис в базиликата „Сан Клементе“.

Проф. Франтишек Дворник (Чехия, САЩ)

„Делото на Константин-Кирил и Методий, отхвърлено от Запада, бива спасено от българите и става средство, чрез което Византия приобщава повечето славянски народи към християнството. Учениците на двамата братя, прогонени от Моравия, стават двигатели на това явление.“

✿ ✿ ✿

Проф. д-р Линда Садник-Айцетмюлер (Австрия)

„Братята Кирил и Методий създават славянската азбука в средата на IX век и с техните преводи на най-важните богослужебни книги на старобългарски език те стават основоположници на няколковековната водеща роля на българите в духовния живот на цялата славянска Източна Европа.“

✿ ✿ ✿

Проф. д-р Дмитри Оболенски (Великобритания)

„Делото на Кирил и Методий, претърпяло крушение в Моравия, бива спасено от България. Учениците на двамата солунски братя, най-вече Климент и Наум, продължават тяхното дело, като поставят начало на Преславската и Охридската книжовна школа.“

✿ ✿ ✿

Енгелс Зиков (Русия)

„Българите са запазили от гибел и забравя наследството на великите славянски просветители. Неуспехът на Кирило-Методиевата мисия в западнославянските земи би могъл да заличи техния принос, ако той своевременно и в значителна степен не е бил пренесен в България, където получава блестящо продължение и развитие.“

✿ ✿ ✿

Умберто Еко (Италия)

„Поразен съм от графичното съвършенство на глаголицата. Нейните символи – кръст, кръг и триъгълник, не могат да бъдат случайни.“

✿ ✿ ✿

Проф. д-р Мерсия Макдермот (Великобритания)

„България не е нито богата, нито могъща страна, но тя е дала на света безценни дарове: азбука, която изважда на светло от векове тъмнина милиони хора по света и плеада герои, които възплъщават най-доброто от човешката мисъл и стремежи.“

ENCYCLOPÆDIA
UNIVERSALIS

CORPUS

5

С тракийска закваска

Чудесата на римските папи

Христо Буковски

Християни в днешните български земи са били покръстени лично от Св. апостол Павел през 52 г., когато започват мисията си в Европа, и от Св. апостол Андрей Първозвани, брат на Св. Петър, след 55 г. Известно е и че ръкоположеният от тях епископ Климент достигнал Сердика (днес София) и основал Сердикийската архиепископия, та заради своята праведност и ревностната си дейност в онези трудни времена бил призван от Св. апостол Петър да отиде в Рим и да заеме неговото място на първосвещеник. Понеже Климент продължил със същата всеотдайност и в Рим службата си като архиепископ, в самия край на I век император Траян (98-117 г.) го заточил в Херсон Таврически върху югозападния бряг на Кримския полуостров (в покрайнините на днешния Севастопол). Там светият мъж заварил християни, осъдени да работят в каменоломните. Тъй като нямали вода, докато се трудел заедно с тях, той открил бистър извор и то с целебна сила. Чудото се разчуло из цялата околност и мнозина дохождали за изцеление. Той пък им проповядвал Христовото слово, та все нови хора приемали светото кръщение от него направо в чудодейния извор. Озлобени от неговата упоритост, гонителите на християните го вкарали в лодка, привързали котва на шията му и го хвърлили в Черно море.

През 860 г. Константин Философ и Методий поели на дипломатическа мисия при хазарите, които създали мощна и просперираща държава, след като в средата на VII в. завоювали Кубратовата Велика България. Данни, изложени от проф. Риза Бариев, показват, че в тази по същество федеративна държава влизали главно българи, останали по своите места (около 60 на стоте от населението), които във византийски, арабски и персийски източници били наричани „вътрешни българи“, докато в документите от Волжка България (и оттам – в руските) са „черни българи“ (защото попаднали под чужда власт). Техният династичен род Дуло обаче запазил властта си над старите Кубратови провинции и административния си център в Приазовието, но бил наблюдаван от хазарски наместник на кагана („тудун“). Такъв имало и в Херсон, където Солунските братя по пътното спрели да потърсят реликви от Св. Климент Сердикийски и Римски. Без да сме прекалени оптимисти, те определено са могли да разчитат на „българска връзка“, особено пък ако тамошните ни сънародници са ги смятали за наши, та открили мощите на мъченика с ръждясалата котва, на която бил привързан...

За следващите мисии на Светите братя – през 862 г. във Великоморавия и през 867 г. в Панония да разпространят християнското учение с книги на славенски – е писано много. Известни са и проблемите им с наложената догма свещените християнски книги да бъдат само на еврейски, латински и гръцки език, която оспорвала делата на Светите братя във Великоморавия. Те водели тежки прения, а щом възможностите им за успех почти били отнети, извадили най-силния си коз: откритите в Херсон мощи на Св. Климент, почитан от католиците като „папа Римски“. Впечатлението било като при чудо Божие и в Рим посрещнали реликвите изключително тържествено. Сам папа Адриан II видял в сполуката на Константин и Методий знак свише и ги благословил. С подкрепата на новия император Василий I Философът станал съветник на папата, а създадената от него глаголица и написаните с нея книги били канонично утвърдени и осветени на специална церемония в голямата базилика „Санта Мария Маджоре“, която също е плод на чудодейна връзка към Тракия.

Трудно е да открием дали папата е избрал най-величествения Богородичен храм в света по внушение на съветника си Константин Философ, но тази базилика има странна и много по-стара връзка с нашите земи. Нейното място на Есквилианския хълм е било показано, когато сред жегите на 5 август 358 г. точно там се посипал... сняг. При това чудото станало точно пред папа Либерий и той очертал върху снежната пелена план на храма, според както го бил видял в своя сън, заради който точно тогава отишъл там. Църковните историци знаят, че този мъж е прекарал няколко години от понтификата си в Августа Траяна (Верея, Берое, дн. Стара Загора) и е странно защо за тази история у нас не се говори – нали престоят му тук от канонична гледна точка е превърнал тракийския град в нов Ватикан!

Та на такова свише посочено място папа Адриан II признал славенския език за равнопоставен на еврейския, гръцкия и латинския, а с богослужение по тях била извършена литургия на славенски. През 868 г. лично самият той и най-висшите му прелати ръкоположили за свещеници учениците, които следвали до Рим Солунските братя.

Тъкмо по това време Константин Философ завършил в Рим последния си труд „Написание за правата вяра“. Изтощен от тежките си пътувания, той обаче заболял. Малко преди смъртта си приел монашество, при което получил и сетното си име Кирил. На 14 февруари 869 г. – едва 42-годишен! – облечен в честни дрехи (сиреч: в одеянието на честта), изрекъл: „*Не бях, бидох и съм во веки. Амин*“ и духът му преминал във Вечността.

Мощите му на светец както на Православната, така и на Римокатолическата църква, били погребани в криптата на базиликата „Сан Клементе“, където вече били положени мощите на Св. Климент Сердикийски и Римски.

„Папа Либерий чертае върху снега план на базиликата“. Худ. Матиас Грюневалд (1517-1519)

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в гр. Нитра, Словакия (2011)

Книголюбци от VIII век Скриптории и кръжок „Академия“ при двора на Карл Велики

Каролингски ренесанс. Културен подем в империята на Карл Велики и кралската династия на Каролингите през VIII-IX в., основно върху територията на Франция и Германия. Изявява се в организиране на нови училища, привличане към кралския двор на редица образовани деятели, внимание към античната литература и светското знание изобщо, в развитието на изобразителните изкуства и архитектурата. Той е тясно свързан с политическите и административните задачи, които стояли пред Каролингите, стремящи се към укрепване на своята власт върху цялата територия на империята, за което е било необходимо да бъдат подготвени служебно-административни кадри и образовано духовенство. Такива цели преследвало създаването на нови училища в Тур, Корби, Фулде, Реймс, Райхенау и другаде.

Средище е бил своеобразен кръжок при двора на Карл Велики, т.нар. Академия, ръководен от Алуин. В него участвали самият крал и неговият биограф Ейнгард, поетът Ангилберт и др. Нараства интересът към светските знания и тяхното средновековно тълкуване съобразно условията на феодално-църковната култура.

Особено място сред деятелите на Ренесанса имали бежанците от Ирландия – Седулий Скот, познавач на гръцкия език, поет и учен, и Йоан Скот Ериугена, първият оригинален философ на Средновековието, създател на пантеистична система.

Значително развитие достига историографската литература. Създадени са апологетически „Кралски анали“, развива се местното летописание. Пишат се политически трактати и биографии. Развива се литературата, основана на народните езици (романски и германски), създава се ново, лесно читаемо писмо – т.нар. Каролингски минускул. В скриптории при манастирите се преписват книги, които съставят най-ценния фонд на каролингските ръкописи.

В каролингското изкуство, възприело както тържествената импозантност на късноантичното и византийското изкуство, така и местните езически традиции, се поставят основите на европейското средновековно феодално изкуство.

Храмовете и дворците са широко украсявани с мозайки и фрески. Редом с раннохристиянската традиция, възхождаща към античността, с елементи на пространство и обем, в живописата от IX в. се наблюдават поривистост и експресия. Те се проявяват още по-определено в книжната миниатюра (изображения на евангелистите, библейски сцени, образи на монарси от Каролингската династия и пр.).

Большая советская энциклопедия. Том 11. 3. изд. Москва, Сов. энциклопедия, 1973.

„Господи, помагай на Михаил, владетел на България“
„Богородице, помагай на Михаил, владетел на България“

„Христе, помагай на Михаил, владетел на България“
„Богородице, помагай на Михаил, владетел на България“

Надписи върху печати на кан Борис I Михаил.

Както ви е угодно

Българите затрудняват със своите питання папа Николай I

„Вие се осмелявате да питате дали трябва да търпите и да зачитате такъв свещеник, който си има съпруга, или да го прогоните от себе си. На това отговаряме: Макар такива да заслужават да бъдат много порицавани, вам подобава да подражавате на Господа, който заповядва на своето слънце, както свидетелства Евангелието, да грее над добри и лоши и да праща небето дъжд над праведни и неправедни. Наистина, вие не трябва да го прогонвате от себе си, понеже Господ не е прогонил Юда от сонма на учениците си, макар той да е бил лъжлив ученик. Наистина вие не трябва да прогонвате от себе си презвитерите, нито да разследвате техния живот колко е благочестив, но каквото и да има във всеки случай да се запази за съда на епископите.“

„На питането ви дали трябва или не трябва да приемате причастие от свещеник, който е уличен в блудство или пък за това е опетнен само от мълата, отговаряме: Никой, колкото и много да е осквернен, не може да оскверни божии тайнства, които са очистителни лекарства за всякакви зарази, което не може слънчевият лъч, преминавайки през отходни канали и нужници, да си навлече сам оттам някакво оскверняване. Така също и свещеникът, какъвто и да е, не може да оскверни тези неща, които са свети. Ето защо от него може да се приема причастие, докато не бъде низвергнат от съда на епископите, понеже лошите, като поднасят блага, по този начин вредят на себе си; и восъчната факла, запалена, причинява на себе си вреда, но пък на другите поднася в мрака светлина.“

„Вие заявявате, че когато сте влизали в сражение, досега обикновено сте носели като военно знаме конска опашка.“

„Освен това вие се допитвате дали трябва веднага да потеглите, щом дойде вест, че е нужно да вървите на война, или има известно време, в което не трябва да се отправяте на война.“

„Вие заявявате, че има обичай в отечеството ви да изпраща вашият господар, преди да пристъпите към сражение, един проверен и благоразумен мъж, който да прегледа всички мъже, коне и вещи, които са необходими за сражението; и оня, у когото те се окажат немарливо подготвени, се наказва със смърт...“

„Вие разправяте, че сте били свикнали, когато отивате в

сражение, да съблюдавате дни и часове и да извършвате заклинания, игри, пеения и всякакви гадания.“

„Вие заявявате, че сте имали обичай, когато сте решавали да обвържете някого с клетва за някаква работа, да слагате пред себе си меч и в него да се заклевате.“

„Ако бъде хванат крадец или разбойник и откаже онова, що му се приписва, вие твърдите, че у вас съдията го бие с бич по главата и друг бодее ребрата му с железни шипове, докато изтръгне от него истината.“

„За ония, които отказват да приемат благо то на християнството и принасят жертва на идоли или подвиват колена под тях, нищо друго не можем да ви посъветваме, освен да ги убедите по някакъв начин в правата вяра.“

„Каквото и да помисли жена ти против тебе или да ти стори, дори да те наклевети, не трябва да я отхвърляш – освен в случай на прелюбодеяние – нито изцяло да я намразяваш.“

„Същото трябва да се съблю-

Папа Николай I

дава и спрямо роба, който наклевети господаря си.“

„Вие питате дали е позволено на мъжа през нощното и дневното време на Господния ден да се събира с жена си, сиреч да спи с нея.“

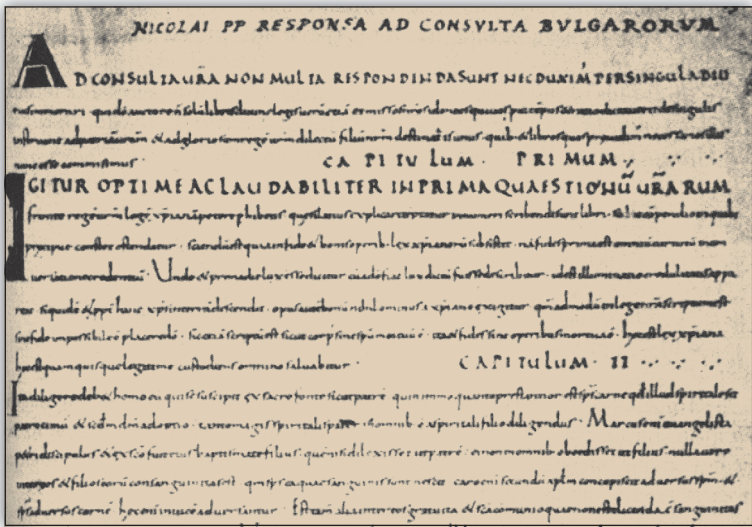
„А колко дни мъжът трябва да се въздържа от своята жена, след като тя му роди син.“

„Вие питате дали жените ви могат да носят гащи.“

„Редно е да се къпете и в петък, за да поддържате велеление и на тялото, и на духа.“

„В крайна сметка вършете всичко, както ви е угодно.“

Папата изпраща 109 отговора на 115-те питання на българите.

„Отговори на папа Николай I по допитванията на българите“ (866). Препис от края на X в. и началото на XI век. Факсимиле

Поместен събор в Цариград

Из протокола на десетото заседание, 28 февруари 870 г.

В името на Господа и Владиката на всички Иисуса Христа, истинския Бог и Спасител, в деветата година от консулстването на венчаните от Бога и прекротки наши господари вечните августи Василий и Константин, и в първата година на Лъв, трети индикт, преди мартенските календи, сряда <...>

Бяха седнали сред другите и славните съдии на височайшия княз на България Михаил:

Ичиргу-боила СТАЗИС
Багатур СОНДОКЕ
Кана-таркан ИЛИЯ
Самсис ПЕРСИЯН
Самсис ХУНОЛ

Имената на българските пратеници се срещат в два кодекса на Ватиканската апостолическа библиотека. Другите кодекси възпроизвеждат текста по гръцката версия. От него е превел на латински протоколите на Събора доминиканският монах Филипо Инконтри през 1355-1356 г.

Из книгата на Васил Пюзелев „Покръстване и християнизация на българите“. София, ТАНГРА ТанНакра, Център за изследвания на българите, 2006.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в гр. Владивосток, Русия (2006)

Княз Борис I в Охрид Йордан Вълчев

– Сега за нова употреба се извежда напред българският език! Това е жив език, той се говори в оная част на Европа, откъдето пъплят и нови народи, много народи, победоносни народи. Българският език става квас, който може да накара тези народи да шупнат. Жив е езикът – това значи свобода и развихър на народите.

Ето кое и подплашило Рим!

Византийците също трябва да са имали това предвид, но за да смачкат България, искат да подигнат всички народи, които ние предвождаме, срещу нас. О, хитрата сврака с двата крака! О, ступенината на Фотий е само прикритие на една зараждаща се немош. Ние се блъскаме по техните врати, докато паднат. Закрила ли? Закрила на всяка цена! Домета не е постигнал неуспех, Чеслав умно е настоявал за изпращането на Хръсате в Моравия.

Ние трябва да поемем водачеството в християнския свят. Това, което единствено може да ни донесе ползата, голямата полза. Не монах искам да стана аз, както ме съветва Тильо, не да връщам живота назад, както ме съветва Север, но водач на ново движение искам да стана. Това е достойно за един владетел. Всеки дири новото и аз намерих новото за мен и за България.

Борис се бе облегал на една от колоните на Пресиановия павилион и съзерцаваше Охридското езеро.

– Татко – шъпнешеш той на Пресиан – ти казваш, че българите са сторили много добрини на християните, то християните забравили, но Бог вижда. Да, вижда Бог и ни праща просветление. Ето това е смисълът на Испериховото и Кубратовото втурване на юг от Данюбица. Това е възлагала съдбата на Исперих в Плиска и на Кубер в Пелагония. Това е стремлението, което световният дух възлага на България.

И продължи възбудено:

– О, най-умни са Кирил и Методий! Те използват политическите игри в Византия, за да извършат свое си дело. Премълчават по нещо, правят се на наивни, но вървят по пътя си. Аз ги разбрах напълно. И ще ги доведе в България – тук е тяхното истинско място. Благодат, подтик от небето е било, че приех от човешка любов закрилата над тях. Тая закрила сега ще става закрила на нещо най-голямо, най-значимо и повратно в живота на Европа. Европа ще тръгне по нов път, Европа ще бъде Европа на народите, а не на потисниците. Този нов път ще бъде разчертан от нас, от нашия дух и нашата слава.

Сетне заключи:

– Най-после християнството добива за мен истинския си смисъл. Не са били напразни мъките и страданията. Нека шупнат народите, нека дадем собствената им светлина, нека прелеем на народите нашия образ и нашето действие.

Борис вървеше от колона на колона, възбуден до крайност, безумен. После той отиде в гората, галеше кората на дърветата, облягаше си на стволите им, прегръщаше ги...

Той вече се бе издигнал над обикновения човек. От обикновен владетел на народ ставаше владетел на вековете.

Из книгата „Бунт на владетеля – лято 863“. София, Български писател, 1967.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Болерадице, Чехия (2009)

Без Юда разпятие не става

Никос Казандзакис

– Братя първенци на Ликовриси – изрече поп Григорис с тежък глас, – тържествен е днешният ден. Бог ни вижда и чува. Възкръс-на Христос, но вътре в нас все още е разпнат върху плътта ни. Нека го възкресим и в нас, братя старейшини!... По стар обичай от деди и прадеди в селото ни на всеки седем години избираме измежду всички селяни пет-шест души, които да съживят със собствените си тела през Страстната седмица страданията Христови. Шест години вече изминаха, навлязохме в седмата...

– Отче – каза Янакос, – ще те помоля за нещо. В евангелието става дума и за едно магаренце. Когато влязъл в Ерусалим на Връбница, Христос го яздел. Трябва ни, значи, и едно магаренце. Нека то бъде моето.

– Да бъде волята ти, ще вземем и магаренцето ти – отвърна попът и всички прихнаха да се смеят.

Влезе Михалис.

– Добре дошъл, галенико наш – каза попът. – Теб единомудшно избрахме да въплътиш любимия ученик на Христа Йоан. Голяма чест, голяма радост. Бъди благословен!... Сега трябва да намерим и Юда Искаротски. Без Юда разпятие не става. А без разпятие няма възкресение. На всяка цена, значи, някой трябва да се жертва и да бъде Юда.

Погледът му се спря върху червената брада на Гипсодеяца Панайотарос.

– Юда аз не ставам! – отсече Панайотарос. – Уважавам съвета на старейшините, ала не искам от мен да предам Христа. Не мога да го сторя!

– Няма да предадеш Христос, глупако, ами ще се престориш уж, че си Юда и предаваш Христа, за да можем и ние да го разпнем, а след това да го възкресим. Дебела ти е главата, ама се понапъни, ще разбереш: за да бъде спасен светът, трябва да бъде разпнат Христос, трябва някой да го предаде... Юда е по-необходим от всеки друг апостол. След Христос той е най-необходим. Разбра ли?

– Юда аз не ставам! – каза отново Панайотарос.

Беше влязъл незабелязано Манольос и стоеше мълчалив в един ъгъл.

– Най-тежкият жребий се падна на тебе, Манольос – каза свещеникът с тържествен глас. – Бог избра теб да съживиш с тялото си, с гласа си, със сълзите си, свещените слова. На теб ще сложат трънения венец, теб ще бичуват, ти ще носиш честния кръст и ще бъдеш разпнат. От днес чак догодина, до Страстната седмица, едно нещо трябва да имаш в ума си, само едно: как да станеш достоен да понесеш тежкия товар на кръста.

– Не съм достоен... – промълви Манольос разтреперан.

– Никой не е достоен, но теб избра Бог. Не се противи на волята Божия.

– Да бъде волята Му! – каза Манольос, като постави длан на гърдите си.

– Да се приближат сега и тримата апостоли за благословия – заповяда свещеникът.

Из романа на Никос Казандзакис „Христос отново разпнат“. Прев. от гръцки Георги Куфов. София, Изд. на БЗНС, 1983.

„НЕ СЕ НАДЯВАМ НА НИЩО.
НЕ СЕ СТРАХУВАМ ОТ НИЩО.
СВОБОДЕН СЪМ!“

Надпис върху дървен кръст на хълма Мартиника в град Ираклион на о-в Крит при гроба на Никос Казандзакис.

Българск

Езическият прабългарски реликварий

В началото на 864 г. в престо-
толнината Плиска пристигнали
духовници от Константи-
нопол, та „тайно и в дълбока
нощ“ владетелят на българите
кан Борис станал „духовен син
на поставения от Бога импе-
ратор на ромеите“ Михаил III,
като прибавил към името си и
неговото. Християни станали
близките му и онези от него-
вите приближени, „които се
отличавали по род, значение
и богатство“, а на следваща-
та година започнало всеобщо
покръстване на всички хора в
подвластните му земи.

Но нахлуването на констан-
тинополските духовници, под-
чието наставничество старите
свещени храмове били съба-
ряни, за да строят черкви, сри-
вало духовния и нравствения
пиедестал на изконното бъл-
гарско величие. А ако вярата
отведнъж е съкрушена, как се
печели доверие в нова религия?
Лесно ли се поема държавната
вяра на главния враг, когато
сам готският епископ Едоний
пояснява на своя крал Теодор-
их кои са българите с думите:

„Това е народът, който пре-
ди тебе имаше всичко, което
е пожелавал! Народ, при който
този е получавал титли, кой-
то е купувал благородството
си с кръвта на неприятеля!“...

Убедени, че „князът дал лош
закон“ на народа си, че „драго-
волно предавал създадената
и укрепена с толкова усилия
държава в ръцете на нейните
смъртни врагове“, през 865 г. в
престолнината Плиска при-
стигнали да му дирят сметка уп-
равителите (комитите) на глав-
ни български области – факт,
отбелязан дори в „Бертинските
летописи“ (861–882) на Хинк-

мар, архиепископа на Реймс.
Сега нашата история ги закле-
ява, че искали да си върнат
старите богове, но те обвинява-
ли владетеля, че „отстъпва от
бащината си вяра и чест“. Тези
храбри мъже не пристигнали
в Плиска със своите армии, а
лично, защото вяра се отстоява
с със собствения си живот, а не
с чуждия. Да защитят духов-
ния свят на народа си било не
само тяхно изконно право, но
и задължение, защото Съветът
на боилите отговарял за пове-
дението на утвърдения от него
владетел. Именно като важни
и отговорни за държавата хора
те се побояли от онова, което
днес четем в писанията на съ-
временните ромейски истори-
ци: че заедно с покръстването
на своя двор, Борис „обещал да
се подчини на императора на
ромеите“.

Още когато римляните – с
огромни усилия в почти дву-
вековни битки! – завземали
земите на траките, те открили,
че народът можел да бъде по-
беден само когато успели да

овладеят и заличат неговите
свещища.

Споменатият вече архиепис-
коп Хинкмар дописал в своите
„Бертински летописи“:

„Кралят наказал със смърт
петдесет и двама“...

Щом и през следващата го-
дина брожението в страната
срещу константинополско-
то духовенство не стихнало,
според акад. Васил Гюзелев „с
решителността на обречени-
те, княз Борис I решил да от-
скубне българската държава
от губителната прегръдка на
Византия“. На 29 август 866 г.
в Латеранския дворец в Рим
било известно, че неочаква-
но е пристигнало българско
пратеничество. Водел го лично
кавхан Петър, „родственик на
кана-княз“, съпроводен от бо-
лярите Йоан и Мартин.

Мнозина историци, сред ко-
ито и акад. Гюзелев, смятат, че
като спомен от тази мисия в
италианския град Терачина,
недалече от Рим, се пази бога-
то резбованата ракла от IX в. с
изконни български митически

Грифонът – светлата сила побеждава неприятеля

Релефи върху раклата от Терачина, обичайни за реликвариите на древните българи – предна фасада

ИЯТ КИВОТ

От Плиска до Терачина

– Една отдавнашна Ваша мечта и тежба изискват неотложна наша намеса. Каква е причината за това?

– Понастоящем в музея „Лацио“ в Рим е изложен експонат, намерен в притвора на катедралата на град Терачина – най-южния град под ведомството на Ватикана. Това е най-старият експонат, от VIII век. Предаден е там в депото за неактуални подаръци. Дълго време е бил обявяван за изгубен – може би незлонамерено. Сега е представен като образец на дърворезбено изкуство от областта Лацио. Десетина западни изкуствоведи – и един руски учен също – са гадали какъв е този паметник. И нито думичка, че той всъщност има български произход!

– А как е попаднал там?

– Раклата е изпратена от княз Борис Първи като дар за папа Николай заедно със 115 въпроса към него по повод на покръстването на българите. Отнася го делегация от 70 велможи като доказателство, че България вече не е езическа (макар че тя и днес си остава наполовина езическа). Тя спира в манастира на град Чивида-

ле, където мнозина пратеници се разписват в едно евангелие. Пътуват около два месеца до Рим на коне. Знаят се точният ден и час на срещата с папата в Латеранския дворец.

– Кое определя нейната историческа ценност?

– Раклата е военен сакрален предмет. Българите го носят по време на сражение, за да правят с него жертвоприношение за успех. Тя е по размер дълга колкото ръката до лакътя и е висока две педи. Задната ѝ страна се прикрепя към коня по време на битка. Изработена е от орехово дърво. Папата отправя благодарствено писмо до княз Борис с отговори на запитванията до него, които подготвя началникът на неговата канцелария Анастасий Библиотекар. Осем въпроса обаче остават без отговор.

– А що се отнася до сведение то във Фулденските летописи, че Борис Първи изпраща на папата своя меч, с който наказва велможите на своя син Владимир Расате, които искат да възвърнат езичеството?

– Според мен не е имало своето рода нова Иродиада. Борис не избива 52 прабългарски

рода, а само наследниците на болярите, вдигнали бунт срещу него.

– Какво символизируют изображенията на различни животни върху раклата?

– Върху нея има два типа образи: хищници нападатели и закрилящи сили. Според проф. Веселин Бешевлиев прабългарските ханове носят името на зодията, в която те са поели властта и имат по две имена – едно сакрално и едно акламационно. Това всъщност е отразено върху реликвиара.

– А как тази символика стига до съвремието ни?

– Тя стига и до хайдушкия ни фолклор. Всички образи с идеите за България са вградени и в Ботевата балада „Хаджи Димитър“. В нея са и орелът, и вълкът, който лиже кротко раната на юнака, и соколът – юнашка птица, която се грижи за него.

Речено вкратце: ние късно проглеждаме за реалната стойност на най-важните си ценности, които сме наследили от далечната древност.

С проф. Надежда Драгова разговаря нейният отдавнашен студент Илия Пехливанов

сцени-символи. В нея князът изпратил на папа Николай I оръжието, с което излязъл срещу разбунтувалите се боили и багатури, като в пространното си писмо до главата на Римокатолическата църква го известил за подвига си во Христа срещу „ония, [които] след като били покръстени, въстанали единодушно с голямо ожесточение <...> и искали <...> да си поставят друг княз <...> всичките им първенци и по-знатни хора с целия им род били избити с меч“.

Исторически погледнато, именно папата опрощавал не само извършени, но и бъдещите убийства, които на кръстоносците им предстояло да извършат, щом било в интерес на Рим. А какво по-желано известие за Ватикана можело да се очаква от бунт в България, който бил против константинополския вид православно християнство?!

На самия Анастасий Библиотекар дължим свидетелството, че „щом преблаженият папа получил това, изпълнен с голяма радост въздал похвали на Христа и благодарейки с цялата поверена му свише църква, с предано сърце и смирен глас прославил безкрайно нашия Бог, който в последно време направил толкова голямо чудо“. А

Орелът – централно пано

неудържимият във възторга си Николай I писал до архиепископ Хинкмар Реймски:

„Кой е този, който може да каже с каква радост и с какво безкрайно ликуване се изпълнихме, когато узнахме за тяхното спасително покръстване поради щедростта на божията благодат и когато разбрахме, че те са подирили изложението на Христовото учение от блажения апостол Петър, т.е. от неговия престол...“.

В края на ноември 866 г. с хората на княз Борис към България потеглило внушително папско пратеничество. Понеже основното искане на българския княз било да му ръкопо-

ложат архиепископ на българската църква, с много нисши духовници в Плиска били изпратени кардинал Формоза Портуенски, епископ Павел Популонски и подходящи свещеници.

Анастасий известява:

„Те пристигнали при княза и обиколили цялата страна на споменатите българи <...> като не преставали да разорават с палешника на словото почвата на сърцето, да насаждат в душите на хората Христа, след като изкоренят плевелите на заблудението, да поливат с водите на светото кръщение... Благодетелството на княза се увеличило дотолкова и

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Звалява, Украйна (2000)

Грифонът – светлата сила, закрилник срещу злото – предна фасада

той се изпълвал толкова много с чувство на почит към блажения Петър, че един ден хванал със собствените си ръце косите си и пред погледа на всички се доверил на римските пратеници, казвайки: „Всички боляри и всички народи на българската земя да знаят, че от днес след Бога ще бъде слуга на блажения Петър и на неговия наместник“.

Междувременно пратеник на италианския крал Людовик II (844-875) пристигнал при папа Николай I с гореща молба от

своя господар „да му предаде оръжието и другите предмети, които българският княз бил изпратил за свети Петър“, та така българската ракла се е оказала като реликвиарий в катедралата на гр. Терачина.

Проф. Никола Мавродиев в книгата си „Старобългарското изкуство“, пише, че раклата е знаменателен паметник на старобългарското изкуство. А Христина Милчева през 2001 г. издава книгата си „Сандъкът от Терачина“.

Христо Буковски

Паметникът на Св. Св. Кирил и Методий на границата между Германия и Швейцария, издигнат по повод началото на третото хилядолетие (2000)

На европейски кръстопът

На един кръстопът в областта Оберлаузитц на немската провинция Саксония е издигнат нов паметник на славянските първоучители Кирил и Методий. Той представлява фигура на двамата братя с високо вдигнати ръце и православен кръст помежду им. Той е дело на католици от дружеството „Св. Св. Кирил и Методий“ и академичния скулптор Доброслав Багински от Полша.

Паметникът е знак за настъпването на второто хилядолетие след Рождество Христово. Мястото за него не е избрано случайно. Тъкмо по тези места през 863 г. в поселището на западните славяни сорби пратениците на Византия поемат своята мисия към Велика Моравия, а след това техни ученици продължават делото им. Знаем имената на малцина от тях. Най-известен от Кирило-Методиевите ученици сред сорбите е епископ Бено. А те са били десетки и са работили здравата, за да положат основите на равноправието между езиците и културите на Стария континент.

Папа Йоан Павел II – първият папа славянин в историята, посещава тази област още преди да обяви срещу Новата 1980 г. Св. Кирил и Методий за покровители на Европа наравно със Св. Бенедикт – основателя на западното монашество.

„Кирило-Методиевска енциклопедия“. Т. 3, с. 53.

Сазавски манастир в Централна Чехия (X-XI в.)
Голям религиозен център с богослужение на славянски език

Християнство край Висла

Св. Методий и Полската църква

Иржи Весели

От 873 г. до своята смърт през 885 г. Методий преследвал систематично три цели: юридическо и административно укрепване; задълбочаване на образованието и християнския начин на живот; разширяване на християнизацията към всички славянски народи.

Поверената нему от Рим територия през 869 г. обхваща бившата епархия на Сирмиум, сиреч Илирийския север с Панония, управлявана от Коцел. След 873 г. към нея били включени Великоморавия, Нитра, Бохемия и всички славянски земи.

През пролетта на 873 г. папа Йоан VIII, след като изпратил епископ Павел да освободи Методий от затвора, писал и на Мутимир – вожд на славяните и сръбски княз между реките Драва и Сава:

„При теб има свещеници, които живеят без всякакъв авторитет като скитници, дошли в земите ти от всички краища. Те извършват свещеническите си обязанности против каноните и бидейки глупци, допускат прегрешения спрямо Божиите заповеди. Затова те умолявам да съблюдаваш поведението на предците ти и доколкото е възможно, да се включиш в Панонската епархия. И тъй като, слава Богу, е определен неин епископ от Светия Престол, върни се под неговата пастирска грижа“.

Този епископ бил Методий.

Напоследък полски археолози откриха останки от храмове и други великоморавски паметници от Кирило-Методиевия период във Вислица и Краков.

Наистина още в Житието на Методий се казва:

„Един езически княз, доста могъщ, чието седалище беше на Висла, осмиваше християните и ги принуждаваше към тежък

труд. Методий прати хора да му кажат: „Добре ще бъде за теб, синко, да приемеш доброволно покръстване на твоя земя, за да не те покръстват като пленник на чужда земя и по чужда воля. Впрочем ти пак ще си спомниш за мен“.

Седалището на този езически княз вероятно бил град Вислица, там, където река Нида се влива във Висла или направо в Краков. Князът бил покръстен и с него навярно народът му, но това станало, след като бил победен от моравците.

Преди да умре, запитан от своите, Методий определил за свой приемник Горазд:

„Той е един свободен човек от вашата земя. Познава добре латинските книги и притежава истинска вяра. Нека бъде волята Божия, вашата и моята любов“.

Учените напоследък проучват т.нар. Календариум Вислиценсе“, открит в библиотеката на църквата „Пресвета Дева Мария“ във Вислица преди Втората световна война. Той е от 1360 г., но изглежда е бил извлечен от много по-стар календар. В него са упоменати празници, чествани още през XIII век: на 20 юни – Св. Наум; на 4 юли – Св. Прокоп; на 17 юли – Св. Горазд; на 22 ноември – Св. Климент.

Според Каролина Ланкоронска епископ на Краков е бил Горазд. Тя се позовава на „Хрониката“ на Аноним Гал от XII век, според която още по времето на Болеслав Храбри (992–1025), в която се твърди, че

Полша имала двама митрополити с техни подчинени епископи – единият в Гнезно, другият в Краков.

Следователно в крайна сметка може да се твърди според наличните сведения, че полската католическа църква е произлязла все от Методий, било посредством Пражкия епископ Войтех, било посредством Горазд, около 880 година.

„Св. Горазд“.
Релефна пластика.
Худ. Мариан Полонски

„Европа по времето на Св. Кирил и Св. Методий“. Карта във в. „Осерваторе романо“ от 18 юли 1981 г.

Между Рим и Цариград

Покръстването на българите през погледа на Франческо Брачолини

Проф. Рая Заимова

През първата половина на XVII в. италианският поет Франческо Брачолини създава поемата „Покръстена България“. Вероятно тя е била предназначена не само за литературните кръгове, но и за младите българи, на които Конгрегацията е внушавала правотата на католическата вяра.

Авторът е служил на Ватикана през целия си живот и представява литераторите, пряко свързани с католическата пропаганда. Оставя името си всред известните за тогавашното време поети и писатели. Творбите му са предимно лирика, епически поеми и драми. Някои от тях имат историко-политически характер.

Поемата „Покръстена България“ е писана по времето на папа Урбан VIII. Тогава Брачолини е секретар на кардинал Антонио Барберини, ръководител на Конгрегацията за разпространение на вярата, комуто той посвещава творбата си.

Тя е плод на идейно-политическата дейност на тази институция и е предназначена за висшите литературни кръгове, в които самият автор се движи.

Първоначално поемата съдържа само три песни. В този вид под заглавие „Трибелио“ тя се съхранява във Ватиканската библиотека.

През 1637 г. поетът я отпечатва в разширен вид, като я озаглавява „La Bulgheria convertita“. Още на контратитулната страница е поместено познатото от историографията известие за покръстването срещу интригите на друговерците. Обяснено е, че този акт е бил извършен с благословията на папа Николай I, а „еретикът“ Фотий бил изгонен от страната. Единият син на българския владетел е наречен Флавио, а другият – Алберт. Автор на този текст е Джеронимо Пиати от Ордена на йезуитите. Българите са представени единствено с пристъпването им към Христовата вяра. Брачолини обогатява значително с факти началния си замисъл. Той ползва вероятно и текстове на Цезар Бароний или някой поранен автор, който застъпва тезата за „еретика Фотий“.

Тя е изградена може би въз основа на схващанията на патриарх Кирил Лукарис – привърженик на Реформацията и калвинизма, враг на Римската църква и поддръжник на славянското православие.

Главната идея на поемата е приемането на християнството от Рим. Брачолини гледа на тогавашна България не като на поробена страна, а като на суверенна държава, управлявана от монарх.

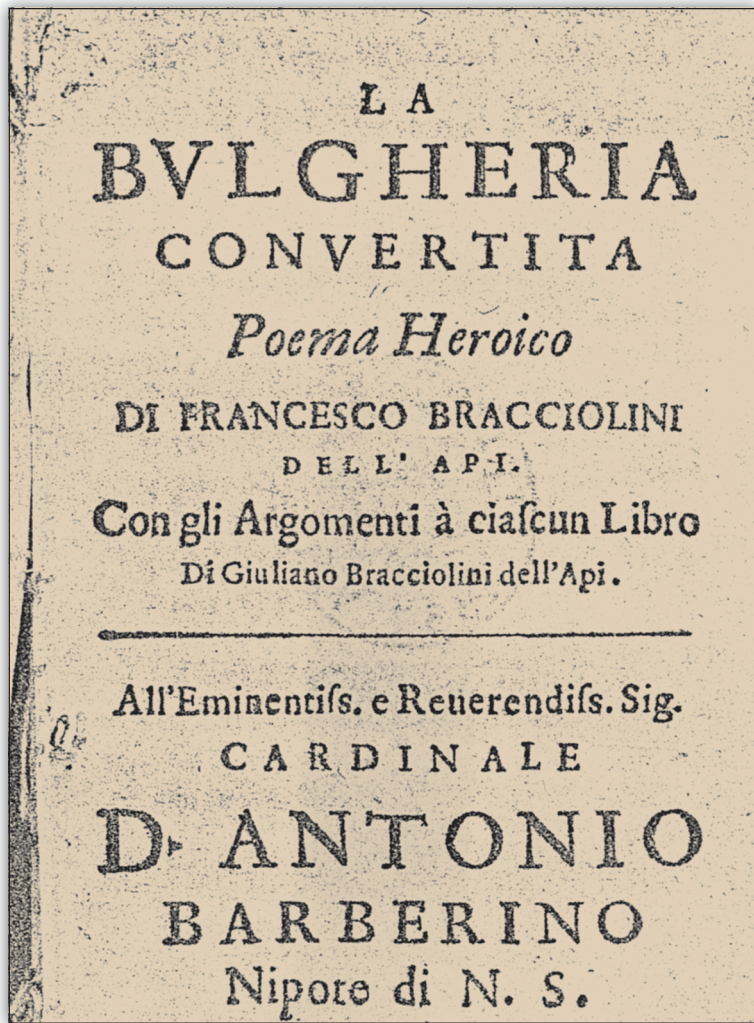
Наистина през 1642 г. папа Урбан VIII издава грамота, в която вероятно под натиска на българските католици признава България за самостоятелна държава.

Според проф. Рикардо Пикио основните внушения на Брачолини са:

„Подчинените на османците християни не трябва да се идентифицират с подчинените на Византия в църковно отношение; по-рано османски-

Проф. Рая Заимова

Заглавна страница на поемата „Покръстена България“ от Франческо Брачолини (1637)

те завоевания са съществували в други средища освен Цариград, в които политическата и религиозната власт са били подчинени на Рим; влиянието на Рим в тези области датира още от първата християнизация; духът на първоначалното християнство не е по-добре запазен в Източната църква, отколкото в Западната; между православната и католическата църква няма непримирими разногласия – солидарността с Рим е изградена въз основа на византийската традиция; само еретиците и враговете на истинското единство на църквата (ще рече, протестантите от всички страни и

времена) имат интерес да съживяват схиматичния дух на Фотий; неумолимото и благочестиво използване на силата са единственият начин за борба с друговерците.“

В съвременната научна литература засега не е известна друга поетична творба от поранен период, която изцяло да е посветена на български проблем. Българската тема започва да присъства в западноевропейската литература и е третирана наравно с останалите актуални теми.

Из книгата „Българската тема в западноевропейската книжнина (XV-XVII век)“, София, Унив. изд. Св. Климент Охридски, 1992.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Ханти-Мансийск, Русия

Михаил Булгаков

Що е истина?

В бяло наметало с кървава подплата, с провлачена кавалерийска походка, в ранната утрин на четиринайсетия ден от пролетния месец нисан, в покритата колонада между двете крила на двореца на Ирод Велики излезе прокураторът на Юдея Пилат Понтийски...

– Подследственият от Галилея? Пращахте ли делото му на тетрарха?

– Да, прокураторе – отвърна секретарят.

– А той?

– Той отказа да даде заключение по делото и предостави на вас да потвърдите смъртната присъда на синедриона – обясни секретарят.

Бузата на прокуратора потрепера, той каза тихо:

– Доведете обвиняемия.

Веднага от горната тераса на градината двама легионери въведоха под колоните на балкона и изправиха пред креслото на прокуратора човек на около двајсет и седем години. Човекът беше облечен с вехт и разкъсан светлосин хитон. Главата му беше покрита с бяла кърпа, пристегната с ремък на челото, а ръцете му бяха вързани на гърба. Под лявото око на човека имаше голяма синина, в ъгълчето на устата му – раничка със съсирена кръв. Доведеният гледаше с тревожно любопитство прокуратора.

А той помълча, после тихо попита на арамейски:

– Значи, ти си подстрекавал народа да разруши Йерушалимския храм?

Човекът с вързаните ръце пристъпи малко напред и заговори:

– Добри човече, повярвай ми...

Но прокураторът, пак без да помръдва и без да повиши ни най-малко глас, веднага го прекъсна:

– Мен ли наричаш добър човек? Ти грешиш. В Йерушалим всички шепнат, че съм свирепо чудовище, и това е съвсем вярно... Но какво си говорил все пак за храма пред пазарската тълпа?

Гласът на отговарящия сякаш пробуждаше слепоочieto на Пилат и беше неизразимо мъчителен; този глас казваше:

– Аз, хегемоне, им казах, че ще рухне храмът на старата вяра и ще бъде съграден нов храм на истината. Изразих се така, за да стане по-ясно.

– Защо ти, скитнико, си всявал смут сред хората на пазара, защо си им говорил за истината, от която нямаш и представа? КАКВО Е ИСТИНА?

В същия миг прокураторът си помисли: „О, богове! Питам го за неща, излишни на съда... Моят ум вече не ми служи...“ И пак му се привидя чаша с тъмна течност. „Отрова ми дайте, отрова...“

И отново чу гласа:

– В момента аз съм неволно твой палач и това ме натъжава. Ти не си в състояние да мислиш за каквото и да било и мечтаеш само да дойде кучето ти: изглежда, единственото същество, към което си привързан.

Секретарят се опули срещу обвиняемия и не дописа думата.

Из романа на Михаил Булгаков „Майстора и Маргарита“. Превод от руски език Лиляна Минкова. София, Фама, 2011.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Черне Клячани, Словакия

Зов за нов морал

Петра Ташева

С опита си на известен и уважаван медиевист проф. Донка Петканова ни представя откриването на Презвитер Козма сред учените слависти и византолози.

Днес творбата на Козма е полезна за писатели, критици, журналисти, общественици и политици с достоинствата си на ярка и непримирима полемика, с качествата си на жива и въздействаща диалогичност, с подбора на аргументацията си, с пламенното изобличаване и поучаване. Тези предимства я издигат над пределите на времето и пространството. Петканова подчертава идеите на средновековния автор, с които той е най-полезен и сега за нас. Като защитава яростно християнските идеи и ревниво брани духовенството от богомилите, той не пропуска да го критикува заради слабостите му. Козма изгражда портрета на идеалния свещеник, монах и епископ, сочи на читателите си духовници – образци за поведение.

Козма се възмущава от еретиците, които не искат да работят. Затова той цитира апостол Павел: „Празният, който не работи, да не яде!“.

Общохристиянско и общочовешко, но и много съвременно значение имат идеите за богатството, „което само по себе си не погубва човека, но зависи как се използва“, защото богатството не бива да е самоцел, то трябва да служи на притежателя му, за да живее добре, но и да спасява душата му чрез милостиня.

Разсъжденията на Козма за книгите също имат силен исторически акцент. Четенето на книгите не е само предимство за богатите. Книгите трябва да са всенародно достояние, да са достъпни, защото „егоисти и скъперници са тези, които крият божествените слова от братята си и ги четат, за да бъдат по-мъдри от тях“.

В този смисъл „Беседата“ възхвалява книгата и критикува богатите и духовенството, които не спомогат за духовното израстване на читателя. За Козма книгата е „бисер, светлина, спасителка от грехове“.

Творбата на Презвитер Козма надхвърля историческото място и време, тя става ръководство за защита на християнските схващания и нравствени норми. Тя зове към нов морал, утвърждава бащинството като морално задължение, майчинството като осъзната грижовност и здравото християнско семейство като жизненоважна потребност. Проповядва хармония между човеците, защото разслоението носи болезненост, както невежеството и самозабравата са пагубни пороци.

Рецензия за книгата на Донка Петканова „Презвитер Козма“. В. Търново, Абагар, 2013.

Българският първопечатник Яков Крайков и Лайденският сборник от 1572 г.

Проф. д.филол.н. Мариана Цибранска-Костова

Във Венеция – столицата на европейското книгоиздаване от епохата на Ренесанса и „Град на книгите“, за 6 години Яков Крайков издава общо 4 книги, в които оставя различни сведения за себе си, а в две други с голяма вероятност също може да се предполага негово участие като издател. Според нуждата от душеспасително четиво за укрепване на православната вяра тези книги са богослужебни „Часословец“ (1566), „Псалтир с последования“ (1569), „Молитвеник“ (1570).

Нишките, които свързват град Лайден с българската културно-историческа традиция, са изтъкани от сборника, влязъл в библиографско обращение под името „Различни потреби“ (1571 – 1572). Това е най-рядката Якова книга и един от най-редките кирилски палеотипи изобщо в света.

В библиографиите от XIX век, сред които тази на руския учен Иван Каратаев от 1833 г., тя е известна само по един непълен екземпляр, притежание на Руската национална библиотека в Санкт Петербург.

През 1972 г. руската изследователка Т. Н. Каменева съобщава за първия пълен представител на този палеотип, съхраняван в Университетската библиотека на град Лайден, Холандия, в сбирката на Йозеф Скалигер. Малко по-късно са открити още два екземпляра в Библиотека Амброзиана в Милано. Това позволява на италианската авторка Я. Йерков-Капалдо да публикува части от книгата, предимно т.нар. паралитургични четива с житиен и апокрифен характер. Нейното оригинално заглавие е дадено условно, за да се назове един нетипичен по състав сборник от четива. Извлечено е от колофона на последния 128-и лист, където издателят пише:

„Съписахъ азъ Иаковъ сіе мале книги въ нижже положихъ различни потреби на всѣко врѣме и оугодно быти всакомоу“ члзкоу къ трѣбованию“.

Думата „потреба“ в случая развива разговорното значение „нужда, необходимост, потребност, използване на нещо“.

Заглавието напълно съвпада с характеристиката на книгата като самостоятелен жанров тип на сборник със смесено съдържание, чрез който се бележи последователна линия във венецианската типографска продукция на кирилица, започнала с фамилията Вукович. Това са изданията с религиозно-христоматиен характер, с четивен и литургичен дял, известни още като поучителни

антологии, но по-често означавани с популярното име книги за пътници.

Първият подобен сборник е „Молитвослов“ на Божидар Вукович от 1520 г., в който самият издател заявява намерението си да създаде книга, удобна за пътуващите. Удобството се състои не само в грижливо подбраното съдържание от нравоучителни религиозни четива, развиващи християнски добродетели, молитви, апокрифи, някои от които са могли да се използват като амулети за предпазване от многобройните проявления на Дявола, но и в самите размери на книжното тяло. Както предишните „книги за пътници“ Яковият сборник е малоформатен, но с още по-намалени размери в 1/32, т.е. едва около 10-11 см. Дори този белег вече определя книгата като предназначена не за строга богослужебна употреба, а за лично ползване на вярващите.

Сборникът се отличава и с оригиналния компилаторски подход на съставителя си, което прави невъзможно отъждествяването му с нито едно от предходните издания за пътници, с които се родее. По същество книгата съдържа служби от „Часослова“, разположени в средата и рамкирани в началото от „Месецослов“ и т.нар. „Сказание какви свети моци се съхраняват във Венеция“. След това се помества апокрифен дял с разнообразие от жанрови форми – жития, видения, слова, въпроси и отговори.

С изключение на популярните и широко разпространени в славянската традиция „72 Имена на Господ“ и „72 Имена на Мария“, които обикновено са неделими, всички останали текстове се отпечатват за пръв път. Пет от апокрифните статии имат за обединителен център помежду си в насловите името на Св. Григорий, наречен както епископ, така и Чудотворец, което прави възможно предположението, че се има предвид епископът на Неокесария (220 – 270), почитан на Балканите заради особената му сила срещу демоните и обявен за патрон на Босна при последния крал на страната Стефан Томашевич (1461 – 1463). Сборникът съдържа също така Пасхална таблица, в която чрез сложна система от изчисления може да се научи датата на празнуването на Великден и някои от основните църковни празници.

Най-енигматичният елемент от състава на сборника остава едно сведение с легендарен ха-

Корица на книгата

рактер, чийто семантичен код и до днес не е разгадан. Това е прочутата бележка на Яков Крайков за съдбата на българския цар Петър. Петър е приел в края на живота си монашеско пострижение в Преслав и често е отъждествяван с писателя от Преславската книжовна школа Петър Черноризец. Бележката на Яков е необичайна в практиката на южнославянските печатари от XVI в., които рядко дават сведения за използваните от тях източници.

Яков Крайков има развито българско народностно чувство, което контрастира с обичайната практика средновековният книжовник да подчертава своята православна принадлежност, а не етническият си произход. То се проявява в щедрото използване на епитета „български“ там, където другите венециански печатни книги не са толкова изразителни (например още в „Часословеца“ Яков нарича Кирил Философ учител славянски, сиреч български). Същата етническа самоидентификация води до възпроизвеждане на една средновековна митологема от българската културна памет и дори сама я създава.

Пълният екземпляр от редкия палеотип на първия български печатар в Лайденската библиотека също е гаранция за среща на културите в обединена Европа. Това копие е залегнало в основата на електронната книга за Яков Крайков и неговия сборник, която излиза и в книжен формат. Тя е опит за приобщаване към делото на първопечатника, благодарение на когото българската книга влиза в т.нар. Гутенбергова галактика като етап от славянската книжовна традиция и предразполага да споделим общото културно-историческо наследство на Стария континент.

Авторката е от Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“ към БАН.

Епохално дело

Кирил и Методий и Европа

Проф. Имре Тот

Основите на славянската култура са положени от Константин-Кирил и Методий в качеството им на съставители на славянската писменост и ваятели на най-стария славянски литературен и литургичен език. Такива са те – създатели на славянската култура. Затова всяка творба, която разглежда проблемите на тази култура, започва с описание на тяхната дейност.

С историческото значение на двамата братя се обяснява проявяваният голям интерес към тяхното дело. Личностните предпочитания, животът, характерът им, тяхната дейност са в центъра на вниманието – от техния съвременник Анастасий Библиотекар до наше време.

За неотслабващия голям интерес към кирило-методиевистиката е показателен фактът, че разработките, занимаващи се с делото на славянските апостоли, днес вече значително надминават пет хиляди публикации, излезли в различни страни и на различни езици по света.

Стремежът ни в този труд бе да се осветлят животът и дейността на Константин-Кирил и Методий в много насоки, но от единна гледна точка – чрез внимателен анализ на изворите и чрез задълбочено проучване на специализираната литература. Обработването на тази част от специализираната литература, описанието на която читателят може да намери в библиографската справка, Това ни убеждава, че следва да разглеждаме живота на създателите на славянската писменост и култура от три аспекта.

Първият аспект бихме нарекли византийски. Високото ниво на византийската култура, духовният подем, съсредоточен в Цариград, т.нар. „Първи византийски ренесанс“ е предоставил тази научна база, която е послужила на Константин да извърши голямото дело на своя живот – да състави славянската писменост, отбравяйки я от противниците ѝ.

Вторият аспект е своеобразен, тясно свързан с периода, с IX в. Имаме предвид съвкупността на историческите, политическите, културните, църковноисторическите моменти като цяло, а също и техните сложни, противоречиви взаимоотношения, които направили възможна появата на славянската писменост, нейното използване, разпространяване и признаване. Тази писменост от момента на появата си предизвиква силните нападки

на духовенството, което поддържало монопола на трите библейски и културни езика – иврит, гръцки, латински, т.е. принципа на триглосията. Константин, а след неговата смърт и Методий, позовавайки се на принципа на разума и авторитета, прилагат различни дипломатически похвати, за да защитят писмеността, създадена за славяните, както и литературата, възникнала въз основа на нея. Те били наясно, че съставянето на славянската писменост и култивирането на славянския литературен език отварят пътя пред славянството към универсалната култура и към Божието слово. Този литературен език прави достъпно за славяните творчеството на античните и средновековните титани на духа.

Третия аспект можем да наречем „български“. След смъртта на Методий (885) немското духовенство в Моравия – със съгласието на Светополк и позовавайки се на булата на папа Стефан V – ръководено от епископа на Нитра, Викинг, изгонило учениците на Константин-Кирил и Методий от Моравия и ликвидирало славянската литургия в страната. Тази мярка предизвикала след себе си много тежки последици. Който и да е наблюдател на събитията би стигнал до извода, че изгонването на учениците означавало смъртна присъда за делото на Константин и Методий.

Запазването и разпространяването на славянската азбука и писменост станало благодарение на подкрепата, която потърсили убежище в България ученици на славянските апостоли получили от владетеля Борис Михаил и от сина му Симеон, отличаващ се с широка култура и образование. Борис Михаил и Симеон оценили значението на славянската литургия и охотно я подкрепили. След 893 г. старобългарският станал официален език на българската държава и българската църква. На този език се създала богата литература. Голямата част от нея се състои от преводи, но не липсват и оригинални творби. Тази литература достигнала предимно до славянските общности от сферата на влияние на Византийската църква, и подпомогнала развитието на техните народностни литератури.

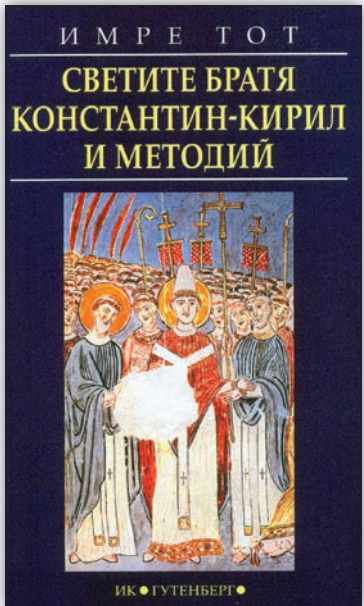
Смятаме, че само проучването на тези три аспекта дава реална възможност за изграждането на вярна представа за епохалната дейност на Константин-Кирил и Методий.

В процеса на нашата работа се опитахме да изведем на преден план историческите и културно-историческите данни, които имат отношение към унгарците.

Общоисторическото значение на Кирило-Методиевото дело има съдбоносно значение за развитието на славянската култура като цяло, но в същото време тя оказва влияние и върху съдбата на средновековната славянска култура и църква. Дейността на славянските апостоли е епохална не само за славяните. Със своята дейност Светите братя укрепвали връзките между Византия и Рим и с това отлагали във времето процеса на разкол в Християнската църква и съответно до голяма степен допринесли за единството на средновековна християнска Европа. Константин-Кирил и Методий притежавали дарбата на отлични дипломати – обстоятелство, което им помогнало да дадат своя принос за запазването на християнското единство.

Тази важна историческа роля на славянските апостоли е призната от Римокатолическата църква. Константин-Кирил и Методий бяха провъзгласени от папа Йоан Павел II за покровители на Европа. Този акт безспорно е още една прослава на славянските апостоли, чийто живот и дело отново са в центъра на вниманието на широки обществени кръгове.

През последните години е налице обновяващ се интерес на учените, прегърнали идеята за единна Европа на XXI в., към наследството и делото на двамата велики творци на IX в., Светите братя Константин-Кирил и Методий.

Корица на книгата
Първо издание. Превод Марта Бур-Марковска. Предговор проф. Куйо Кувев.
София, Отеч. фронт, 1981.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Дмитров, Украйна (2003)

Тудор Доксов

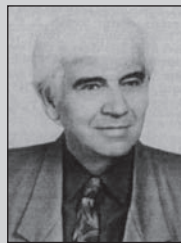
Приписка за цар Борис и цар Симеон

Тези благочестиви книги, наречени Атанасий, преведе по повеля на княза наш български на име Симеон епископ Константин на славянски език от гръцки, който бе ученик на Методий, Архиепископ на Моравия, в годината от началото на света 6414 [906], индикт 10.

А пък ги преписа Тудор черноризец Доксов по повеля на същия княз на устието на Тича в годината 6415 [907], индикт 11, гдето е сътворена от същия княз светата и честна златна църква. През същата тази година на 2 май, в събота вечерта почина бащата на този княз рабът Божий, живял в блага вяра и добро изповедание на Господа наш Иисус Христос, великият, честният и благоверният господар наш български на име Борис с име от кръщението Михаил. Този Борис покръсти българите в годината етх бехти [863-864].

В името на Отца и Сина, и на Светия Дух. Амин.

По: Васил Гюзелев. Съчинения в 5 тома. Т. 1. Апология на Средновековието. София, З. Стоянов, 2013, стр. 295-296. Приписка от 907 г. на Тудор Доксов (IX-X в.), който е братов син на княз Борис I, монах, виден представител на Преславската книжовна школа.

Проф. Имре Тот

(21 април 1932 – 17 октомври 2014)

Изповядвайки проповядваните от Св. Св. Кирил и Методий идеи за равноправието на народите и езиците в създаването на културни ценности, проф. Имре Тот посвети десетилетия за проучване на тяхното наследство и наследството на учениците им.

Защити с доказателства предимствата на старобългарския език.

Измежду съвременните учени от неславянските страни той представи най-проникновено живота и делото на двамата солунски братя в книги – образец на научна публицистика.

ДОСТОЙНО ЕСТЬ! ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ!

„За буквите – О писменехъ“

Магията България

Прощално за проф. Волфганг Геземан

Проф. д.филол.н. Румяна Златанова

Бележитият славист, изтъкнат литературовед и проникновен изследовател е посветил значителен дял от интелектуалното и творческото си дело на хилядолетната българска литература и духовност като авторитетен застъпник на достойното ѝ и устойчиво присъствие в рамките на Обединена Европа. Неговото ревностно отношение към българското историческо и културно наследство е впечатляващо, защото ратува за истинските ценности на българската европейска идентификация.

за славянска и балтийска филология в Мюнхен (от 1968 г.), където през 1970 г. се хабилитира с труда „Откриването на низките народни слоеве в руската литература. Към диалектиката на един литературен мотив от Кантемир до Белински“.

Няколко семестъра е гост-професор в Залцбург, а през 1972 г. поема литературоведската катедра в Института по славистика и балканология към Саарския университет, който ръководи до 1987 г.

Тук има възможност да задълбочи българистичните традиции, положени от бележителната основателка на Института Линда Садник (1959–1969). Същевременно съдейства активно за тяхното разгръщане и чрез новооснования Български лекторат, в който организираниите от Р. Златанова (1973–1977, 1978–1981) ежегодни чествания на Деня на славянската писменост с изложби, поднасяне на венци пред плочата на Св. Методий в Елванген, срещи и симпозиуми, се превръщат в културни събития. Броят на студентите, в които се запалва траен интерес към българистиката, е учудващо голям. По идея на В. Геземан започват разговори за активизиране на контактите между университетите на Саарбрюкен и София. През есента на 1979 г. той, заедно с възторжения почитател на универсалната културна мисия на Светите Кирил и Методий и радетел за изграждане на международни „мостове“ на интелектуалния дискурс, лутеранския теолог Г. Хумел, и Р. Златанова, водят официални разговори с ректора на Софийския университет проф. Бл. Сендов и представят проект за сътрудничество между двата университета. Безпрецедентният за Федерална Република Германия договор за сътрудничество, подписан на 19.09.1980 г. от ректорите проф. Илчо Димитров и проф. Паул Мюлер в Саарбрюкен, е в сила до днес и междувременно е обхванал всички специалности и факултети на двата университета. Най-голям успех отбелязват провежданияте съвместни археологически разкопки със забележителни находки от праисторическо време в Драма, Ямболско.

Проф. В. Геземан съумява да

обедини усилията на българистите от Западна Германия и да издаде сборници с българистични изследвания по повод на двата конгреса по българистика през 1981 и 1986 г. в три от томове на поредицата „Българска сбирка“ (Bulgarische Sammlung, 1980–1990). Съвместно с Георги Марков той публикува през 1988 г. сборника „Немско-български културни отношения 1878–1918“ с приноси на немски и български изследователи, посветен на два важни юбилея: 100-годишнината на Софийския университет и 40-годишнината от създаването на Университета в Саарбрюкен. В резултат на сътрудничеството между двата университета през същата година излиза от печат и преводът на Р. Златанова „Увод в езикознанието с оглед и на българския език“ от титуляря на Института по фонетика и фонология в Саарския университет Макс Манголд.

Изследователските интереси на В. Геземан обхващат широк кръг проблеми на славянските литератури в типологичен и сравнителен аспект. Трайно място сред тях заемат проучванията му върху българската литература от Възраждането.

Освен това В. Геземан е автор на многобройни статии за българската литература и за изтъкнати български поети и писатели като Е. Багряна, Хр. Ботев, И. Вазов, Й. Йовков, А. Константинов, Гео Милев, Хр. Огнянов, П. Р. Славейков, А. Страшимиров, Д. Талев, Т. Траянов, К. Христов, П. К. Яворов за представителни енциклопедични справочници. Засвидетелства удивителна отзивчивост, висока ерудиция и доброволателна колегиалност в многобройните си рецензии за славистични публикации по въпроси на славянските литератури и културните взаимоотношения, отпечатани в представителни периодични издания.

Известно е, че развитието на българистиката във Федерална Република Германия зависи изцяло от личната инициатива на преподавателите в славистичните институти. Усещането за съпринадлежност и дълбока връзка с югоизточноевропейската (и специално българската) духовност за проф. Ге-

земан намира израз не само в активната му научна позиция, но и в умението му да създава свободни пространства за разгръщане на духовен обмен с България още по времето на „желязната завеса“.

След промените от 1989 г. се наблюдава нова динамика на културната комуникация. В противовес на появилите се държавни програми за намаляване или пълно съкращаване на средствата за славистичните институти и югоизточноевропейските изследвания в цяла Германия след падането на Берлинската стена, В. Геземан е сред инициаторите за създаване на ново частно, независимо и надпартийно „Немско-българско дружество за насърчване на връзките между Германия и България“ в областта на науката и културата, със седалище в Берлин. Учредителното му заседание се провежда на 31 май 1996 г. в Държавната библиотека в Берлин. Дружеството си поставя за цел да съчетае усилията на изявени българисти след обединението на Германия чрез продължаване на основаната през 1916 г. серия „Българска библиотека“ от изтъкнатия балканолог и българист Густав Вайганд (Лайпциг) в „Нова поредица“ под редакцията на В. Геземан, Р. Златанова, П. Мюлер и Х. Шалер. Междувременно са излезли 20 тома. Някои от обнародваните публикации представят нови аспекти в развитието на немско-българската надинституционална диалогичност.

В. Геземан участва активно в списването и редактирането на печатния орган на Дружеството „Български годишник“ от самото начало на издаването му (1997) почти до последните си дни. Списанието съдържа актуални научни приноси от различни области на българистиката (история, литература, европейска политика, общество, култура, език, икономика, право), библиографии, очерци за видни българисти, представляващи ценен източник за бъдеща история на българистиката. В отделен дял се помещават рецензии за актуални българистични публикации на немски, английски, български и френски език, в чието съставяне В. Геземан участва дейно. От перото му излизат компетентни отзиви за значителни българистични публикации като на Т. Мартин за „Българския диаволизъм“ (2000), преводите на Н. Рандов в сборника „Български разкази на XX В. (2000), Л. Удолф за „Лириката на Т. Траянов“ (2000), И. Конев

за „Българското възраждане и просвещението“ (2003), „Поезия и проза на „Готфрид Бен“ (2004), В. Динова-Русева за „Анна Хен-Йосифова“ (2004), Св. Добриянова-Бауер за Мюнхенската художествена школа и „Никола Михайлов“ (2004), Л. Хиряева „Структурна типология на руската и българската вълшебна приказка“ (2005), Н. Андреева за „Покръстването на българите в немски пиеси от XVIII-XIX В. (2006), Г. Тиман за „Творчеството на Ем. Попдимитров“ (2006), С. Паскалевски, Р. Златанова за „Армънския род на Парис Паризов“ (2007), И. Конев „Вук Караджич за българите и европейската българистика“ (2009), С. Паскалевски „Проекции на сакралното в творчеството на балканските художници от 20–40-те години на XX в.“ (2009) и др. Като единствено по рода си българистично списание в Германия „Bulgarien Jahrbuch“ се превръща в неделима част от нейната културна съкровищница и допринася за насърчване на духовния обмен в Обединена Европа.

С особено вълнение и одухотвореност проф. Геземан говори за големите творци на българската словесност от периода на Възраждането – епоха на преход към национално обособен по дух и осмислен като форма автономен литературен изказ: И. Вазов, Л. Каравелов, А. Константинов, а по-късно и П. П. Славейков. С произведенията си те представят търсенията на две поколения творци по отношение на разбирането и отстояването на литературата като мисия и съдба. Геземан е член на Дружеството за Югоизточна Европа в Мюнхен от 1953 г., членува в различни комисии към Международния комитет на славистите, както и в Дружеството на филолозите в България. Неговата неотслабваща активност за развитието на българистиката в Германия и интелектуалната му и лична ангажираност към българската наука са високо оценени от държавни и академични институции. Носител е на медал „1300 години България“ (1981), на ордените „Кирил и Методий“ I ст. и „Св. Климент Охридски“ със синя лента (1988), почетен доктор е на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (1996), а през 2008 г. е избран за чуждестранен член на Българската академия на науките.

Неговата необикновена способност да прониква във висшите сфери на познанието, изключителната му етичност, скромност и изисканост, вдъхновяващите разговори с него и човешкото му благородство ще останат незабравими за всички, които са имали удоволствието да общуват с един учен, отдаден изцяло на голямото си предназначение.

Уроците на Екзарх Йосиф

Да навикнем на европейски отношения

Симеон Радев

За Екзарх Йосиф съм писал неведнъж с възхищение, което годините постоянно увеличават. И със своята личност, и със своето дело той заема едно от най-големите места в българската история. Българщината в Македония е създадена от вековете. Големи дейци с безсмъртни имена я пробудиха след дългото робство. Но той е, който я организира върху положените основи. В продължение на тридесет и шест години, от деня, в който той стъпи на своя престол, до фаталната междусъюзническа война, след която трябваше да го напусне, той посвети на нея своя живот. С какъв далечен взор в бъдещето, с каква мъдрост в начинанията, с каква твърдост пред опасностите, с какъв такт в своята дипломатия той изпълни мисията си – ще каже историята. За тия, които са имали привилегията да го познават отблизо и са способни да видят неговата огромна дейност, той блести с ненадминато величие. Величие, трагично в своя край; той плака преди смъртта си над разрушенията на своето дело в Македония, както пророк Йеремиа над съсибиите в Ерусалим.

Още дете бяха ме учили у дома, както и в училището, да гледам на него като на духовен глава на целия български народ и възпътиение на единството му. Екзарх Йосиф обичаше да беседва с млади хора, у които забелязваше жив ум. Покойният Неврокопски митрополит Борис ми е разказвал, че като ученик в семинарията в Цариград през летните ваканции бил викан при него на остров Принкипо. Екзарх Йосиф проявяваше своето благоволение и към мене. През празниците и в неделя след службата в параклиса на Екзархията той влизаше в салона и там приемаше по-важните лица, дошли като богомолци. Щом отидех да му целуна ръка, поставяше ме надясно от него. Случваше се да ме вика при себе си, когато другите си отидат. Разпитваше ме за моето учение, за книгите, които четях, даваше ми съвети. Свършил в Париж освен правото и литература, той познаваше отлично френските класически писатели. Особено драго му беше, че и аз съм ги изучил добре.

Много от книгите, които взимах от Екзархията, бяха ми препоръчани от него. Той приказваше с мене не като с младеж, а като с възрастен човек, оказвайки му доверие. Верен с всичката си душа на православието, Екзарх Йосиф завиж-

даше на папата, че е начело на едно духовенство от монаси, предани на неговите заповеди.

„Това е, казваше той, l'Eglise militante (войнствующата църква). А какво мога да правя аз с едни свещеници, хора женени, на които главната грижа е семейството?“

Разказваше ми и за своя начин на работа:

„Когато има да взимам важни решения, раджоните (той употребяваше италианската дума „раджони“ вместо „аргументи“) деля на две: за и против. Всеки един раджон преценявам поотделно и после в единия или другия смисъл, по съвкупност. Така трябва да прави всеки човек при всяка голяма стъпка в живота“.

Той ми даваше и други съвети от практическия живот:

„Когато правиш нещо, знай, че то няма да остане в тайна; когато пишеш писмо – че ще попадне в чужди ръце“.

Екзарх Йосиф знаеше, че съм посветен в Революционната организация, и не ме осъждаше за това. Знаеше също, че съм посветил в нея някои ученици от семинарията. И в това не ме осъждаше. Но той виждаше мисията на тази организация не така, както тя си я беше дала. Припомням си много добре думите му:

„Революционната организация трябва да бъде възпитателка на българите в Македония в дух на свобода и готовност за борба, без обаче да ги хвърля в опасни действия. Ние не сме готови да повдигаме македонския въпрос сега. Македония не ще може да се освободи освен чрез революция, но трябва най-напред да се довърши националната организация чрез църквата: навсякъде владии, училища, интелигенция. Това още не е всичкото. Трябва да се създаде българска имотна класа в градовете, където гърцизмът разполага с голяма икономическа сила, каквато ние нямаме на изток от Струма“.

Няма съмнения, че аз не бях още в състояние поради възрастта си да разбере пълното значение на тия думи. Но те останаха в ума ми и ми помогнаха по-късно да преценя от тая страна македонското революционно движение.

През лятото на 1898 г. положих последните си изпити. Моята първа длъжност беше да съобщя това на Негово Блаженство. Отидох и да му изкажа признателността си за благодеянието му да ме постави в лиця, за щастieto, което ми е дал да разговарям с него, и за съветите как да ръководя

„Екзарх Йосиф I“. Барелеф в църквата „Св. Георги“ в Смолян
Скулптор Кирил Тодоров

живота си. Екзархът ме изслуша с видимо удоволствие и ме попита: „Сега какво желаеш?“ „Бих Ви помолил да ме назначите учител по френски език в някоя от гимназиите.“

Екзарх Йосиф ми каза: „Не, аз имам за тебе друго предназначение. Искам да те изпратя за четири години в Париж да учиш там това, което аз учих: две години литература в Сорбоната, две години в юридическия факултет. В тия четири години ще свикнеш да се срещаш с друг род хора, ще се учиш и от тях. Ще навикнеш на европейски отношения. Когато се завърнеш от Париж, ще те подстрижа и ще те изпратя за две години в някоя духовна академия в Русия. Там ще изучиш църковния ред и основите на православието. Като свършиш учението си в Русия, ще дойдеш при мен. Ще те ръкоположа епископ на двадесет и петата ти година. Аз имам нужда от човек, който да може да посреща чужденците, които се интересуват по българския въпрос, и когото мога да пращам при посланиците“.

Отговорих: „Много съм трогнат от предначертанието на Ваше Блаженство, но нямам нужно призвание“.

Той ми каза:

„Ами аз имах ли го? Но българският народ се беше пробудил и имаше нужда от водители и аз му се посветих. Призванието ми дойде по-късно. И на теб ще дойде“.

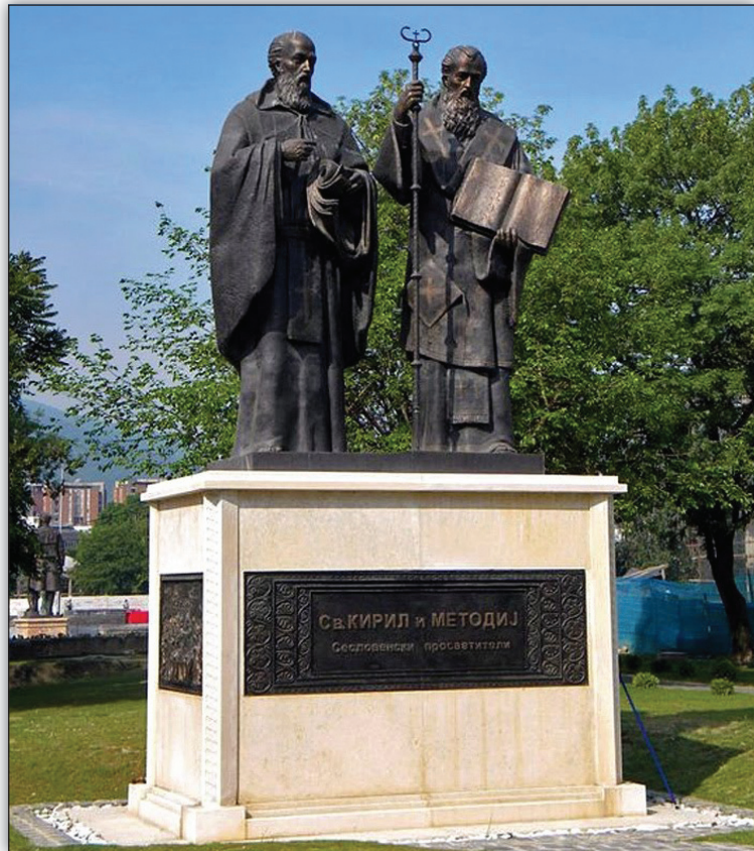
„Не вярвам, Ваше Блаженство, че ще ми дойде.“

„Тогава ще вървиш в България. Там е твоето поприще.“

Стана, отвори една касетка, взе оттам петнадесет наполеона и ми ги връчи: „За първите ти нужди“.

Целунах му ръка, той ме целуна по челото и така се разделихме.

Писано през 1948 г., а отпечатано за първи път през 1956 г. в сборника с есета „Бразди“.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Скопие, Македония (2010)

Към светлина!

Стоян Омарчевски
Министър на народното просвещение

Всрещ общото разложение, което господства в страната ни от световната война насам, всрещ общото разстройство на обществения, политическия и социалния живот, всрещ общото разпадане и порутване на понятията и идеите за морал, умствен и, изобщо, за културен напредък, дълг, повелителен дълг ни се налага нам, съвременниците на това порутване, върху главите на които пада и последствието от него, както и отговорността за бъдещето, да потърсим здрави, неразрушими елементи в нашето минало, в нашата история, в сградата на отечествената древност, да ги намерим и с волята, чувствата и съзнанието на творци да поставим, да съзидаме, да изградим върху тях сградата на настоящето, а, следователно, и на бъдещето.

В зарите на нашата древност ние имаме един фактор, едно светло дело, една възвишена идея, която трябва да вземем за крайгълен камък, както и пътеводна звезда в бурята и вълните на живота – това е делото на светите братя – Кирила и Методия. Те ни завещаха писмеността, светлината на нашите очи, прозрението на нашия ум и ни подготвиха да влезем в сферата на културните народи. Благодарение на това, нашата древност може да се гордее с духа, устрема, с висока култура на Балканите.

Върху високото съзнание, следователно, за нашата ценна културна старина и върху морални и културни качества на нашето настояще трябва да съзидаме сградата на днешното време. Ето защо, днес, когато на нашия народ е наложено да понесе най-голямата неправда, каквато съвременното културно човечество може да измисли, ние трябва да издигнем в душата си щит за закрила и запазване нашата националност. Тоя щит трябва да се излее от идеи на светлината и на цивилизацията. Една от тия идеи намираме в делото на Светите братя: нека възкресим всрещ широките народни маси тяхното значение и да възпламеним душите към дейност!

Изтъквам и подемам за тая цел мисълта –

**да се издава всяка година вестник
за празника на Св. Св. Кирил и Методий.**

Призовавам всички интелигентни наши сили да се проникнат от тая мисъл и да заработят с всички средства в тая посока и систематично да се възвестява на нашите поколения, че те, колкото и да е голяма мъката на душата ни, толкова повече трябва да съберат своите душевни сили, толкова повече те трябва да държат по-бодро своето съзнание и толкова повече трябва да се въодушевяват от славното дело на великите апостоли на светлината, на българската и славянската култура. Нека тоя лист, съдържащ в своите страници здравата мисъл на българската интелигенция, се разнесе из цяла България, да проникне в всеки дом и прибежище и да внесе пробуда и съзнание в душите, да сгрее сърцата, да оживотвори волята и да напътства поколенията към светлина.

(1922)

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Комарно, Словакия (1999)

Пею Яворов

Великден

През една тиха нощ в Гетсиманската градина Иисус възнасяше към небето молитви за страдащото в неволя човечество, за гибнущите в неправда чловеци.

Юда беше направил своята грозна продажба и вървеше пред войниците, които щяха да хванат и отведат на съд оногова, който беше дошъл да ги съди.

Целувката, светлият знак на любовта, послужи като знак на тъмното злодеяние.

Подиграван от невежа сган, оплюван от лъженабожни фарисеи, изтезаван от римската власт – божественият Мъченик свърши най-после върху кръста.

И огря от върха на Голгота едно благодатно слънце за света...

Това слънце беше християнството.

Което в своята истинска смисъл е осветен чрез страданието протест на доброто против злото. Борба на правдата срещу неправдата. Което, следователно, освещава и протеста на угнетения против угнетителя – и борбата на поробения срещу поработителя! Защото гнетът е зло, а робството – неправда. Протест в името на онова, което е блясъкът на Рая. Борба с онуй, което е мракът на ада...

Тоя протест и тая борба са коренът и върхът на крепкия мир, на искреното единение, на сърдечната любов! – В СРЕДАТА НА ГРУПА ЧЕЛОВЕЦИ.

Кълнеха се първите християни в името на Кръста и обикваха друг другото в името на общото си дело – за победата на доброто над злото, за възтържествуването на правдата над неправдата. Отначало слаби единици, те разпространяваха своето учение, като презираха и най-страшните мъки. По тоя начин те искаха да привлекат жертвите на злото и на неправдата, които са легион, и да образуват едно могъщо воинство на доброто и на правдата, кадърно да унищожи с един мах всяко зло и всяка неправда... Да не съществуват вече!

Но лицемерието и коварството спасиха злото и неправдата, против които беше въстанал Страдалецът на кръста.

Смири се лицемерно злият и се нарече християнин; въздъхна лицемерно несправедният и се нарече християнин; падна копието на християнството в коварни ръце, за да бъде насочено ПРОТИВ САМОТО ХРИСТИЯНСТВО... Което биде обърнато наопаки – да послужи на злото и неправдата – на угнетението и поработението!

Християнството от седемнадесет века насам, под хоругвата на което са се вършили, вършат се и днес най-черните злодеяния и най-безбожните несправедливости. С учението на Христа – учение, продадено от седемнадесет века насам, както беше продаден и сам великият Учител... с духа на Христа – дух разпнат от седемнадесет века насам, както беше разпнат и самси Христос!

И ако за един кръст непременно е нужна една Голгота – ний ще я кажем: тя е цялата европейска земя.

И ако за една Голгота непременно е нужен един връх – ний ще го назовем: Македония. Поне така се нарича днес...

Не сте ли слушали за книжниците и фарисеите в Берлин, Виена и Петербург? Питайте за тях цариградското чудовище, държащо в ръце копие с наситен в злъчка оцет сунгер на върха!

Адрес: „Дом Витгенщайн“, Виена

Първа международна конференция на млади българи

От 3. до 5.12.2014 г. в Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ – Виена, се проведе Първата международна конференция на студенти и докторанти българи от различни университетски центрове в Европа. Тя бе организирана от Славянския семинар на университета „Алберт Лудвиг“ във Фрайбург и „Дом Витгенщайн“. Дейна подкрепа оказаха Министерството на образованието и науката и Министерството на културата в София. Към идеята се присъединиха българските лекторати в Атина, Букурещ, Загреб, Комотини, Любляна, Лодз, Прага, Сегед, Берлин, Хайделберг, Фрайбург, Института по славистика към Виенския университет, Дружеството за Югоизточна Европа в Мюнхен, Посолството на Република България във Виена.

В навечерието на студентския празник 50 студенти, приели за своя образователна и научна повеля историята и културата на България, изнесоха доклади, обединени в общата тема „Медийният образ на България и българите в европейски контекст“.

Конференцията е пилотен проект, в който се обсъждат многостранно въпроси от литературознанието, езикознанието, масовите комуникации, културознанието, социалните науки, политологията, историята, археологията и етнологията.

Докладите на младите българи ще се публикуват от издателство „Аз-Буки“ и томът ще бъде представен през идната година на Втората среща на младите българи във Виена.

Директорът на „Дом Витгенщайн“ доц. д-р Румяна Конева изтъкна задоволството си от

результатното сътрудничество и изрази благодарност към главните инициатори на проекта проф. д-р Елизабет Шоре, доц. д-р Светла Черпокова и студентите Татяна Перовошкова, Мари-Ноел Кьол, Якоб Вайц, Кристоф Пелцетер, Дария Романенко, Мария Мишкова и Илиана Елдъррова.

Приветствие поднесе Елена Шекерлетова, посланик на Република България в Австрия. Проф. Шоре разказа за своята любов към българистиката и за усърдието, с което работят във Фрайбург, за взаимното опознаване още от откриването на лектората през 2006 г. до наши дни.

Прожектиран бе филмът на режисьора Анри Кулев „Загадката Веда Словена“, преведен на немски от фрайбургските студенти Якоб Вайц, Мария Мишкова, Илиана Елдъррова и Мари-Ноел Кьол.

Проведе се кръгла маса на тема „Българистиката днес – проблеми и перспективи“ с модератор проф. д-р Людмил Димитров. Обобщените изказвания ще бъдат огласени в специален меморандум.

Лекторите проф. д-р Людмил Димитров (Университет на Любляна), проф. д-р Любка Липчева (Виенски университет), доц. д-р Пенка Баракова (Университет на Загреб), гл. ас. д-р Димитър Пеев (Хумболтов университет в Берлин), гл. ас. д-р Бонка Василева (Сегедски университет), гл. ас. д-р Григор Григоров (Букурещки университет), ас. Генчо Банев (Атински университет), Валентина Ванчева (Университет на Комотини), доц. д-р Благовест Златанов (Университет на Хайделберг) и доц. Румяна Конева (Университет на Фрайбург) обсъдиха преподаването на български език, литература и култура.

И участници, и организатори бяха единодушни в оценката си за огромния смисъл от това ново начало. Следващата среща ще бъде в началото на декември 2015 г.

Подробности от програмата на конференцията има на следните интернет адреси:

<http://www.slavistik.uni-freiburg.de>
<http://www.haus-wittgenstein.at>

Илиана Елдъррова (вляво) представя семинара във Фрайбург

Общо заседание на участниците в семинара

Почитането на Св. Дева Мария като майка на възплътеното Предвечно Слово Исус Христос започва още с основаването на Църквата на Петдесетница (Деян. 2:1-13), а и преди това – по време на земния път на Спасителя. Фактът, че тя зачева по свръхестествен начин от Св. Дух Сина Божи по плът е достатъчно името ѝ да присъства при излагането на сотириологическия аспект на християнската вяра. Защото не може да има спасение без изкупление. За да стане спасението реалност, трябва да има Изкупител. Словото поема греховете на света поради Божията любов към човека (Йоан 1:29; 3:16).

Св. Отци от III Вселенски събор на Църквата (Ефес, 431 г.) се спират за първи път по-обстойно на въпроса, в какво се изразява достойнството на Св. Дева Мария. За тях тя е Богородица, защото в утробата ѝ Невидимият Бог става Видим. От нея Словото приема плът, влиза в „историческия процес“ (Йоан 1:14; 1 Тим. 3:16). Затова в песнопенията и молитвите се възпява не с името ѝ Мария, а чрез обръщението Богородице, което в дълбочина отразява учението на Църквата за нея, от една страна, а от друга, по думите на Св. Йоан Дамаскин, знанието за Боговъплъщението, предадено съвсем накратко (PG 94:1029). Същото застъпват Св. Дионисий Александрийски (PG 28:1564), Св. Кирил Йерусалимски (PG 33:1189), Ориген (PG 76:812), Блаж. Августин (PL 38:999; 40:630), Св. Викентий Лерински (PL 50:658) и др.

Богородичният химн „Достойно е“ в основната си част е съчинен от Св. Отци от споменатия Събор за прослава на утвърждаването на учението на Църквата, че Св. Дева Мария е Богородица. Според Атонското предание той е допълнен през 982 г. от самия благовестващ Архангел Гавриил, който така отредил с неговата добавка да се възпява Св. Богородица.

Св. Григорий Богослов в посланието си до Кледоний увещава, че не трябва да има съмнение по отношение правилността на почитане на Св. Богородица, защото, ако не се възприема за такава – за същинска Богородица, то означава, че не се почита и Бога (PG 37:177 С). Св. Дева Мария има ключова роля в Божия Домостроителен план, тъй като тя е „избраницата свише“ да роди Месията Изкупител.

Св. Йоан Златоуст в своите проповеди изяснява смисъла на Боговъплъщението и каква е ползата на човека от това. Според него Словото става човек, за да „обнови творението“. Това обновление е изкупление, което може да извърши единствено Бог Слово, чрез което то получава битие (Йоан 1:3). В христологическите си възгледи Св. Йоан се спира и на ролята на Св. Богородица. Словото и след възплъщението Си остава истински Бог – Той става човек, за да освети и спаси човека: „Той станал син Човешки, за да може синовете човешки да станат синове Божи“ (PG 59:79).

Радвай се, вместилище на Бога!

Щрихи от учението на Църквата за Св. Богородица

Д-р по богословие Благовест Върбаков

Св. Кирил Александрийски изиграва важна роля за защитата на достойнството на Св. Богородица по време на III Вселенски събор. Било е необходимо да се отстои честта на Св. Дева Мария като „Богородица“, а не „Христородица“. Трудовете на този светец са може би първите, в които мариологията (въз основа на христологията – учението за Исус Христос) започва да се конкретизира като богословско направление, макар то да се формира много по-късно в Западната църква под въздействието на схоластиката (IX–XV в.). Показателни са неговите думи: „Въз основа на това неслитно съединение [на божествената и човешката природа в личността на Богочовека Христос – б.м., Б. В.], ние изповядваме пресветата Дева като Богородица, защото Бог Слово се възплъти и възчовечи...“ (PG 77:177 D).

Не малко са Св. Отци, които разглеждат Св. Богородица като образ на Църквата. В подкрепа на това твърдение привеждат старозаветните книги „Песен на песните“, „Притчи Соломонови“ и някои Псалми, в които прозират идеята, че тя е невестата Христова, която е Църквата, а женихът е Христос. Апокрифът „Пастирът на Ерм“ (преди IV в.) също подтиква към подобно тълкувание. Св. Ириней Лионски е първият, който прави паралел (новозаветна типология) между Ева и Св. Дева Мария – „Новата Ева“ (PG 7:1176 B). От този паралел започва да се налага и сравнението на Св. Богородица с Църквата, както например Климент Александрийски, който казва: „Има само една Дева-Майка и на мене ми е угодно да я наричам Църква“ (PG 8:300).

Св. Григорий Палама тълкува евангелския разказ за жените мироносици, отишли на гроба Господен в деня след Христовото възкресение, заинтригуващо (Мат. 28:1-10). Според него възкръсналият Син Божи се явил най-напред на Своята майка, като така вестта за Възкресението получила първо Църквата, чийто образ е Св. Богородица (PG 151:236).

В цялата богослужебна практика на Църквата името на Св. Богородица се споменава често, и то с особен пиетет, който в дълбочина обрисова майчинския ѝ подвиг – от получаването на Благата вест до неописуемата скръб от смъртта на Сина ѝ. В нейна чест са съчинени и изключително много химнографски произведения. В християнското изкуство на Изток и на Запад тя е любим персонаж за изобразяване. Вследствие на това се обособяват и нейни иконографски типове, олицетворяващи достойнството и добродетелите ѝ, както и видовете застъпническа дейност, която като състрадателна майка на чуждата болка проя-

„Достойно е“ яко воистину блажити тя, Богородицу, присноблаженную и пренепорочную и Матерь Бога нашего. Честнейшую Херувим и славнейшую без сравнения Серафим, без истления Бога Слова рождшую, сущую Богородицу тя величаем.“

Из Евхаристийния канон от Св. Литургия

„Св. Богородица в общение с отците“. Стенопис в гробницата на Св. Сава Освещени от едноименния манастир във Витлеем (XX в.)

вява съчувствие, молейки Сина си за милост и опрощение.

В раннохристиянското изкуство в Римските катакомби образът на Св. Богородица се изобразявал в контекста на Св. Евхаристия (Литургия). Честата поза, в която се рисувала, е на Оранта, т.е. на молеща се. Според някои учени издигнатите ѝ в молитвена поза ръце символизират молещата се Църква; тази молитва кулминира в Св. Литургия.

Интересно е да се отбележи, че догматическата истина за приснодевството на Св. Богородица е изразена в православната иконография чрез изобразяването на три звезди на челото и двете ѝ рамена. Те символизират, че тя винаги остава девица – приснодева.

В иконографската програма на православния храм в олтарното пространство иконографията на Св. Богородица заема централно място. В конхата на апсидата се помества нейният образ от типа „Платитера“. Иконографията се интерпретира така: в апсидата се изобразява Св. Богородица в позата на Оранта, пред гърдите ѝ в кръгла мандорла (може и без нея) е вписан „Христос Емануил“, благославящ с двете ръце. Тази композиция има догматическо и литургическо измерение. Първото е подчертано чрез начина, по който е изградена композицията – изобразеният пред нея Христос насочва към идеята за непорочното Му зачатие. Иконографията показва как Невместимият Бог се „ограничава“ в човешки образ, т.е. как Св. Богородица става „Негово вместилище“. Тази иконография онагледява 8-ия икос от Богородичния акатист, в който тя се възпява като „вместилище на Невместимия Бог“, защото „побира“

в себе си Онзи, Който обладава небесата, а те нямат нито начало, нито и край.

Догматическият аспект е тясно свързан с литургическия, поради което не може да се говори за единия, без да се засегне другият. Така например о. Иван Гошев смята, че формата на мандорлата напомня за просфората, като с това посочва литургически аспект на иконографията „Платитера“. По време на Св. Литургия, когато се призовава Св. Дух да слезе над Св. Дарове (хляба и виното), тези частици се претворяват в тяло Христово, а виното в Негова кръв. Следователно, причастяването става мистично със самия Христос. В този смисъл Св. Литургия е „възпоменание“ на Тайната вечеря (Мат. 26:17-30) и Неговата Жертва (Мат. 27:45-56). По време на Св. Евхаристия тези изключителни събития се „актуализират и съпреживяват“. Така тяхното историческо минало престава да бъде такова, а едно „непрекъснато настояще“.

Рядко се засяга въпросът за священството на Св. Богородица, което се дължи на ред причини, имащи повече догматически характер, отколкото литургически. На него се спира Алексей Лидов. Според него немалко нейни иконографии от византийския период насочват вниманието и към ролята ѝ на свещенослужител. Не само позата на Оранта подсказва това, но и облеклото ѝ (мафорият). Утвърждаването на тази идея несъмнено би довело до феминизиране на свещенството, от което Православната и Римокатолическата църква са категорични, че е недопустимо. Известно е, че в древната Църква е имало жени дякониси, които се ползвали с особен статут в църковната йерархия, но няма-

ли право, както и дяконите, да извършват Св. Тайнства. Това било право само на презвитерите и епископите.

Еп. Калистос Уеър не отрича древната практика на Църквата да бъдат посвещавани жени в дяконска степен, но отстоява и последващата такава да не се извършва повече това. Относно все по-налагащата се практика в Англиканската църква (и при някои протестантски деноминации) да се ръкополагат жени, той и о. Александър Шмеман аргументират несъгласието си чрез т.нар. *иконичен аргумент*. Св. Литургия възпоменава Тайната вечеря, на която Исус Христос учредява Св. Тайнство Евхаристия. Тъй като Синът Божи е предстоятелят на тази Вечеря, то свещеникът, извършващ Св. Литургия, се явява Негова икона, а сътрапезниците Му (светите апостоли) – останалите свещеници. Не може да се ръкополагат жени, защото така Тайната вечеря не би се актуализирала достоверно в своята историческа пълнота. Св. Евангелисти не упоменават да е била Св. Богородица на това събитие, което да послужи за довод да има жени свещеници, но затова пък присъства на Петдесетница. Тя като образ на земната Църква е там, за да се „възседини“ с небесната. По време на Св. Литургия те се сливат в едно, за да принесат заедно Жертвата Христова.

В химнографските произведения и молитвените последования от Св. Литургия обръщението към Св. Богородица е Владичица, което би могло да се възприеме за аргумент в полза на свещеническото ѝ служение. Някои от Св. Отци поддържат тази теза, като Св. Кирил Александрийски, който в едно свое видение вижда Св. Богородица да извършва Св. Литургия. Св. Епифаний Кипърски казва, че тя, раждайки по плът Словото, принася като свещенослужител Жертвата Христова, която спасява и освещава човека (PG 43:497). Така нейната утроба се превръща в своеобразен Св. Потир. Св. Тарасий Константинополски подчертава, че „Св. Богородица е велика служителка сред първосвещениците“ (цит. по А. Лидов).

В манастира на Св. Сава Освещени във Витлеем се намира една уникална композиция „Св. Богородица в общение с отците“. Изобразена е в неговата гробница. Тази иконография, която шокира съвременния онгледява съхраненото предание в този манастир от времето на Св. Сава. То гласи, че веднъж на един млад монах във видение му се открила Божията майка да извършва сама Св. Литургия, обкръжена от два ангела, и да причастява група монаси. Ако се приеме тезата, че тя притежава свещеническо достойнство, то това, разбира се, е изключение, което се отнася единствено за нея – за Владичицата Св. Богородица.

Извори: PG – Migne, Patrologiae Graecae. – Paris, 1857–1866; PL – Migne, Patrologiae Latinae. – Paris, 1878–1890.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Накло, Чехия (2010)

Стоян Михайловски

Лама сабахтани^{*}

Понеже тѣй си наредил света –
духът да бъде съдружен с плътта,
прости ме, Боже, зарад моите луди
прищевки и губителни заблуди!
Прости ме... Искам да се възродя, –
не смогвам себе си да победя!
Прости ме... Истината где е зная,
и пак с туй знание надарен блуждая!
Прости ме... Мъдрост и инстинкт у мен
повели са двубой ожесточен!
Прости ме... Двойно същество съм ази:
лети едното – другото пък лази!
Прости ме... Ти от кал си ме създал:
възможно ли е в мен да няма кал?
Ти си всадил у мен несъвършенство
и дал си ми ламтене за блаженство –
как винаги да различавам страст
великодушна от злотворна сласт?
При толкоз пътища – как да съглежда
умът ми всеки път къде отвеща?
Макар да съм потънал в грехове –
сърцето ми теб, Господи, зове!
Ти няма да погазиш твар, що страда
и проси съжаление и пощада!
Ти си Любов; а що е любовта –
ако не всеобемна доброта?
Ти си Върховна Мощ; а Мощ Върховна
що е, ако не правда всесветовна?
Ти си Всезнаец; всичко който знай,
как общо щастие не ще желай?
На слънцето Ти каза да настила
лъчи над здрава вещь и над вещь гнила, –
за цял свят каза да се аленей
трендафил, славей за цял свят да пей:
недей допуца, Боже, да остана
лишен от Твоя милост и охрана,
не позволявай, Боже, щото жал
и гнет да бъдат мой наследствен дял!
Ти си баща мой, Господи, – у мене
измий греха с родителско търпение –
та с чиста мощ духовна да блестя,
при Теб кога решиш да се вестя!

23.IV.1915

^{*} „Или, Или! Лама савахтани?“ (Sic!) – „Боже, Боже Мой! Защо Си Ме оставил“ – думи на Иисус Христос от кръста (Мат. 27:46 и паралелни места). Б.ред.

За славянството

Йохан Хердер

„Славянските народи заемат върху земята по-голямо пространство, отколкото в историята.“

Освен другите причини за това е и тази, че те живееха по-отдалечено от римляните. Ние ги знаем най-първо на река Дон, по-късно на Дунава, там – подчинени на готите, тука – на хуните и на българите, с които заедно те често пъти застрашаваха твърде много римската държава, главно като повлечени от тях или като помагачи, или пък като подчинени народи. Въпреки техните подвизи тук и там, те не бяха никога войнствен или авантюристичен народ, както немците; напротив, следваха ги тихо и заемаха изоставените от тях места и страни, докато най-сетне заселиха грамадното пространство от Дон до Елба и от Балтийско до Адриатическо море.

Започвайки от Люнебург, през Мекленбург, Померания, Бранденбург, Саксония, Лужица, Бохемия, Моравия, Силезия, Полша, Русия, техните заселища се простираха отсам и отатък Карпатите, където те вече отдавна бяха заседнали във Влахия и Молдавия и се разширяваха, подпомогнати от някои случайности, все по-нататък и нататък, докато най-после император Хераклий ги прие и в Далмация. В Панония бяха също тѣй многочислени, от Фриаул (средното течение на Дунава) заеха югоизточния кът на Германия, така че техният простор се завършваше с Щирия, Каринтия и Крайна – най-обширния земен дял на Европа, който се населява и сега от един-единствен народ.

Навсякъде те се настаняваха в изоставената от други народи страна, за да я обработват и използват било като колонисти, било като овчари или земеделци. Поради това тяхното дело и прилежно обитаване бе за страната благодатно след предшествашите опустошения, нахълтвания и изселвания. Те обичаха земеделието, обичаха да отглеждат добитък и житни храни, а също и някои домашни занаяти и създаваха навсякъде със своите произведения и със своето прилежание полезна търговия.

По крайбрежието на Балтийско море, започвайки от Любек, те бяха построили морски градове, между които Виница на о-в Рюген беше славянският Амстердам. Така и поддържаха връзки с прусците, курландците, летландците, както това сочи техният език. На Днепър построиха Киев, на река Волфов – Новгород, които станаха цветущи градове, след като

свързаха Балтийско с Черно море и пренасяха стоки от Изтока към Северна и Западна Европа. В Германия те се занимаваха с рударство, разбираха от топене и изливане на метали, добиваха сол, приготвяха ленени тъкани, варяха боза, посаждаха плодни дървета и водеха по свой начин весел музикален живот.

Те бяха благотворителни, гостолюбиви до разточителност, склонни към свободен селски живот, но подчиняващи се и послушни, обаче врагове на грабежа и плякосването. Всичко това не им помогна никак срещу потисничеството. Напротив, то повече допринесе за него. Понеже те никога не се стремяха към владичество на

Йохан Готфрид Хердер (1744–1803)
Велик немски философ и просветител

света, нямаха и никакви военнoлюбиви наследствени князе и предпочитаха да плащат данъци, стига да можеха да живеят спокойно на своята земя. Затова много народи, главно от немски произход, извършиха над тях големи прегрешения.

Още при Карла Велики започнаха онези потиснически войни, които очевидно имаха за причина търговски облаги, макар че веднага поставяха като предлог християнската религия, тѣй като на войнствените франки наистина бе удобно да имат като ратаи един трудолюбив народ, който обработва земята и води търговия, вместо сами да учат тези занаяти и да ги вършат. Това, което започнаха франките, довършиха го саксонците; из цели области бяха изкоренени славяните или направени крепостни, а техните земи поделени между висши духовници и благородници.

Тяхната търговия по Балтийско море разрушиха северните германци, техният град Винета намери печален край от датчаните и техните остатъци в Германия наподобяват това, което испанците направиха от перуанците.

Чудно ли е, че след столетия робство и най-дълбоко огор-

чение от своите християнски господари и грабителите на този народ неговият характер се е смъкнал до лукава и жестока рабска ленивост? И при все това техният стар облик се познава навсякъде, особено в земи, където те се радват на известна свобода.

Народът е станал нещастен, защото покрай своята любов за мир и за домашно трудолюбие той не е могъл да създаде никаква военна организация, макар че не му е липсвало геройство във време на жарка съпротива. Нещастен, защото неговото положение между народите на земята го постави наблизо, от една страна, до немците, и от друга остави неговия гръб открит за всички нахлувания на източните татари, под които, даже под монголците, много страда, много изтърпя. Прочее, колелото на промените се върти безспирно.

И понеже вие, народи, в най-голямата си част населявате най-хубавите земи на Европа, ако те бъдат обработени напълно и отворени за търговията, както, прочее, другояче и не може да се мисли, че в Европа законодателството и политиката вместо да поддържат войнствения дух, ще трябва да поддържат и ще поддържат все повече и повече мирния труд и спокойните сношения между народите, тогава ще бъдете и вие, сега така дълбоко затънали, а някога тѣй трудолюбиви и щастливи народи, най-после събудени от тежкия си сън и освободени от робските вериги и ще притежавате хубавите си земи от Адриатическо море до Карпатските планини, от Дон до река Молдава и ще можете пак да празнувате вашите стари празници на мирния труд и търговия.“

Поместено под линия в книгата „Път през годините (1959–1962)“ на Константин Константинов.

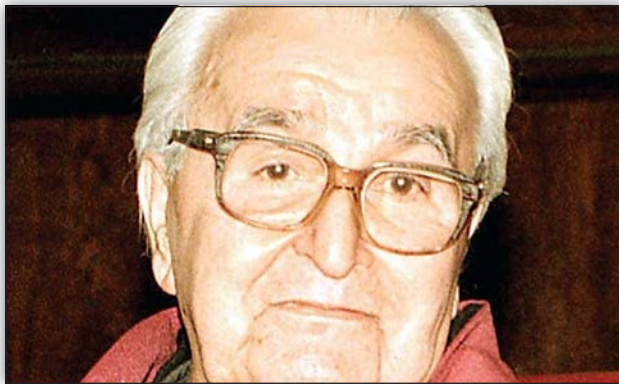
Български учени лауреати на Хердерова награда

Виенският университет присъжда всяка година Хердерова награда.

С нея досега са удостоени известни български учени: Проф. Христо Вакарелски, Проф. Стоян Джуджев, Проф. Донка Петканова, Проф. Николай Генчев, Проф. Казимир п. Константинов, проф. Стефана Стойкова, писателят Атанас Далчев.

Похвално слово за българското слово

Петър Увалиев

И защо един техен невзрачен потомък да не се съблазни да покаже, че е научил някоя и друга тежка дума, и да каже, че щом на старогръцки *мета* значи и „отвъд“, очовеченият от езика човек може да бъде наречен мета-човек, проводник на Отвъдното. И грях да ни е на душата, че днес ние само преживяваме оно-ва прозрение, което прародителите ни са преживявали и преживявали: езикът е отвор на съществото към същественото.

Затова не е ли чинно и редно, поне за изкупление грехов, да се запитаме: какво точно значи за този мета-човек да говори български? То значи: да осъществяваш най-своето си. Езикът, който ни говори, е глас на тази наша съдбовна същественост.

И нека ми простят многоуките филолози, които са изучили от игла до конец где-що има да се научи за езика, обект на познанието. Аз съм само словоохотлив самоук, за когото самият език е субект на особено познание, което се отнася към знанието, както по-добро надвишава доброто.

Меракът по това познание ме увлича и повлича и превръща в иманяр-самец, тръгнал да се рови из езиковите ни подмоли, пришпорван от налудничавата надежда, че може пък да му се случи в тъмна доба да изрови нашенско съкровище, зарито някъде по мъгловитата бразда от моето ограничено съзнание до българското неограничено подсъзнание: от Стефан Младенов до Карл Густав Юнг, побратимени в еднаква посмъртна почит. И така тихомълком аз крача ли крача все по синора на това двулико единство, може би защото на езиковия мета-човек, който се замисля, е писано да обмисля и премисля все една и съща темелна мисъл.

И навярно затова като бедния наивен Дон Кихот, който мечтал за подвиг цял живот, че дори вятърни мелници му се сторили кралитарковски исполини, и на мене май се е сторило, че и самият Философски трактат в Симеоновия сборник е донякъде своеобразен иманярски докладен дневник, който изважда на бял свят заровени дотогава скъпоценни философски означения и определения – какво е например същност и какво е естество. Мислил е езикът ни и още мисли, макар и който драговошно му се отдава, често се озадачава. Който си заговори, невинаги е готов веднага да си отговори. Но макар и тромав, този отговор го спуска до дълбината на дълбините: до прозрението не че човек е такъв или онакъв, а просто че е.

Друга такава иманярска находка е смисълът, скътан в звука. И който се е зарекъл да слуша езика, той по-нявга чува чудеса. Например: безобразният, безизразният звук „БТ“, орисан да остане навеки глухоням в романските езици, изригва със страшна сила – и то не у друг, а у най-изтънчения, най-паяжинено изнежения Николай Лилив:

На страшен съд вървят тълпи.

А в мощна гръд там мрът мечти.

Не спи – кипи Градът. Ът, ът, ът, ът, ът.

Не е ли този громол ек от конски тропот, който може би кърнял е из крайдунавските равнини?

Ние сме го забравили.

Езикът го помни.

В лабиринта на тази потомствена езикова памет, стигнала един Бог знае как до прековременния слух на поети прорицатели, дебне потулен и друг самопродвижен, ритмичен и метричен подтик, който изтласква

изпосталелия потребително-осведомителен брътвеж на всекидневието ни:

С враг врагувам – мяра според мяра.

С благ благувам – вяра според вяра.

Като пищните двери на олтара на Св. Йоан Кръстител в Арбанаси, набъбнали от златогрейни резби, тържествено се разтваря този симетричен изказ. Изведнъж тази плавна обрядна съразмерност, осъществена сякаш по образ и подобие на двукрили митични мостове, в които уста майстори са враждали най-милото си, неочаквано се разтърсва, разсечена от внезапен вик и повик, без следа от последователността, предпосана от какъвто и да било логичен канон:

Леле моя, сабя халосия!

Море, люта одринска ракия!

Избуял в първичната си подсъзнателна стихия, езикът се е отърсил от игото на опитомената граматика и е лумнал напук на благовъзпитаната логика. Пред този вулканичен взрив е безсилно дори и най-взискателното лабораторно раздвоение на езика на знак и значение. Тук знакът се самоозначава. Съдържанието се самосъдържа. Формата се самооформя. И при все това съдържанието се съдържа във формата и формата се дооформя в съдържанието.

С тази категориална ерес нашият размирен език би смутил не един окъснял позитивист. Но затова пък би възхитил подранилия Хайдегер, който обича да чопли думите, за да счежда из тях смислов сок, съгъстен в отделни срички или размествени ударения. За най-далновидния съвременен рентгенолог на езика би било радост велика да се наслади на познавателната ценност на познание и по знание, завет и завет, лек и лек. Най-вече за него би могло да се повтори казаното отколе за Симеон:

Той извади на показ мислите,

скътани в дълбочината

на трудно прозримите книги.

А да извадиш наяве, значи да осветиш повърхностното различие, което не противоречи на дълбинното единоречие на езика – да възкресиш стародавната *аллотрион фос* – загадъчното сияние на Другото, което озарява Същото.

А това е така, защото дори и строгият рационалист Лайбниц, ако би заговорил на езика, който сега ви говоря, положително би казал:

„Език е онова, поради което съществува нещо, а не нищо“.

Но къде се таи това нещо, без което всичко би било нищо? Не в съсухрените речници и още по-малко в заимствани чуждици-етикети, лепнати на празни буркани. То е в самите нас.

И ако е така, къде сме ние? Ние сме в единствено-то си езиково месторождение. А где е то? – тревожно пита Яворов и покъртително си отговаря:

Къде си ти, родино моя?

Във този хълм и онзи дол,

който днес един, друг утре ще насели?

Не, ти си в мен, родино моя.

И радостта е скръб.

Скръб е, защото ние весден усещаме, че около нас все повече се разраства гибелна езикова пустиня.

Преди век и повече Ницше бе предугадал угрозата от такава грозна духовна суша. И затова сега посред горди книги, които не търпят вериги, из едно гърло бликват два гласа: неговото негодувание и нашето порицание:

„Проклет да е онзи, който полива пустинята“.

Слово, произнесено на тържествено събрание в аулата на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, 24 май 1995 г. Публикувано по телевизиония запис в рубриката „Творци, творения, събития“ на сп. „Проблеми на културата“ (1995, № 70, стр. 97–100), сп. „Начално образование“ (1997, № 4-5) и Годишника на Софийския университет за 1995 г.

На 13 март 2015 г. в Лондон се състоя възпоминателно тържество за 100-годишнината от рождението на Петър Увалиев. Беше открита паметна стела с надпис на български и английски език.

ZUM GEDENKEN
AN DEN GROSSEN
SLAWEN-
APOSTEL
METHODIUS
UND SEINEN
AUFENTHALT
IN REGENSBURG
IM JAHRE 870
VON DEM DANKBAREN
BULGARISCHEN VOLK
1985

В ПАМЕТ
НА ВЕЛИКИЯ
СЛАВЯНСКИ АПОСТОЛ
СВЕТИ МЕТОДИЙ,
ПРЕБИВАЛ В РЕГЕНСБУРГ
ПРЕЗ 870 Г.
ОТ БЛАГОДАРНИЯ
БЪЛГАРСКИ НАРОД
1985 Г.
Съхранява се в архива на Митрополитския музей в София

Св. Методий пребивава в град Регенсбург през 870 г. като обвинен от немското духовенство за неправомерна мисия (последвало е неговото затворничество в гр. Елванген) и в чест на това събитие през 1985 г. там е поставена паметна плоча на немски език, която гласи:

„В памет на великия славянски апостол свети Методий, пребивавал в Регенсбург през 870 г. От благодарния български народ“.

На 10 май т.г. православната общност там не само богослужебно отбелязва Деня на славянските просветители, но и участва в освещаването на паметна плоча на български език в чест на Св. Методий. След Св. литургия Западно- и Средноевропейският митрополит Антоний освети плочата.

Подобна плоча също беше поставена през 1985 г. в гр. Елванген от скулптора проф. Величко Минев.

Предстои да бъде поставена и в манастира на остров Райхенау на Боденското езеро с копия от автографи на Методий и неговите ученици.

Българска следа

Христоматия за компютри

Додека ни нас, откривателите, непрестанно да ни откриват!

Посредством кирилските писмена преди 11 века открихме за милиони светлината на Христовата вяра. Сетне платихме кръвен данък за това. Друга щеше да бъде съдбата на Европа, ако не бяхме сложили преграда пред османското нашествие, за да се превърнат благословената ни от Бога земя и една цветуща култура на прах и пепел. Тревата на забравата лесно покрива пътеката, която сме проправили с открита за всички душа. Заприличваме на воин от челната отбрана, премазан върху кръстопътищата на историята.

В наши дни наш потомък откри компютъра – средството за запазване на човешкия опит.

Всичко това ни помага наново да преоткриваме самите себе си.

Сложете сега, ако обичате, господа европейци и неевропейци, в своите компютри основното, което ни дава лице пред света: че има по-стара държава в Европа от вашата, кой е княз Борис Първи, какви са отликите на третия междинен път между Изтока и Запада, кога сме приели християнството, от колко време пишем и пеем Свещеното писание на разбираем за народа си език и не сме ли в наши дни също носители на съвременни мислене и поведение като например правеното от Христо Явашев и мнозина други? И нека тогава да продължим нашия разговор по същество, за да бъде плодотворен. Губили сме и губим от пренебрежението на Европа. Ала и самата Европа достатъчно губи от високомерието си спрямо нас.

Малка по географска площ е днешна България върху картата, непрестанно е късано живо месо от плътта ѝ в изгода на всякакви интереси. Но дълбоко в недрата ѝ са скрити неподозирани с богатството си културни пластове – следи от срещите на различни цивилизации от паметивека до днес на този пренаселен човешки кръстопът, пожелаван от не едно племе, народност или империя, нерядко от няколко наведнъж.

Но истинска представа за България дава видимата ѝ площ, умножена по броя на културните пластове под нея и мощта на духовното излъчване над нея.

Полезно е компютрите на приятели и неприатели да запамятат трайно един надпис, изсечен върху камък през далечния IX век:

„Ако някой търси истината, Бог вижда, и ако някой лъже, Бог вижда. Българите сториха много добрини на Империята, ала Империята забрави. Но Бог вижда.“

БЪЛГАРСКО „МНОГАЯ И БЛАГАЯ ЛЕТА“ ЗА ВСИЧКИ!

Писа Илия

„За буквите – О писменех“, бр. 17, 1993.

ЖИВИ СА ОТЕЦ КИРИЛ И МЕТОДИЙ

Мисия сред Пътуващ манастир отваря нова страница

Илия Пехливанов, Калин Николов. Спектър

Изложението „Златен манастир – непознатото християнство“ бе подготвено от Българския Зелен кръст ООД – организация за екология, култура, комуникации, и Националния исторически музей в София под патронажа на министър-председателя на Бавария Едмунд Щойбер и Министерството на културата на Република България.

Митрополитът на Българската православна църква за Средна и Западна Европа Симеон откри официално изложението „Златен манастир“ в старинния бенедиктински манастир Азбах край град Пасау, на Дунава (филиал на Баварския национален музей в Мюнхен) с думите:

„Отваря се нова страница от българското присъствие в Европа“.

Колекция от 264 икони, представящи българската християнска традиция от IX до XIX в., предприе единствено рода си пътешествие в Бавария по местата, където е пребивавал Св. Методий със свои ученици след съдебния процес в Регенсбург през 870 г. Като съпътстваща програма бяха изнесени концерти на православния хор „Св. Св. Кирил и Методий“, показвани бяха експонати от ателието за зографско изкуство „Св. Теодор Стратилат“ и работилницата за приложно изкуство „Чипровец“ – килими, пана, национални носии. Пътуващата книжарница „Отец Матей Преображенски“ предлагаше нови издания на български, немски и английски език относно българската история и култура. Всичко това за пръв път бе подредено другояче, като в манастир, според естествения предназначение на експонати-

GOLDENES KLOSTER

CHRISTLICHE KUNST DES 13. BIS 19. JAHRHUNDERTS AUS BULGARIEN

Плакат на Изложението

Плакат на Изложението

д баварците ца от българското присъствие в Европа

циално за в. „За буквите – О писменехъ“

те. Един опит в музейното дело, който заслужава внимание!

Издаден бе и специален брой на Кирило-Методиевския вестник „За буквите – О писменехъ“ на български, немски и английски език с посвещение на 1100-годишнината от Преславския събор, който бе разпространяван по време на Изложението.

Този необикновен храм бе посветен на Св. цар Борис Покръстител и на Светите Седмочисленици (както са вписани в православния календар братята Кирил и Методий и техните петима най-доверени ученици Климент, Наум, Ангеларий, Сава и Горазд). За целта след консултация с Богословския факултет на Свети-Климентовия университет бе създадена патронна икона, на която младият софийски зограф Иво Ковачев за пръв път изписа седмината ведно с княз Борис.

При откриването митрополит Симеон и неговият дякон Стефан Грос я осветиха с молитва на немски език. Младият немец е родом от Виена, женен е за българка, по професия дипломиран машинен инженер, отдаден на проповедническата дейност, който приема православието. Един европеец от третото хилядолетие! В търсенето на духовна опора сред водовъртежите на съвременността той открива за себе си самобитността на българското православие и това го подтиква да придобие повече познания за него. Телевизионната камера на „Наблюдател“ с Тома Томов документира освещаването на иконата. След като митрополит Симеон произнесе българска молитва, неговият дякон прочете от псалтира нейното немско съответствие (добавка към псалом 138).

Митрополитът за Средна и Западна Европа Симеон освещава новата икона

Лично министър-председателят на Бавария Едмунд Щойбер пое патронажа на това „висококаратово“ изложение. Сам министърът на образованието, културата и екологията на Бавария Ханс Цехетмайер изрази в словото си при откриването задоволство от това мащабно културно начинание, като подчерта значението на частния бизнес заради подхода към съдбата на културата при днешни условия.

Изложението посетиха десетки хиляди души. След Пасау то бе показано в Милтенберг, Мюнхен, Бон и в замъка Шпандау в Берлин.

Телевизия ARD излъчи репортаж за манастира, немски издания го представиха на читателите си, имаше интервю и по Радио „Дойче веле“.

Духом бе съединена през хребета на вековете прекъснатата нишка на Кирило-Методиевата мисия. Нали тъкмо епископът на Пасау Херманрих навремето предизвиква съда над Моравския архиепископ Методий и заедно със залцбургския епископ

Вихинг прогонват Методиевите ученици от Немско след неговата кончина. Прозорливостта на княз Борис Първи осигурява духовна самостоятелност на България за векове напред.

Ще успеем ли да я опазим и през третото хилядолетие подир Христа, да попитаме себе си сега...

Живи са още виделите Кирила и Методия

Черноризец Храбър,
„За буквите“

Горното уверение се съдържа само в три преписа:
Московски препис – съхранява се в Държавната библиотека в Москва, фонд 173, а.е. 145;

Соловецки препис № 913 – съхранява се в Публичната библиотека „М. Е. Салтиков-Шчедрин“ – Санкт Петербург. Сборник от XVII век;

Молдавски препис – сборник от XVI век. Фонд 329 (252), л. 248-252. Библиотека на Хилендарския манастир.

Православен кръст, изработен специално за Изложението

Ханс Дорфнер – областен управител на Пасау, Германия

„Манастирът и църквата за българския народ са символ и белег за самостоятелно културно и политическо развитие. Запознавайки се с най-ценни богатства на това развитие в течение на цяло хилядолетие, ние се запознаваме и с дългата, горда, но и изпълнена със страдания история на българския народ. Внимателният наблюдател би могъл да се живее в този, за съжаление, толкова непознат за нас свят. Един свят на страна, която доскоро отстоеше твърде далеч от нас.

На границата между два свята България е била владяна цели столетия от Османската империя, като нейната Църква се е борила непрестанно за своята самостоятелност. Кирилицата се е развила именно в България, създадена от двамата светци Кирил и Методий. Това Изложение ни приближава до българския народ и дава съществен принос за разбирателството между народите.“

Из словото му при откриване на Изложението, март 1995 г.

Епископ Рудолф Грабер

„Арестуването, отлъчването и заточаването на Моравския архиепископ Методий не е акт, с който Баварската църква може да се гордее.

След две години и половина арест по енергичното настояване на папата Методий е освободен. Но интригите срещу него продължават и за дълбоко съжаление отново един немец, епископ на име Вихинг, задълбочава пропастта между Изтока и Запада.

Учениците на Методий се отправят към България, където намират всестранна подкрепа от княз Борис Първи.“

Из проповед на празнична служба по време на Международния симпозиум за 1100-годишнината от кончината на Св. Методий, Регенсбург, 17-24 април 1985 г.

Grüß Gott

В Бавария и до днес всекидневно се употребява древният поздрав „Грюс Гот“. Той има всеобхватно значение и поглъща всички останали поздравявания. Връща ни към нашето „Помага Бог“ и неговия отговор „Дал Бог добро“ и към старобългарското „Помози Бог“.

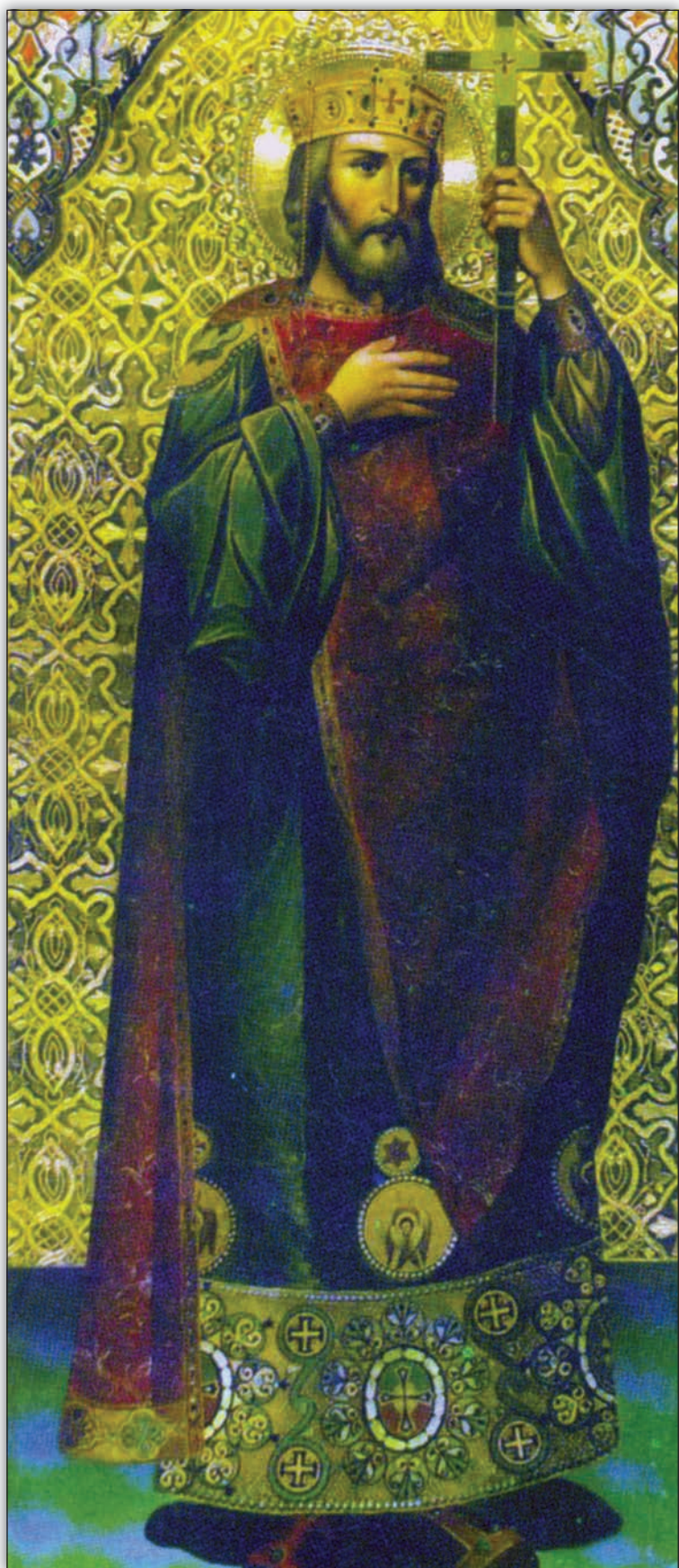
В градчето Остерхофен, близо до Пасау, след концерта в базиликата „Св. Маргарита“ свещеникът Ервин Бьомш каза: „Такъв концерт тук досега не е имало! Душата говори с душата...“ Местните богомолци за пръв път слушаха православни песнопения.

Той ни покани на чаша вино у дома си, запозна ни със семейството си. Показа ни месецослов, според който на датата 14 февруари католическата църква отдава почит на двамата солунски братя като съпокровители на Европа. Георги Симеонов, президентът на Българския Зелен кръст, попита домакина с пожелание да получим отговор по човешки: „Отче, хиляда години вече църквата е разделена. Ще продължи ли да бъде разделена и през третото хилядолетие?“ Отговорът беше наистина човешки: „Ако се касае до официалните църковни власти, те могат да спорят помежду си още хиляда години – все по второстепенни въпроси. Ала ние като хора изобщо няма защо да ги чакаме! Което и правим вече...“

На тръгваме отнесохме като дар Библия на немски език с благодарствен надпис.

Златен кръст енколпион (реликвиум) от Плиска (IX–X в.)

„Св. цар Борис I Михаил Покръстител“.
Икона в храма „Рождество Христово“ в гр. Шипка

Един народ – една вяра

**В Голямата базилика на първопрестолна Плиска
всеславно бе отбелязана 1150-ата годишнина
от всеобщото покръстване на българския народ**

На 2 май 2015 г. Българската православна църква тържествено чества Деня на Св. цар Борис I Михаил Покръстител в първата столица на Дунавска България Плиска, където тържествено беше отбелязана 1145-годишнината от основаването на самостоятелна Българска православна църква (4 март 870 г.) и 1150-годишнината от всеобщото покръстване на българския народ.

Присъстваха духовни водачи на Поместните православни църкви от Константинополската, Александрийската, Антиохийската, Йерусалимската, Руската, Грузинската, Сръбската, Румънската, Кипърската, Еладската, Полската, Албанската църква и на Чешките земи и Словакия. На честванията се събраха хиляди жители и гости на града, управници и политици, а сред официалните лица бяха президентът Росен Плевнелиев, премиерът Бойко Борисов, Симеон Сакскобургготски, посланикът на Русия Н. Пр. Юрий Исаков.

Празникът започна със съборна Св. Литургия в Голямата базилика на Плиска пред голямо иконописно платно с изображение на Възкресение Христово. Литургията беше водена от † Негово Светейшество Българския патриарх и Софийски митрополит Неофит в съслужение с митрополити и епископи на родната Православна църква, както и с гости от всичките Поместни православни църкви. Част от стотиците граждани, които присъстваха на Св. Литургия, се включиха в църковните песнопения, изпълнявани от хора на Патриаршеската катедрала „Св. Александър Невски“.

След богослужението Негово Светейшество патриарх Неофит огласи Патриаршеско и Синодално послание. После подари икона на Св. цар Борис Покръстител на нашия държавен глава, който в своето слово изтъкна:

„Днес честваме великото дело на цар Борис I Михаил, който направи българите народ. Важно е всички да си спомняме неговия завет и политическите и духовните лидери да се научат на неговото дело, за да пребъдат българите във вековете“.

След като той отбеляза, че преди 1150 години България е била най-мощната държава в Европейския югоизток, а Св. цар Борис е първият български държавник, който разбира, че не нови територии, а духовното единство на нацията е здравата основа за нейното бъдеще, подчерта:

„През вековете, въпреки превратностите на историята, именно вярата и християнските ценности съхраниха нашия народ и му помогнаха да опази своя дух, идентичност и бъдеще. Намираме се на свято място, където са написани първите български книги. Зад нас е един храм на голямата визия на българите да бъдат

сплотен народ! Нека на това свято място сведем глави пред всички хора на духа, които опазиха българщината и помогнаха да се спомим като народ и нация. Да пребъде великото дело на Светия български цар Борис Михаил!“

† Варненският и Великопреславски митрополит Йоан също произнесе слово пред въздушевената публика.

На тържеството в Плиска лично патриархът връчи на министър-председателя на Република България Бойко Борисов най-високото църковно отличие – орден „Свети цар Борис – Покръстител“ I степен (златен). „Христос възкресе!“, каза премиерът.

Бившият премиер Симеон Сакскобургготски беше удостоен с орден „Св. Йоан Рилски“ I степен, а директорът на Дирекция по вероизповеданията на Министерския съвет Емил Велинов – с орден „Св. Иван Рилски“ II степен.

Вечерта в салона на Драматичния театър „Стоян Бъчваров“ във Варна беше изнесен празничен концерт, посветен на годишнината, с участие на представителния хор на Българската патриаршия и Хора на варненските момчета.

На следващия ден Варненският митрополит отслужи Св. Литургия във варненския катедрален храм-паметник „Успение Богородично“ в съслужение отново със същите наши и чуждестранни архиереи и свещеници.

Всеpravославна съборна Св. Литургия в Голямата базилика на Плиска
по повод 1150-ата годишнина от Покръстването на българите

Снимка Атанас Димитров – БПЦ-БП

Патриаршеско послание

По случай 1150-годишнината от Покръстването на българския народ и паметта на Св. цар Борис I Михаил

† Неофит, патриарх Български

„Изпълнен със страх Божи, богоблажени царю Борисе, станал си жилище на Светия Дух.“

Тропар, гл. 6

„Блажени царю Борисе, като стоиш пред престола на Всевишния, моли Христа Бога да дарява на народа ни мъдрост и сила, а на нас, които ти се молим – спасение на нашите души.“

Кондак, гл. 2

Възлюбени в Господа чеда на светата ни Църква,

ХРИСТОС ВОСКРЕСЕ!

Оставайки под знака на радостта от Христовото възкресение, днес Св. Църква ни приканва да си спомним и за равноапостолния Св. цар Борис, благодарение на когото в далечното девето столетие българският род възприе спасителните истини на християнската вяра. Да си спомним за богоблажения Борис, приел в кръщелния купел името Михаил, когото Бог бе видял като достоен съсъд за Своята благодат, просвещавайки ума и сърцето му с истинската вяра и определяйки му жребия на равноапостолството. И така, отново да прославим заедно с цялата Църква владетеля, определил както с личния, така и със своя държавнически избор приобщаването на нашия народ и държава към християнската цивилизация.

Преданието на Църквата е запазило за нас образа на равноапостолния Св. Борис като истински отдаден на християнската вяра владетел, в когото изобилно е действала Божията благодат. За него неговият съвременник – Константинополският патриарх Св. Фотий, пише, че „Борис бил озарен душевно с бляска на Божествения Дух“ и „възведен към светлината на благочестието“, че е извършил такова дело, с което се е издигнал до „деянието и подражанието на великия Константин“, че е бил наистина „от Бога княз на България“. Столетие по-късно, друг велик светец на Църквата – Константинополският

патриарх Николай Мистик, казва, че „блаженият“ Борис „сега се намира при светците на небето <...> и стои пред Бога, удостоен с голяма похвала за делото, което с помощта на Бога е направил за българите, а именно за това, че е положил основата на вярата, заради което и справедливо се почита“. Този образ допълва и Охридският български архиепископ Теофилакт, определяйки Св. Борис I Михаил като „Божи наместник“ и „осветен княз на България“, чиято душа „познала Божията воля“, така че управлението му „преминало в трайно спокойствие и немалко народи му се покорили, защото сигурно се уповавал на истинския Бог“. А след отминаването си от този свят „бил прославен от Господа с чудеса и изцеления, които боголепно се извършвали чрез мощите му“.

Днес – 1150 години след покръстването на българския народ – тези и множеството други свидетелства от миналото отново ни припомнят, че само следвайки заветите на нашите, родили ни за Господа предци, бихме могли и ние да се надяваме на Божията помощ и закрила. Че ако искаме и днес нашият народ и държава да се радват на мира и благоденствието, които дарува Божията благодат, трябва да сме твърди и непоколебими в изповядването на спасителната православна вяра, завещана ни веднъж и завинаги от живота и делото на първия български християнски владетел и винаги пазена от нашия благочестив народ като най-скъпоценно съкровище и залог за нашето пребъждане във вековете.

Делото на покръстването на нашия народ беше увенчано още приживе на светия цар Борис-Михаил и с учредяването на светата Българска православна църква. Св. цар Борис бе и първият, който се погрижи Поместната ни църква и православната християнска вяра да проникнат най-здраво в нашето народностно битие и култура, въздигайки храмове на Живия Бог и усърдно подпомагайки делото на църковната просвета. Пример, който е достоен за следване особено днес, когато православният ни народ живее в условията на духовни изпитания и нерядко се увлича по съмнителни ценности и идеали, които, вместо към тесния път на вечния живот и наследяването на Царството Божие, го тласкат към широкия път на греха (Мат. 7:13-14). Затова нека помним нашите наставници, които са ни проповядвали словото Божие, и, имайки пред очи свършека на техния живот, да подражаваме на вярата им (Евр. 13:7).

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Плиска. Открит 2 май 2015 г.

Просветен национализъм Делото на Свети цар Бориса има вселенски-християнско значение

† Кирил, патриарх Български

„С благословието на Възкръсналия от мъртвите по молитвите на светия покръстител на българския народ, великия и богомъдър Борис, да усърдствате в християнското благочестие, в мъдростта на евангелското слово, в духовно просветеното родолюбие, в мисъл блага за напредъка на светата Църква, на българския народ, за укрепване на българската държава, за мир в света и братство между народите.

Свети цар Борис, покръстителят на българския народ, чрез християнската вяра укрепил основите на българската държава, но заедно с това, извеждайки българския народ от мрака на езичеството и вчинявайки го в редиците на тогавашните просветени и културни народи, той даде на българското

национално битие и нови насоки, правейки народа ни съучастник в живота на просветените народи. Знае се, че българският народ – както поетът казва, за да изрази една историческа истина – „на вси славяни книга да четат“. А делото на Светите братя Кирил и Методий има извънредно голямо културно историческо значение, както за славянските народи, тъй и изобищо за утвърждаване на християнската мисъл и вяра в света.

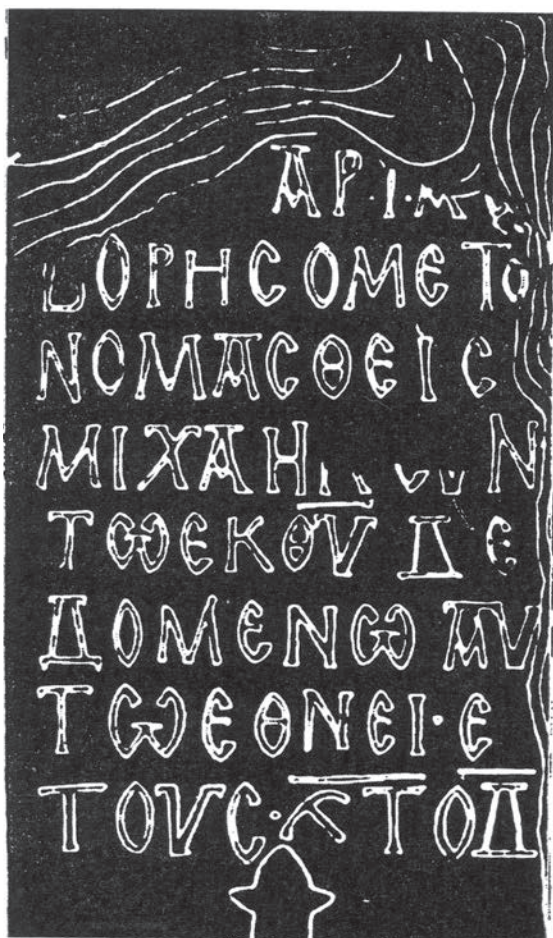
И тъй, делото на свети цар Бориса има не само национално, но и вселенски-християнско значение. Разбирайки по такъв начин това дело, ние трябва да се вдъхновяваме от един просветен национализъм, който всякога да приема дълга на служение на Бога и на всички Божии чеда на земята без разлика на националност и на каквито и да било духовни и религиозни хоризонти.

Благословието Божие по молитвите на свети цар Бориса да пребъдва върху вас сега и всякога.

Амин.“

Слово, произнесено на Св. Литургия в храм-паметника „Св. Александър Невски“ за 1100-годишнината от Покръстването на българския народ, 15 май 1965 г. („Църковен вестник“, бр. 26, 8 юли 1965). Броят е посветен на Св. цар Борис I Михаил и 1200-годишнината от Покръстването на българския народ.

По решение на Св. Синод на Българската православна църква на 15 май, в деня на Св. цар Борис I Михаил, във всички български църкви се отслужват Св. Литургии и се произнасят тържествени слова.

Каменен надпис от манастира край с. Балша (Главиница), Албания (865)

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Ломач, Словакия (2014)

Карол Войтила

Молбата на Йоан

Когато сърцето след погледа
тихо вълна извиси,
не я снишавай – о, Майко, –
нищо от любовта не отнемай,
а в дланите прозрачни
тази вълна върху мен пренеси.
Нали Той Те помоли
за това преди време.

Аз съм Йоан рибарят.
Тъй малко има
за обичане в мен.
Още чувствам:
брегът – под нозете чакъла,
на дребно стрит –
и внезапно – Той.

Няма в мен да обгърнеш
тайната Му необозрима,
макар че и аз ще снова
в Твоите мисли,
смълчан като мирт.

Но щом като Той поиска „Майко“
да съм ти викал,
моля те,
в тия думи нищичко не смалявай.
Глъбината на думите, вярно,
трудно ще я измерим,
но Той и у двама ни вдъхна
целия техен смисъл,
та цялата нявгашна обич
в тях да се утаява.

Из книгата на Карол Войтила „Поезия“. Карол Войтила е рожденното име на папа Йоан Павел II. Подбор и превод от полски език Първан Стефанов. София, Хр. Ботев, 1992.

Анастасий Библиотекар

Висшият духовник на Римската църква, виден папски историк и дипломат, е поддържал пряка връзка с княз Борис I

Акад. Иван Дуйчев

Анастасий Библиотекар е близък сътрудник на трима предстоятели на Римската църква: папите Николай I, Адриан II и Йоан VIII. Книжовните паметници, съставени от този добре осведомен съвременник на събитията, са извънредно ценни извори за историята на България през втората половина на IX век.

Като добър познавач на гръцкия език и византийските порядки, както и личен враг на Константинополския патриарх Фотий, той е много полезен в момента, когато се разпалва разпратата между Рим и Цариград за църковно върховенство и влияние върху новопокръстения български народ.

По повеля на папа Николай I е назначен за предстоятел на един от големите манастири в Рим – „Санта Мария-ин-Трастевере“.

Когато в Рим пристига пратеничество на княз Борис I и представя на папата послание със 115 допитвания на българите, несъмнено Анастасий е участвал в редактирането на отговорите, разясняващи устройството на новоучредената българска църква при въвеждането на християнството, борбата против остатъците от

старата езическа религия и някои старинни нрави и обичаи.

По онова време от името на Папската курия е отправена покана към пребиваващите във великоморавските земи като пратеници на цариградското правителство и Патриаршията Константин и Методий и техните най-близки ученици да се явят в Рим, за да представят своята дейност като разпространители на християнството сред западните славяни. В тази покана с основание може да се съзре намесата на Анастасий.

На 13 ноември 867 г. папа Николай I неочаквано умира. Славянските просветители са посрещнати тържествено от неговия приемник Адриан II. Още в деня на неговото ръкополагане той не само преутвърждава свещеническият сан на Анастасий, но го издига и в длъжността „Библиотекар на Римската църква“. Това звание било равнозначно на „хартофилак“ при Цариградската патриаршия (каквото бил неотдавна Константин Философ).

Той завежда папската архива и библиотека, където се съхраняват всички документи и писания по църковните дела. Възложено му е воденето на официалната кореспонденция

Папа Адриан II (867–872)

с Цариград. След смъртта на папа Адриан II, по време на неговия приемник папа Йоан III, Анастасий запазва своето положение в Курията и се отдава на усилена книжовна дейност до края на живота си.

По: Иван Дуйчев. // Кирило-Методиевска енциклопедия. Т. I. София, Изд. на БАН, 1985, с. 65-70.

На 24 май 2014 г. в двора на българското посолство в Рим беше открит и осветен нов православен храм „Св. Св. Кирил и Методий“.

По същото време във Ватикана се състоя международна научна конференция, посветена на 1150-ата годишнина от Моравската мисия.

Манастирът „Санта Мария-ин-Трастевере“ в Рим

Вековно присъствие

Научна конференция за трима велики българи

Д-р Кирил Пламен Карталов, специално за в. „За буквите – О писменехъ“

„Българските католици: многовековен историческо-културен мост в Европа“

Под горното название на 10 ноември 2014 г. в Българския културен институт в Рим се проведе научна конференция, посветена на 340 години от кончината на големите българи католици и родолюбци Петър Парчевич, Петър Богдан и Филип Станиславов и 20 години от установяването на дипломатическите отношения между България и Малтийския орден. Знаковото събитие бе под патронажа на вицепрезидента на Република България Маргарита Попова. То бе организирано от Българското посолство към Светия Престол със съдействието на Папския Комитет за исторически науки.

Присъстваха посланикът на Малтийския орден в България Камило Дзуколи и българският посланик в Италия Марин Райков, други посланици, интелектуалци, духовници и българи, живеещи понастоящем в Рим. Модератор на конференцията бе отец Бернард Ардура, председател на Папския комитет, а изпълненията на стипендианти от Оперната академия „Борис Христов“ припомниха 100-годишнината от рождението на великия бас, живял и творил дълги години в този дом.

Във встъпителното си слово г-жа Попова изтъкна многопластовите и многопосочни връзки между България и Ватикана, принося на католиците за националната ни идентичност и като единствен мост към цивилизована Европа по времето на османското робство, примера на католическите мъченици по времето на

държавния атеизъм, принося на папите Йоан XXIII и Йоан Павел II в най-ново време. Тя завърши с думите:

„Днес мостовете се рушат, имаме нужда от вяра, която е истинският крепител на творението. Нека заедно да творим добро за света!“.

За значението на конференцията в настоящия културно-исторически контекст говори нейният главен организатор проф. Кирил Топалов, посланик на България към Светия Престол:

„Тримата най-велики българи-епископи и архиепископи католици, учени и блестящи дипломати са организатори на Чипровското въстание, което не доживяват, за съжаление, но то е рожба на техните усилия. Време е съвременна България да отдаде необходимата почит към тези хора, като постави техните имена на онова място, което им се полага. Когато са организирали Чипровското въстание и са образovali българите там, където са живеели, те са работили еднакво и за католици, и за православни. Чипровското въстание е осъществено и от католици, и от православни, сиреч, когато е имало големи национални идеи, идеали и каузи, българските християни са били винаги единни. Днес нашият народ следва да бъде единен в борбата си за по-добро бъдеще и по-добър живот. Защото един народ напредва, когато търси онова, което обединява хората, а не онова, което ги разделя. Християнският свят, като най-цивилизован, търси мостове помежду си за обединяване около общи хуманни ценности, а не онова, което някога ни е разделяло. Освен това нашата проява е посветена и на 20-годишнината от създаването на дипломатически отношения с Малтийския орден. В последните години този Орден се прояви като най-щедр и благодетел на българското здравеопазване. Особено голямата и важна роля на

неговия посланик в България Н. Пр. Камило Дзуколи, който е един неуморим радетел на това, да се помогне на бедстващия български народ. Неговата дейност в България може да се сравни с дейността на Анджело Ронкали като папски нунций в страната ни“.

Докладите на проф. Красимир Станчев, преподавател по славистика в Университета „Рома Тре“, и на проф. Илия Тодев, директор на Историческия институт към БАН, показаха различни аспекти от дейността на българите католици през XVII и XIX век. Актуалните послания в дипломатическата дейност на Петър Парчевич посочи Кирил Пламен Карталов, кореспондент в Папския комитет за исторически науки:

„Петър Парчевич е наистина първият голям български дипломат, откъдето неговата вяра, който работи за освобождаването на България по един необикновен начин. Разликата с неговите последователи е, че той е бил воден от християнската вяра, която е определяла целия XVII в. в България. Християнството трудно може да се дели в българските земи на православие и католицизъм. Това разделение не е толкова рязко, тъй като католицизмът в онези времена винаги е бил жив и не е стигал до поробване от османците в чисто духовен план. Това са важни фактори, които носят послания в съвременния свят“.

В изказването си проф. Румяна Дамянова от Института по литература към БАН изтъкна историческото и културното значение на дейността на Петър Богдан и намерението дейността на българските католици да бъде все по-нашироко представена:

„От една страна, впечатлява неговото българско народностно съзнание. Той заявява: „Аз съм роден в българската земя и като един кораб след голямо коработушение се завръщам“. Преди да се създадат нациите, това е един от първите сигнали на родното самочувствие. Той става първият български католически архиепископ начело на първата българска църковна институция, българският кустод. Един изключителен човек, с чувство за история и култура. За него не е имало езикова бариера заради многото езици, които е владее. Получава образованието си най-вече в Италия и е един от стожерите на католицизма в България“.

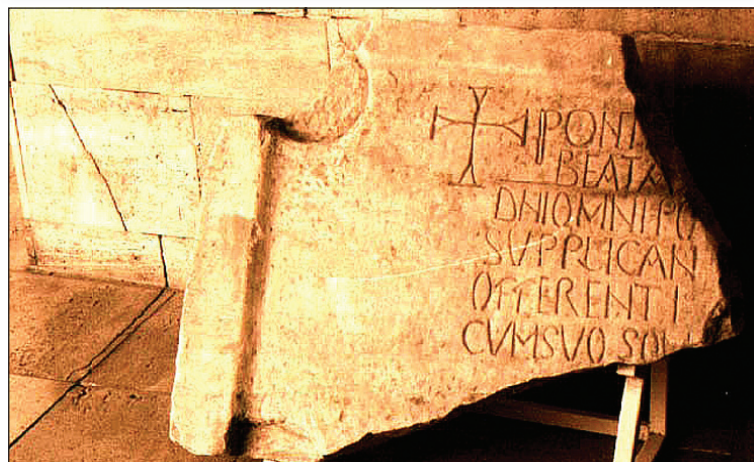

„Папа Лъв XIII със Св. Св. Кирил и Методий представят на Христос мощите на Св. Климент Римски с азбуката.“
Стенопис от Санте Нобиле в римската базилика „Сан Клементе“ (1880–1889).

О, СВЕТИ КИРИЛЕ И МЕТОДИЕ,

Вие, които
с възхитително посвещение
донесохте вярата
на жадните за истина и светлина
народи.
О, свети Кириле и Методие,
направете така,
че цялата Църква
завинаги да прославя Христа,
разпнатия и възкръснал Спасител.
О свети Кириле и Методие,
които с искрен дух на братство
общувахте с различни народи,
за да предадете на всички
посланието за всеобща любов,
проповядвана от Христа;
направете така,
че народите
на Европейския континент,
съзнаващи
своето общо християнско наследство,
да живеят във взаимно уважение
на справедливите права
и в солидарност
като съзидатели на мира.

Съвременна молитва

Латински надпис от Велики Преслав (867)

Плакат на конференцията

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Бойна, Словакия (2014)

Св. равноапостолен
цар Борис I Михаил
Покръстител на българския народ
(852 – 889)

Празнува се на 2 май заедно със Св. Атанасий Велики

Тропар
Глас 6.

Изпълнен със страх Божи, богоблажени царю Борисе,
станал си жилище на Светия Дух:
утвърдил Христовата вяра,
оставил си царския престол и жезъл.
И заселил се в пустинята,
разцъфтял си в подвизи и си намерил благодат при Господа.
А сега, застанал пред престола на Всевишния,
моли Христа Бога да дарува на народа ни мъдрост и сила,
а на нас, молеци теб, спасение на душите ни.

Кондак
Глас 2.

На камъка на непорочната вяра създал храмове,
с Божествени добродетели сам себе си показал
предобър и красив храм, богоблажени царю Борисе,
в когото Отец се всели, и Син, и Дух Свети.
Прочее, с това упование в безсмъртието е изпълнено,
защото Бог, като те изпита, намери те достоен за Себе си
и те прие като жертвено всеплодие.
Сега моли се за нашите души.

Най-големият български изследовател на Средновековието проф. Васил Златарски пише в своята „История на българската държава през Средните векове“. Том I. Първо българско царство, стр. 56:
„Покръщаването на Борис и на неговия народ станало между 1 и 19 септември 865 г., може би на 14 септември (стар стил) – на празника Кръстовден“.

Силата на вярата
Чудотворната икона от параклиса
„Св. цар Борис I Покръстител“ в Пловдив

Петра Ташева

Чудотворната икона в този параклис е на Св. Георги. Тя е копие на иконата на патрона на Зографския манастир в Света гора. История и предание се преплитат и разказват за манастира. В 919 г., по времето на Лъв Мъдри, се сложило началото на обителта. С благородно потекло били тримата братя от Охрид: Арон, Моисей и Иоан. Те изоставили богатствата си и се заселили в килии в Света гора. Около тях се събрали и други монаси и решили да основат общ манастир. Построили съборна църква и се чудели на кого да я посветят. Но станало чудо! Една нощ оставили неизписаната дъска, определена за иконата, а на сутринта видели, че на нея се е изографисал образът на Св. Георги. Така манастирът бил наречен Зографски.

Според Светогорския устав, издаден от Йоан Цимисхий в 972 г., основател на Зографския манастир най-вероятно е зографът (иконописецът) Георги, чийто подпис на гръцки език стои в Устава.

Откъде е дошъл образът на Св. Георги в Зографския манастир? Недалеч от град Лида, родното място на майката на светеца, където тя се завръща след смъртта на баща му – офицер в римската армия, се намирал Фануилският манастир. В него била иконата на Св. Георги. След като Палестина била завоювана от арабите, образът на светеца изчезнал от иконата. Монасите гледали бялата дъска и се чудели къде е. Една нощ на игумена Евстратий се присънил сън, в който светецът му казал, че е потърсил убежище на Света гора. Монасите от Фануилския манастир се отправили към Атон и там разпознали своя светец, самоизписал се в патронната икона. Те останали там, при другите си братя – монасите в Зографския манастир. Самоизписалата се храмова икона на Св. Георги започнала да върши чудеса – дарявала здраве, лекувала от болести. Прочула се и към манастира се стичали поклонници, миряни, монаси от цял свят. Дошъл един епископ от Едеса – да разпита, да види чудото. Но той самият не вярвал, затова с пръст докоснал иконата. И пръстът му мигновено залепнал на лявата ноздра на светеца. Опитал се да го отлепи и не успял. Седял така, прикован до иконата, изморил се и задрямал. Присънил му се сън, в който той чул гласа на светеца: „Сега ти прощавам. Но част

от твоя пръст ще остане за спомен от твоето неверие!“. И днес белегът от пръста на неверника стои там, на Светогорската чудотворна икона.

А каква е историята на нейното копие в Пловдивския параклис? То е нарисувано от големия пловдивски художник Цанко Лавренов (1896 – 1978). Друмът му жизнен и творчески е белязан с много търсения, лутания, докато „реката на живота го изведе до верния път“ – изобразителното изкуство. Талантлив разказвач, той е описал пъстрата си биография в своята книга „По стръмната пътека“. Отначало искал да бъде музикант, после писател, а станал прочут и оригинален художник. Минал „през малебиджийницата на Джумаята, Бакърджийската чаршия, Капана, арменския квартал, Рибния пазар, Стария Пловдив“, докато се „превърнал“ в един от емблематичните пловдивски художници. Възприел девиза на Леонардо „Нито ден без черта!“, той ни е оставил богато наследство: картини, пейзажи, графики от Стария Пловдив, от Рилския манастир, от старопрестолно Търново, художествени критики, автобиографична книга, пътеписи...

През 1925 г. Цанко Лавренов пътува из Италия, обикаля галериите в Рим, Венеция, Флоренция и попива майсторството на големите творци.

През 1935 г., все още в търсене на собствения си стил, художникът се отправя за Гърция. Пътува из страната, рисува Акропола в Атина, посещава Солун, Света гора, където преседява 100 дни. Любопитен за четене е дневникът му – пътеписа „Сто дни в Атон“, описващ престоя му там през 1935-1936 г. Художникът направил в Света гора много графични и багрени скици, които после преработил в прекрасни живописни картини. Те са събрани в неговия „Манастирски цикъл“, където е претворил атмосферата, духа, бита от епохата на Възраждането.

В Зографския манастир Цанко Лавренов прави копието на чудотворната икона на Св. Георги. Двама монаси непрекъснато стояли до него, докато рисувал – пазели иконата! Гледали го как работи, възхищавали му се и когато тя била почти завършена, казали: „Златни кунки имаш, майсторе! И Свети Георги те призна и ти позволи да го нарисуваш“.

Днес копието на Зографската икона на Св. Георги е в Плов-

дивския параклис – вдясно от иконостаса. На 5 юни 1926 г. с указ на цар Борис Трети е учредена Ефория (надзор, контролен орган) за подпомагане на българския Зографски манастир в Света гора. Благодарение на цар Борис Трети, който дарява имоти на Ефорията, както и на Стефан, митрополит Софийски, и на много дарители – български християни, се създават доходоносните имоти в София, Пловдив и Видин за подпомагане на манастира „Св. Георги Победоносец“, който след Първата световна война изпада във финансово затруднение поради загубата на имотите си в Македония и Бесарабия.

Някога на мястото на Попското здание в Пловдив била старата баня „Хюнкяр хамам“. Земята е дарена от цар Борис Трети, а пететажното здание е строено с даренията на пловдивчани. Строежът започнал през 1931 и до 1935 г. бил завършен. Солидната сграда е с четири крила и вътрешен двор. Първите етажи някога и днес са кантори, магазини, давани под наем – така манастирът се подпомага финансово. Дълго време в Попското здание се помещаваше Пловдивската окръжна болница. В зданието е бил и Метохът на Зографския манастир. Там има и представителство на Зографската ефория. Имало е и приют за деца сираци.

Освещаването на параклиса е станало на 20 декември 1936 година. Святост и уют струят в еднокорабния малък храм. Днес той е добре поддържан. Професионално и грижливо е обновен през 2006 г. Резбованият иконостас и владишкият трон греят с изкуството на старите ни марангози. Те са дело на майстор Коста Филипов – последен от фамилията на Филиповците от старата Дебърска школа. Монаси зографи от Светогорския манастир „Св. Пантелеймон“ са изписали иконите на параклиса. Тяхна е и патронната икона на Св. цар Борис Михаил, на която той е изографисан с монашески одежди. На облегалката на владишкия трон са иконите „Исус Христос велик архиерей“ и „Св. Св. Кирил и Методий“. Встриани, върху кивот, е иконата „Света Богородица Одигитрия, заобиколена от светци“. Тя е изографисана през 1932 г. В притвора има йерусалимия, рисувана в началото на XIX век.

Преодолявайки бездуховността

Валентин Распутин

Най-трагичният дефицит на нашето време очевидно е дефицитът на духовност. Духовността се поддържа предимно от историческата памет. От традицията, от образите на миналото, от всички онези белези на живота, чрез които народът е просъществувал в миналото.

Отсъствието на духовност, по-точно казано – отслабването на духовността, сега е повсеместно. На всички континенти. Както на мене ми се струва, упадъкът е в своята най-ниска точка или навярно сега се преодолява, за да започне някакъв нов подем. Това ясно се забелязва във вашата страна, в България. Започва и у нас в Русия. С течение на времето човек разбира, че за да продължи да живее, е необходимо да възстанови духовността първо у самия себе си, после в обществото като цяло.

Има физически закони на живота. Има и закони на нравствения живот. Нравствеността и духовността са различни понятия, но в същото време те са свързани като кръвоносни съдове – преливат едно в друго. Има ли духовност – има и нравственост; няма ли духовност – няма и нравственост.

Най-общо казано, духовността не е физическо правило, а правило на историческия живот. Човек продължава не просто своя живот, а живота на човечеството изобщо. Определено равнище на живота от миналия век продължава в началото на нашия, както и животът от края на нашия век ще бъде основа за следващото хилядолетие. Така че продължаването на общочовешката дейност и общочовешкия път е преди всичко в духовността.

За да има основание и право да живее, а и надежда за самоусъвършенстване, човек трябва да усети себе си като брънка във веригата на човешкото съществуване, което не започва и не свършва с него. Навярно звучи малко мъгляво, но за духовността няма всъщност едно-единствено определение. И не би трябвало да има...

Според мен духовността е присъща на всеки народ. Съществуват национални, народностни отличия и те трябва да се запазват и развиват. В същото време като цяло духовността трябва да бъде обща за всички народи. Тя даже не е религия, а нещо повече от религия. Смесването на духовността и религията не е съвсем правилно, макар че основни постулати на най-разпространените религии съвпадат с духовните

ценности. Човекът като същество е един и същ, макар че се отличаваме все пак един от друг – и външно, и по вътрешния си облик.

Когато получих началния брой на българския Кирило-Методиевски вестник, ме учуди как може да се намери такъв начин на общуване с народа и със своята култура и колко точно и вярно е сторено това. И е направено не от писатели, а от журналисти. Ние някак си свикнахме журналистите да се занимават повече с политическа пропаганда и контрапропаганда; към патриотичната тема ние се завръщаме с известно закъснение и се налага да положим по-големи усилия.

Когато получих първия брой, ми се струваше, че това издание няма да издържи дълго. Ще излязат няколко броя и толкоз – после те ще започнат да се повтарят, на българските журналисти няма да им стигне материалът, барутът няма да им стигне, ентузиазмът няма да им стигне. А сега виждам, че има някакво нарастване на

Страница от Патриаршеския православен календар на Руската православна църква за 2005 г.

оная мощ, с която се прави изданието. И това е прекрасно. У нас, в Русия, познаваме това издание. Получават го не само някои писатели. Всеки път аз го отнасям в своята писателска организация. Там го разглеждат, четат го, доколкото могат да го разберат – и винаги е интересен, и винаги ни удивлява.

„За буквите – О писменехъ“
Бр. 13, април-май 1987.

Български издания на Валентин Распутин (80-те години на XX в.)

Валентин Распутин

„За буквите“ е забележително издание, полезно не само в България. То е като празник, съществуващ в народа, представено в слово, образ и мисъл, като възпоменание за самия себе си в своята природна и историческа продължителност. Като народната мечта за по-добър човек! Няма никаква необходимост да се говори за важността, ползата и красотата на вестника „За буквите“. Това издание върши своето благородно дело не само в България, познават го добре и в Русия. Аз съм един от онези, които не могат без него.“

Май 1986 г.

Валентин Распутин
(15 март 1937 – 14 март 2015)

Като продължител на традициите на древноруската литература, той създаде творби за народния живот и природата, които заслужиха всеобща почит. У него Кирило-Методиевският вестник намери верен съратник и автор още от началния си брой. По достойнство беше включен в Международния редакционен комитет на изданието.

ДОСТОЙНО ЕСТЬ! ВЕЧНАЯ ПАМЯТЬ!

„За буквите – О писменехъ“

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Солун, Гърция

Православна крепост

Атон и славянския свят

Международна научна конференция в София

От 14 до 16 май 2014 г. в София се състоя Международна научна конференция на тема „Атон и славянският свят“, посветена на 1000-годишнината от руското присъствие на Света Гора. Тя бе организирана от Международния фонд за възстановяване и съхраняване на културното и духовното наследство на манастира „Св. Пантелеймон“.

В единствения по рода си духовен форум взеха дейно участие 49 учени от 11 европейски държави: 21 представители на Русия, 8 – на България, 7 – на Сърбия, 3 – на Украйна, по двама – на Гърция и Австрия, и по един учен от Италия, Полша, Литва, Грузия и Норвегия. Една трета от тях бяха духовници.

Конференцията беше открита с приветствено слово на Денис Олегович Чепяков – изпълнителен директор на Международния фонд за Свети-Пантелеймоновия манастир. От името на игумена и старците в светата обител приветствие произнесе нейният библиотекар монах Ермолай.

Докладите се отличаваха със задълбочено представяне на периоди от хилядолетното руско присъствие на Атон, портрети на видни духовници, проучвания на малко известни архивни колекции от ръкописи в манастирските скриптории, на сбирки от предмети на богослужебна утвар и др.

В заключение отец Ермолай представи в подробности внушителен издателски проект за 25 тома с проучвания от XVIII, XIX и XX век.

Подобна конференция се е състояла за пръв път през миналата година в Белград, а следващата ще бъде в Киев. Създадено е общество от единомишленици, между които вече има и човешка близост.

Днес библиотеките на атонските манастири са съкровищница на средновековни ръкописи. В тях се съхраняват над 10 000 ръкописа, сред които повече от 1000 са славянски. Най-богати сбирки от славянски ръкописи се пазят в Хиландарския манастир (повече от 800) и в Зографския манастир (над 300). Славянски ръкописи има също в манастирите „Иверон“, „Св. Павел“, „Св. Пантелеймон“, Великата лавра „Св. Атанасий“.

„Християнството на княз Борис миришело повече на степ, отколкото на евангелие...“

Свидетелство на западен хронист (XI в.)

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Асеновград (1996)

На 16 април 2015 г. в УниБИТ беше проведена международна научна конференция на тема „Религии и политики на Балканите (XX–XXI век)“. Тя беше замислена от проф. д.ф.н. Цветана Георгиева като интердисциплинарен форум, в който да се включат специалисти от различни хуманитарни области. В нея взеха участие учени и докторанти от УниБИТ, Института за исторически изследвания и Института за литература при БАН, Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, Югозападния университет „Неофит Рилски“, както и представители на Нишкия и Киевския университет. Ректорът на УниБИТ проф. д.ик.н. Стоян Денчев приветства форума като подчерта политическата и културната актуалност на предложената тема.

Срещи край Босфора

Десети научен семинар на УниБИТ

От 4 до 8 април 2015 г. в Истанбул се проведе традиционният научен семинар на УниБИТ на постоянната тема „Новите информационни технологии в образователния процес“. Той беше открит в Българската екзархия от проф. д.ик.н. Стоян Денчев – Ректор на УниБИТ, който прочете поздравителни адреси от министъра на образованието и науката проф. Тодор Танев и Катя Тодорова – председател на Националната комисия за ЮНЕСКО – България. Поздравления към участниците отправиха и Васил Лязе – председател на Български екзархийски вакъф и Ангел Ангелов – Генерален консул на Република България в Истанбул, Република Турция.

Семинарът започна с пленарен доклад на доц. д-р Лизбет Любенова на тема „Българското културно-историческо наследство в Истанбул“ и продължи с доклади в четири тематични секции.

Беше дадена възможност научните изследователи и преподаватели да споделят своя опит и проучвания в основните области на обучение в университета „Библиотекознание и книгознание“, „Информационни технологии“, „Културно-историческо наследство“ и „Комуникации и сигурност“. Програмата включваше общо 35 научни доклада.

Проведе се ползотворна и съдържателна дискусия, в която дейно участие взеха както докладчиците и участниците от УниБИТ, така и присъстващи-

те гости на събитието. Всички доклади ще бъдат публикувани в научен сборник.

Участниците посетиха знакови паметници като двореца Топкапъ – резиденция на османските султани в продължение на 400 години, джамията „Султан Ахмед“ (Синята джамия), площада „Хиподром“, църквата „Св. София“, водохранилището, дворците Долмабахче и Бейлербей, моста „Ататюрк“, който свързва Европа с Азия, Желязната църква „Св. Стефан“ и метоха на някогашната Българска екзархия. Доц. д-р Лизбет Любенова представи увлекателен исторически разказ за съдбата на българските имоти в Турция.

По общо мнение на участниците в семинара той беше полезен с научноизследователските и познавателните си аспекти.

Приемната церемониална зала на Вселенския патриарх

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев посети Ъ Негово Всесвѣтѣшество Вселенския патриарх Вартоломей I – „Доктор хонорис кауза“ на УниБИТ, в резиденцията на Патриаршията (Истанбул)

Религиите на Балканите

Уводният доклад на проф. д.ф.н. Цветана Георгиева очерта основните проблеми, свързани с религията и обучението, с политиките и тенденциите в българското образование по религия и култура. Поставената тема беше допълнена с конкретни примери от училищни практики в докладите на докторант Станислав Чанчеров и Саня Николитч (свързан с въпросите на религиозното образование в Сърбия). Докторантката Веселина Иванова се спря на представянето на религиозните вярвания и обичаи пред музейна аудитория в образователни програми, а д-р Светла Шапкалова – на анкетно проучване за православните книги в българските библиотеки.

Докладите бяха посветени на православието в политическия и културния живот на Балканите (XX в.). Доц. д-р Лизбет Любенова очерта взаимоотно-

шенията между светската власт и Българската екзархия в периода между двете световни войни. Доц. д-р Радослава Илчева представи изследване за свещенослужители в редиците на военната руска емиграция в България. Николай Поппетров разгледа темата за българския образ на евреите от края на XIX и средата на XX в. в аспекта на религиозния и/или идеологическия антисемитизъм. Д-р Илияна Илиева представи албанския въпрос и вярата на албанеца. А доц. д-р Венета Янкова – разработка за светилищата като общи места на паметта, придружена с представяне на кратък филм.

Подтемата за религиозните мотиви в художествената литература на Балканите (XX–XXI в.) беше представена в съвместната разработка на доц. д-р Мариета Иванова-Гиргинова и ас. Елизабета Рускова, ко-

ито се спряха на естетическите трансформации на библейските и християнските образи в модерната българска драма от първата третина на XX век.

Съвместната разработка на доц. д-р Ванче Бойков, д-р Дарян Бойков и д-р Марко Янкович даде представа за практиките по отношение на религията в сръбското медийно пространство. Докторантката Детелина Василева се спря на религиозните теми, а студентката Маргарет Поппетрова – на акцентите в отразяването на радикалния ислям в българските медии. Д-р Христо Милков представи доклада „Шарли ебдо – окървавеният смях: разстреляните карикатури“. Бяха обсъдени въпросите за манипулации на масовото съзнание, образа на християнина и на мюсюлманина на Балканите, допустимостта на насмешката към религиозните вярвания.

Бяха прибавени проучванията върху интернет като среда за диалог на религиозните култури (от Илиана Григорова) и като средство за популяризиране на религиозните идеи, ценности и наследство (от Йелена Цветкович, която се спря на образа на Сръбската православна църква в социалните мрежи и facebook).

С подтемата „Християнство и постмодерни времена“ бяха свързани докладите на доц. д-р Димитър Попмаринов, който представи проблемите на секуларизма в светлината на Священото Писание; Свилен Спасов, който разгледа мястото на Църквата в съвременните граждански общества; и д-р Галя Йорданова, която се спря на проблема за религиозния страх в съвременния контекст. В обсъжданията бяха разисквани проблемите на десекуларизацията в обществото като

социокултурно направление на съвременността. В група доклади бяха очертани проявите на християнска веротърпимост, както и проблемът „религия – глобализация“: доц. д-р Мариела Нанкова „Ролята на религиозната толерантност в междуконфесионалните отношения за опазване на културно-историческото наследство“, д-р Христо Тутунаров „Интелигентност – религия – толерантност“, доц. д-р Мюмюн Тахиров „Ислямът и някои съвременни научни постижения“. В заключение тематиката излезе извън балканския контекст с докладите на доц. д-р Румяна Чукова за ислямисткия религиозен радикализъм в съвременна Централна Азия и д-р Детелина Динева, която проследи взаимовръзката „религия – политика – памет“ върху пример от най-новата история на Полша.

Съмишленици

Евелина Здравкова

На 27 и 28 април т.г. в УниБИТ се чества Международният ден на интелектуалната собственост тази година – 26 април. На тази дата вече 14 години светът отбелязва празника, който обръща специално внимание на продуктите на интелектуалния творчески труд на хората.

Официални гости бяха: Крaсимиp Влaхов – зам.-председател на Висшия касационен съд и председател на Гражданската колегия, инж. Иван Иванов – координатор на IP – България (Национален портал за интелектуална собственост), адв. Атанас Костов – председател на адвокатската кантора за защита на интелектуалната собственост „ЮСАУТОР“, и др.

Обща снимка на раздяла

„В съвременната епоха, определяна като „информационна ера“, „информационно общество“ или „общество на знанието“, бързото развитие на човешката интелектуална дейност води до създаването на уникални творчески продукти – резултат от иновативността на човешката личност. Затова на дневен ред е проблематиката, свързана с интелектуалната собственост, особено в УниБИТ – пряко свързан с разпространението на информация и знания“, подчерта в словото си при откриването на форума проф. д-р Ирена Петева, зам.-ректор на УниБИТ.

Доц. Тренчева формулира задачата на научния форум: „Интелектуалната собственост – формула за успех, творчество и иновации“ трябва да се превърне в мощен генератор на знания, от който всеки да отсее своята нова идея“. Нейната лекция „Управление на авторските правомощия върху музикални произведения в интернет в България“ беше увертюра към първата пленарна сесия с модератор проф. Петева.

„Българският модел на колективно управление на авторски и сродни права върху филми и други аудио-визуални произведения в дигиталната епоха“ беше докладът на доц. д-р Марияна Лазарова от катедра „Кинознание и драматургия“ в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“.

Сутрешната сесия с модератор гл. ас. д-р Събина Ефимова бе посветена на „Свободата до информация и отворен достъп“. Доц. д-р Силвия Станчева представи проекта „Редизайн на академически издания в съответствие с индикаторите за импакт фактор и показателите за постигане на интелигентен растеж в съвременното общество на знанието“ като нова възможност за Факултета по библиотекознание и културно наследство в УниБИТ.

Следобедната сесия „Електронното правителство и дигиталното разделение“ пое като модератор проф. д-р Таня Тодорова. Доц. д-р Мариела Нанкова съобщи факти, които

Проф. д-р Виолета Цакова разясни възможностите на Програмата за развитие на СОИС с цел превръщане на интелектуалната собственост във фактор на прогреса. Според нея е наложителна ревизия от агенцията в България и да се разработи наша национална стратегия за интелектуалната собственост, като за тази цел е необходимо популяризиране на Програмата.

Доц. д-р Мария Маркова откри сесията, посветена на „Проблемите и съвременните тенденции на интелектуалната собственост в информационните и творческите индустрии“, с доклад за аудио-визуалния дизайн, начините, сред-

стмата и програмите, с които се представя всяка фирма пред обществеността. Изграждането на устойчива бизнес идентификация в съзнанието на потребителите, контрагентите и обществото е от изключително значение за осъществяване на успешна конкурентна стратегия за всяка бизнес организация, бе изводът ѝ.

Авд. Атанас Костов се спря детайлно на понятието „сайбърскуотинг“ („настаняване в киберпространството“), което вече е развито като практика и у нас.

Финалната сесия на семинара „Проблеми и съвременни тенденции на интелектуалната собственост в информационните и творческите индустрии“ беше с модератори проф. д.ик. н. Стоян Денчев и доц. Тереза Тренчева. Проф. д-р Лъчезар Георгиев разгледа взаимоотношенията между автора на литературно произведение с неговите отговорности и права и тези на издателя, а също мястото на възлагателния договор.

„Най-искрено и сърдечно съдействам вече трета година да се провежда Научният семинар, посветен на интелектуалната собственост. Изключително горд съм, че младите колеги от Университетската младежка академия за управление на знанията поемат щафетата, и ги поздравявам, защото съм убеден, че ще я носят достойно“, обобщи в заключение проф. Стоян Денчев.

Реална възможност

Университети

на третата възраст в България

Доц. д-р Мариела Нанкова

Участниците в семинара до Паметника на книгата при входа на УниБИТ

Екзотична ли е идеята в България да бъдат създадени университети на третата възраст? Преподаватели от България, Словения, Хърватска и Германия търсиха отговор на този въпрос по време на тридневен семинар „Дигиталният Дунав“, проведен на 16, 17 и 18 април 2015 г. Университетът по библиотекознание и информационни технологии беше домакин на проявата в рамките на програма Еразъм+, дейност К1. Участниците бяха приветствани от проф. д-р Иванка Янкова – Декан на ФБКН и председател на Асоциацията на университетските библиотеки (АУЛ), и проф. д-р Таня Тодорова – ръководител на катедра „Библиотечен мениджмънт“. Координатор на проекта от страна на УниБИТ е доц. д-р Мариела Нанкова, която представи бъдещия университет – неговата мисия и структура.

Участниците посетиха Столичната библиотека и се запознаха с българския опит по обучение на възрастни граждани 60+ за придобиване на информационни и комуникационни умения. Срещата беше открита с встъпително слово на директора на Столичната библиотека д-р Юлия Цинзова. От страна на Столичната библиотека присъстваха Марчела Борисова – завеждащ отдел „Библиотечно обслужване“, и всички обучители по програма „Глобални библиотеки – България“.

Доц. д-р Добринка Стойкова направи презентации на тема „Концепции за ролята на библиотекарите за обучението на възрастни граждани на информационни и комуникационни умения“ и „Добри практики в обучението на възрастни граждани 60+ на информационни и комуникационни умения в България“. Представен беше опитът на читалищни и регионални библиотеки в рамките на програма „Глобални библиотеки – България“, както и организираният от УниБИТ Академичен ден за възрастни 55+ по проекта DASUN.

Интересът към темите беше много голям. Стана ползотворна дискусия. След това гостите разгледаха немската, испанската, турската и корейската читалня.

Програмата продължи с представяне на опита на Люблина, Загреб и Улм в организирането и работата със студенти в университети на третата възраст, както и с практически аспекти на обучението на възрастни; представени бяха резултати от Предпроектно проучване, проведено сред партньорските организации от региона на река Дунав в областта на цифровата грамотност и перспективите за работа в новата мрежа ДАНЕТ на университети от Дунавския регион.

Семинарът постигна набелязаните цели: обмен на опит между партньорските организации, получаване на цялостна представа за най-добрите практики в областта на обучението на хора в по-напреднала възраст; характеристики на формалното и неформалното образование и висшето образование за възрастни; запознаване с новите информационно-комуникативни технологии като една от ключовите компетентности в прилагането на програми за обучение по програмата „Учение през целия живот“.

Набелязаха се перспективи за бъдещи съвместни проекти.

На сбогуване участниците споделиха, че са впечатлени от организацията на семинара и от културните забележителности на столицата.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Белград, Сърбия

Финландски граф също чества 11 май

През 1882 г. Кирило-Методиевият празник във Велико Търново става за първи път с военна музика и църковен парад от 17-а опълченска Търновска дружина.

Приказ № 130 от 10 май 1882 г.

„За празника на Кирил и Методий назначавам църковен парад от I и II рота и хора на музикантите, барабанчиците и гарнистите при дружината. За приноса и относа на знамето назначавам една полурота под командата на подпоручик Чорбаджиев. Парада ще командва капитан Павлович.

Събиране пред конака в 7:30 часа сутринта, откъдето ще се отправим към църквата „Св. Богородица“. След свършване на божествената Литургия пародът ще излезе пред конака, където ще се извърши водосвет. Форма за господа офицерите празнична, за долните чинове бели панталони, мундири с жълти грон.“

Командир на дружината: Балин дьо Балю

Описаният църковен парад с военна музика и знаме наподобява други подобни паради. Въпреки френската си фамилия Александър Осипович Балин дьо Балю е бил финландски граф, но е бил ревностен радетел на източноправославните традиции.

През следващите години празникът постепенно се превръща от военна церемония във всенародна манифестация. След божествената служба в катедралния храм, а понякога и в Колюфичевата църква „Св. Св. Кирил и Методий“ на хълма Вароша, се провежда тържествен парад на площада пред Царевец или пред Девическата гимназия. На украсен с цветя подиум официалните лица – митрополитът, началникът на гарнизона и кметът на града приемат парада. Най-напред дефилират военната музика с частите на гарнизона. Следват поборниците, запасните офицери и подофицери, туристическото и колоездачното дружество. Най-очарователни са редиците на Мъжката и Търговската гимназия, следвани от прогимназиалните и началните училища.

През 1935 г. Празникът достига своеобразен връх. На „Площада на победите“ се събират 4000 души. В присъствието на Цар Борис III и принц Кирил митрополит Софроний в съслужение с цялото духовенство и общограждански народен хор извършва тържествен молебен. Последва единствено по рода си изпълнение от хора, гражданството и учащата се младеж на химна „Шуми Марица“. До късно вечерта на площада се вие кръшно хоро с народно веселие.

Празникът продължава до 90-те години на отминалия век, обогатяван с нови елементи.

Из книгата „130 години военна музика във Велико Търново“, Съставител Георги Ръцев. В. Търново, Абагар, 2013.

Айнщайн празнува 11 май

Големият български учен – биолог Методи Попов е пълно-могъщ министър на България в Германия за периода 1923–1931 г. По време на своето пребиваване в Берлин той общува лично с Алберт Айнщайн. Двамата свирили в дует по време на т.нар. музикален чай в дома на Попови. Българинът вземал уроци при проф. Добри Христов. Той свирел на виолончело, а Айнщайн на цигулка. Изпълнявали са заедно творби на Моцарт, Шуберт, Брамс и др.

На тържество на 11 май – църковният и възрожденски Кирило-Методиевски празник, е присъствал и Айнщайн. Слово за делото на двамата славянски първоучители произнесъл Методи Попов. Запазени са писма на Айнщайн до него.

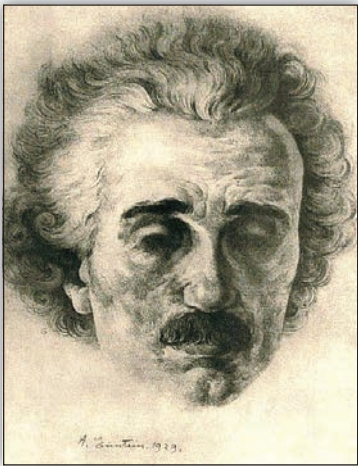
По същото време българският художник Борис Георгиев прави цветен потрет на Айнщайн и неговата дъщеря Марго. Техните оригинали се съхраняват понастоящем в Националната художествена галерия в София.

Айнщайн благодари в нарочно писмо до художника, оценявайки високо направения негов портрет.

Според проучването на Юлия Попова, внучка на проф. Кирил Попов.

Айнщайн

„XXI век ще бъде век на духовността.“

„Алберт Айнщайн“. Портрет от натура. Худ. Борис Георгиев (1929)

„Автопортрет“. Борис Георгиев (1888–1962)

11 май в Измир

Най-довереният човек на комитетската тайна полиция Христо Иванов – Големия пише в края на века пространни спомени. В тях редом с всякакви приключения в Белград, Генуа, Марсилия, при строежа на Суецкия канал и подробности за градежа на комитетската мрежа има и неизвестно сведение за ранна почит към делото на двамата славянски първоучители далеч от родината.

През 1863 г. Европа чества 1000-годишнината от Моравската мисия на Св. Св. Кирил и Методий. Наши българи също са намерили начин да се включат по своему в това първостепенно събитие.

„Станахме ние, обиколихме всичките пристанища на Цариград да търсим гемии за Америка, но нема. Казаха ни, че в Измир могат да се намерят гемии американски, които товарят оттам смокини и други овошки. Ставаме ние и отиваме в Измир. Но като обиколихме много пристанища, не можахме да намерим и там американска гемия за нататък.

Седяхме ние и там две недели. Това беше ПРЕЗ МАЙА МЕСЕЦ, щото се надумахме колкото абаджии има там, сиреч ножари габровци и колкото други българи имаше, че ги сбрах ЗА ПРЪВ ПЪТ ДА ПРАЗНУВАТ СВЕТИ КИРИЛА И МЕТОДИЯ, които служиха на български в една черкова над чифутската махала с един грък епископ и той ЧЕТЕ НА БЪЛГАРСКИ ЕВАНГЕЛИЕТО.“

Урок по небесна механика

Министерският съвет на Франция

изчаква лекция на Кирил Попов

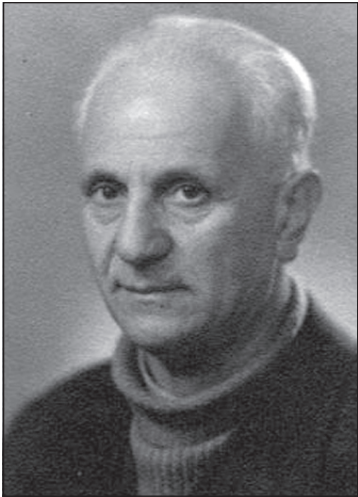
Българският математик Кирил Попов пише в своята автобиография:

„Първите ми лекции по небесна механика в Сорбоната бяха посетени от много дами, седнали на първите чинове с надежда да чуят нещо ново за небесните хармонии.

Някои от лекциите ми по небесна механика, в които използвах резултати от стокхолмските лекции на Пенлеве, бяха посетени от самия Пенлеве – тогава военен министър. Веднъж той дойде в професорската ми стая да ме поздрави и говори дълго с мен върху моите математически работи и върху политическите събития в България.

Тези мои лекции бяха хроникирани в големия вестник „Temps“.

Проф. Кретиен ми каза, че в часа на моята лекция бил свикан Министерският съвет под председателството на председателя на републиката, на

Кирил Попов (1880–1966)

който съвет Пенлеве е трябвало да докладва един от своите проекти. Министрите дълго чакали Пенлеве. През това време той слушал моята лекция. Най-сетне се явил и заседание-то на Министерския съвет се състояло“.

Българският писател и енциклопедист Георги Ст. Геор-

гиев добавяше към горното сведение думите на френския министър към членовете на кабинета:

– Господа, моля да бъда извинен за закъснението си, но трябваше на всяка цена да изслушам една лекция на българския математик Кирил Попов.

През 1925 г. Кирил Попов чете лекции в Берлинския университет едновременно с Алберт Айнщайн. Двамата са фотографирани на стълбището пред университета. Единствената по рода си фотография се появява върху страниците на няколко тогавашни немски списания. Това потвърждава сам българският учен в спомените си, без да ги посочи точно.

Ето неотложна задача за издирване пред стотиците български студенти, които обитават понастоящем немската столица.

Автобиографията на Кирил Попов е издадена от Университетското издателство „Св. Климент Охридски“ през 1992 г.

Перспективен форум

Първа международна научна онлайн конференция
„Славянската култура в Европа –
традиции, настояще и бъдеще“

Доц. д-р Мария Николова

Университетът по библиотекознание и информационни технологии се наложи в образователното пространство като креативно и търсено учебно заведение с интересни специалности и активни международни връзки. Затова не е изненада новата инициатива на ръководството му, която е естествено продължение на университетската иновативна научна и образователна политика.

На 15 май 2015 г. на територията на УниБИТ в София и на „Академия медиаиндустрии“ в Москва се състоя Първата международна научна онлайн конференция „Славянската култура в Европа – традиции, настояще и бъдеще“.

Организатори са УниБИТ от българска страна и „Академия медиаиндустрии“ от руска. Двете учебни заведения поддържат постоянни двустранни връзки в областта на науката и образованието, което подпомогна подготовката на този мащабен научен форум. Тяхната инициатива бе подкрепена от важни научни и културни институции от Република България и Руската Федерация: Руската държавна библиотека и Националната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Руската книжна палата, Форум „България – Русия“, Издателството на Руската Патриаршия и Издателството на Московския държавен университет „М. В. Ломоносов“, Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Централната библиотека на БАН, Владимирския университет „А. Г. и Н. Г. Столетови“, Съюза на печатарската индустрия в България, Научно-техническото общество на печатарските работници в Русия и др.

Впечатлява солидното международно участие в конференцията. Подготвени са над 65 доклада на известни учени – изследователи от седем страни на Европа и Азия. Те ще бъдат издадени от руските партньори в специален сборник.

Форумът беше открит в София от ректора на УниБИТ проф. Стоян Денчев и в Москва от проф. Александър Максимович Циганенко – ректор на Московския държавен университет по печата, модератори на пленарното заседание.

В своето поздравление вицепрезидентът на Република България Маргарита Попова заяви:

„Почитането на Кирило-Методиевото дело е основа за всестранно общуване в съвременния свят“.

Поздравления към участниците поднесоха ректорът на „Академия медиаиндустрии“ Константин Кирилович Огнев, проф. Боряна Христова – директор на Народната библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Силвия Найденова – директор на Централната библиотека на БАН, Александър Юриевич

Самарин – заместник генерален директор на Руската държавна библиотека в Москва, главният редактор на издателството на Московската патриаршия Владимир Силовиев.

След пленарното заседание доклади прочетоха генералният директор на Руската книжна палата Елена Борисовна Ногина, Александър Максимович Циганенко и д-р Светлана Шаренкова – председател на Форум „България – Русия“.

Ректорът проф. Денчев обяви решението на Академичния съвет на УниБИТ (Протокол № 3 от 30 април 2015 г.) да присъди званието „Доктор хонорис кауза“ на проф. А. М. Циганенко за заслугите му в развитието на двустранните отношения между България и Русия в сферата на научно-техническите връзки и иновации във висшето образование.

Интересът на международната научна общност към конференцията беше много голям и организаторите изявиха намерение втората научна проява от този род да бъде на тема „Славянската култура в света“.

Цветя за г-жа Маргарита Попова, вицепрезидент на България

Конференцията заседава

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Канево, Русия (2012)

Предпразнично Академична работилница по културономия

Седмица на Публичните академични лекции
под патронажа на проф. д.ик.н. Стоян Денчев, 15–24 май 2015 г.

На 15 май т.г. бе подписан Меморандум за сътрудничество, партньорство и учредяване на Международен Югоизточен летен университет между ректора на УниБИТ и кметовете Петър Киров (Община Елхово), Христо Христов (Община Болярско) и Илиан Янчев (Община Малко Търново).

Маргарита Попова, вицепрезидент на Република България, изнесе встъпителна лекция на тема „Споделена култура за споделена сигурност“.

Последваха лекциите на видни български учени:

Акад. Васил Гюзелев

„Борис I и цивилизационният избор на България“

Проф. д.изк.н. Иван Маразов

„Орфей – архаичният певец“

Проф. д.ист.н. Андрей Пантев

„Нашата култура като пощенски гълъб“

Проф. д-р Надежда Драгова

„Езическият реликварий от Терачина“

Инициативата е посветена на 65 години от създаването на Държавния библиотечарски институт – днес Университет по библиотекознание и информационни технологии, 1200 години от рождението на Св. Методий, 1150 години от Покръстването на българите и 70 години от създаването на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура (ЮНЕСКО).

Кирилски каменни надписи от X век

Църквата на Св. Йоан бе направена от хартофилак Павел.

Грешният Ян писа, когато лежа в тъмница.

Писа дякон Илия.

дз, Мартин писах.

Дойдох в понеделник по пладне и блязох в църквата и написах това.

Иисус Христос побеждава.

ПОНАСТОЯЩЕМ НА КИРИЛИЦА ПИШАТ 170 МИЛИОНА
ОТ 68 НАРОДНОСТИ В БЪЛГАРИЯ, РУСИЯ, УКРАИНА,
МАКЕДОНИЯ, СЪРБИЯ И МОНГОЛИЯ.

„Борис Христов“. Скулптурен портрет от Йордан Гаврилов

Борис Христов с майка си

Борис Христов пред иконата на Св. цар Борис I Михаил Покръстител в храм-паметника „Св. Александър Невски“, когато записва грамофонната плоча с църковно-славянски песнопения (1976).

Снимка Мирчо Сливенски, личен архив

Черней, горо!

Песенното завещание на Борис Христов

Проф. Александър Балабанов

Има български песни, които фрапират със своята съвършена композиция и художественост, ако и да са „народни умотворения“.

Съвсем не мисля и да говоря за фанфаронадата на т.нар. отегчителни юнашки песни, а за онези малки, чисто лирични отзвущи, в които дишат страданието и топлотата на една душа, скрита зад много була в своя мъченишки живот.

Тези песни са тъй дискретни, тъй плахи, тъй тихи и главно тъй къси, сякаш сами съзнават, че мълчанието и „наведените очи, потопени в сълзи“, биха били най-верният език на тяхната гореща интимност.

Самата песен се подема едва-едва, нарежда имена на предмети, нарежда ги сякаш безцелно, сякаш само да изпълни редовете на стиховете, а всъщност от дълбоко желание да не каже това, което иска да каже, пък току подобно ябълка, заровена в огнището, след тънко свирене изведнъж избухне в ридание – и песента спира.

Проф. Александър Балабанов

Булка върви, булка върви из гора вековна:
Като върви, като върви, жално-милно плаче,
Жално-милно плаче, плаче и нарежда:
„Черней, горо, черней, сестро, двама да чернейме:
Ти за твоите листи, горо, аз за първо либе;
Тебе те е, горо сестро, слана осланила,
Мене ме е, горо сестро, мама оженила,
Оженила, горо сестро, за лудо ми младо;
Ноще ходи, горо сестро, по широко поле,
Денем ходи, горо сестро, из дълбоко долъе,
Вечер иде, горо сестро, армаган ми носи,
Армаган ми носи, горо сестро, все кървави дрехи,
Все кървави дрехи, горо сестро, все търговски глави.
Черней, горо, черней, сестро, двама да чернейме:
Ти за твоите листи, горо, аз за първо либе;
Твоите листи, горо сестро, пак ще да покарат,
Мойта младост, горо сестро, не ще се повърне.

Според личната заръка на самия Борис Христов хор „Гусла“, в който той на младини започва своята певческа дейност, изпява на гроба му в София, след опелото в храм-паметника „Св. Александър Невски“, народната песен „Черней, горо, черней, сестро“. Песенното завещание на бас № 1 на света дирижира maestro Валентин Бобевски.

Музика и визия

Йордан Камджалов или магията на палката

Роден в Търговище, недалеч от столиците на Първото българско царство, на Йордан Камджалов се удава да приема в себе си скритите послания на неговата история и да опознае тяхната същност.

След завършване на Държавната музикална академия „Проф. Панчо Владигеров“ в София задълбочава подготовката си в авторитетния институт Hochschule für Musik „Hanns Eisler“ в Берлин, където изучава допълнително чембало и орган. Още по това време Камджалов израства като диригент със свой неповторим облик. Впечатляващ за възрастта му е разработеният от него през този период изключително разностранен репертоар, който обхваща различни епохи и стилове: стара музика, барок, класика и романтика до различните стилови изяви на модерното изкуство не само в неговите инструментални и симфонични форми, но също така и в ораториалните и опер-

ните му проявления. Респектират неговият музикантски темперамент, използваната от диригента разнообразна палитра от изразни средства, харизматичното му излъчване и магичните внушения на неговата палка.

Учудващи са многобройните му изяви с повече от 50 водещи оркестъра от цял свят в културни центрове като Лондон, Берлин, Париж, Хелзинки, Цюрих, Токио, Лисабон, Флоренция, Рига, София, Сингапур и др. Завършва майсторски класове при бележити представители на съвременното диригентско изкуство като Курт Мазур, Бернард Хайтинк, Пиер Булез, Йорма Панула, Давид Цинман, Лорин Маазел, сър Саймън Ретъл, Даниел Баренбойм, Сейжи Озава, Еза-Пекка Салонен, Петер Йотвьош, Даниел Хардинг и др. Спечелва авторитетни награди от международните конкурси „Йорма Панула“ (2009) и „Густав Малер“ (2010), които дават повод на специализи-

раната критика да говори за „раждането на един диригент на столетието с хипнотично въздействие“. Сравняват го със забележителните Тосканини и „младия“ Челибидаке. От Немското радио е номиниран за „Най-добър оперен диригент на 2010 г.“, а Българското национално радио го обявява за „Музикант на годината – 2011“.

Камджалов осмисля творческата си дейност като съвременен интерпретатор, синтетично обединяващ философия, изкуство и наука. В тази насока се осъществява и дейността на основаната през 2010 г. от него „Фондация Йордан Камджалов“ за подпомагане на даровити млади български певци, инструменталисти, диригенти и композитори. От 2013 г. той е основател на Обединение-то на генералните музикални директори и шеф-диригенти в Германия.

Проф. д-р Румяна Златанова

Художникът на Търново

От Сезан към изпращането на заточения Патриарх Евтимий

Калин Николов

В края на 60-те неочаквано две картини на Борис Денев са показани на Обща художествена изложба. С години е мълчал и се е въздържал от участия. В дневника си Борис Делчев отбелязва, че живописиста на Денев не му прави впечатление този път... Възможно е, минали са години от времето, когато поколението на художника е било в своя зенит. Но как лесно се пренебрегва другото! Денев е изхвърлен от борда на творческата си дейност и същевременно сам е проявил воля и характер – почти е престанал да рисува. При връчването на Хердеровата награда на поета Атанас Далчев се казва, че наградата му се дава и за това, което е писал, и за това, което не е написал; същото важи и за този художник. Годините са напреднали и той е към финала на своя живот...

Днес сякаш основното, което се знае за Борис Денев, са десетте месеца затвор и лагер, които прекарва след 9 септември 1944 г. И към това изпитание ще прояви характер. Когато младият художник Марин Маринов го питал за преживяното, отговаря: „Има през годините смешни дни...“. Всъщност в творчеството на този забележителен български майстор има само набелязани и повърхностно разкрити моменти. Обект на най-дълбоки анализи от критиците ни е, при това на всички направления критици от неговите поколения. Едни виждат в него представител на мащабен постимпресионизъм, други го мислят за примитив (което е израз не на подигравка, а на сравнение със западно-европейския експресионизъм). Всъщност оригинална страна в творчеството на Борис Денев наистина са неговата възприемчивост към модерните течения. Може би дори той е първият и най-изявен роден ученик на Сезан. Но и много различен от него. Защото, когато изгражда геологията на своите картини, той наистина строи невидимия гръбнак на планините около своето прекрасно Търново. Сезан обаче е обсебен от материите, изтласква въздуха от композициите си, а Денев успява да го запази. Това наистина е нов прочит на великата школа и не бива да остава незабелязан. Точно обратното – най-нежният български импресионист в изкуството ни Никола Петров би трябвало да рисува именно въздуха по презумция на естетическите рамки, но той прави

невероятни цветови арабески, които приличат на тайнствени декорации. Какво е това? Модерното ни изкуство, тръгнало толкова със закъснение, още в първите си самостоятелни крачки прави и оригинален, сложен прочит на заложеното от непризнатите майстори...

Борис Денев
(1883–1969)

Борис Денев учи малко в Мюнхен, но демонстрира още през войните качества на зрял рисувач и колорист, показва богата пластична и теоретична култура. Сам той не се определя от никоя школа, което е факт, и не е.

В неговите години творецът има самочувствието на фигура, която взема участие в живота, като превръща духовните си качества не само в картини, а участва с полемики по редица въпроси. Денев води и рубрики като публицист. Неговото остро перо ще набележи градското мекотело, което е забравило своя произход, забравило същността на родовия си корен. Също така, когато вижда в някакво кметство хвърлен настрани паметник, посветен на жертвите от войните 1912–1918 и правен от народен, неук майстор, но подменен с шаблонен (онези фигури, които викат „На нож“ при атака), ще се възмути. Искреното народно чувство е подменено от цивилизовано...

В ранните си години изповядва социалистическите идеи, близки приятели са с Кръстьо Раковски. По-късно силата на духа го отвежда до националистически идеали, поради което е бил задържан.

„Обяснявам си, че причините на това ми задържане бяха фейлетоните, които пишех във в. „Слово“ и в. „Зора“, в които осмивах недъзи в най-различни обществени среди и чрез които фейлетони си навлякох омразата на някои лица.“

Защо да подминаваме това? Биографичните точки на ху-

дожника не са само, че е роден през 1883 и през 1909 г. прави първата си самостоятелна изложба. Специализира 1909 – 1914 г. живопис в Мюнхен при проф. Лео фон Льофтц, Карл фон Маар и Анджело Янк. От 1914 до 1935 г. е военен художник в София. През 20-те години работи известно време в Италия... Годините, в които е отстранен от творческия живот на страната, не го сломяват. Георги Павлов-Павлето казваше, че „на достойнство се научих от Борис Денев“. Как? Отиват при стария майстор да го поканят да се върне в творческата организация на художниците, от която е бил изключен. Той пише само няколко думи, без да моли... Трябва да се отбележи, че и през онези години има хора, които поддържат у него надеждата, че ще бъде оценен като автор на част от най-добрите творчески постижения на България. Примерно благодарение на някогашния директор на историческия музей в Търново Христо Нурков, голяма част от платната на Денев отиват в родния му град. Или патриарх Кирил, който му поръчва да нарисува „Прощаването на Патриарх Евтимий с търновското население“...

Денев участва във Венецианското биенале, той не приема модерното изкуство, отбранява онова, което счита характерно за България. Може би с тези си качества е разбран като нравствена и интересна личност. В редките спомени от онова време, фиксиращи мнения и реакции за изкуството ни, творци от Европа пазели спомен от Денев – примерно Клер Шеридан, която била от аристократично семейство, братовчедка на Уинстън Чърчил, самата тя скулптор, го срещнала при Борис III и по-късно в Цариград. Изразила е уважението си – малко странно, но навреме, защото турската полиция го арестувала: „Европейец, рисува, може би е шпионин?“. Клер пламенно го защитава...

Борис Денев изразява себе си предимно чрез пейзажа. Много от картините му разкриват любовта на художника към родния град Търново, други пресъздават красотата на природата от други живописни кътчета, като Мелник, Пловдив, Самоков, Софийско, Македония. Борис Денев е автор и на портрети и фигурални композиции. Негови батални композиции са измежду най-драматичните сред живописиста ни.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий край Девин, Словакия (1997)

Почит и уважение

Борис Христов пише на Борис Денев

„Мисълта ми, че българският народ трябва да усвои принципа на почит и уважение към своите първенци и да го закърми като традиция, е станала за мене мечта. Това би ни улеснило да се издигнем пред себе си и пред очите на чуждия свят, заемайки по този начин мястото на една истински културна нация, за което нещо естествено притежаваме и необходимите качества. Не би трябвало да ни укоряват повече и даже ние самите да се укоряваме, че завиждаме на нашите издигнали се сънародници и че се отнасяме с пренебрежение към добрите дела. Уважавай себе си.

И ще бъдеш уважаван от другите!

България чрез своите избраници действително би могла да допринесе за усъвършенствуване нивото на културния и артистичния живот в европейското общество.

Ето към какви разсъждения ме подтиква Вашата великолепа личност и аз сияя от щастие, че мога с открито сърце така Вам да говоря...

НА МНОГАЯ ЛЕТА!

19 юни 1967 г.

Ваш БОРИС“

Цитирано в документалния филм „Молитвата на Борис Христов“. Режисьор и продуцент д-р Магдалена Манолова. Фотограф Мирчо Сливенски. Показан на 18 юни 2014 г. – рождения ден на Борис Христов, в Националната академия „Санта Чечилия“ в зала „Резонанс“ на Аудиториума „Парк на музиката“ в Рим.

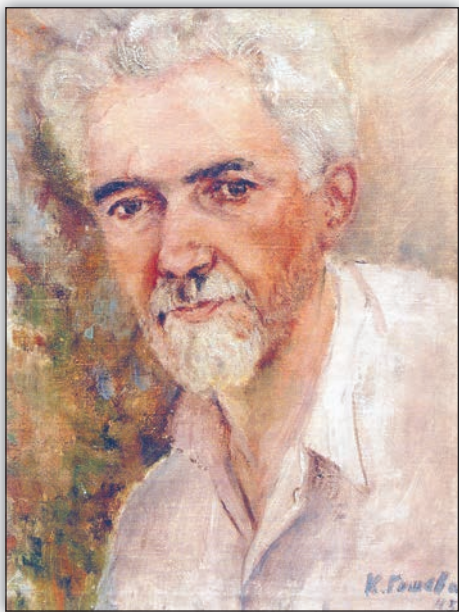
Борис Христов

„Моето непрестанно учение и моята дългогодишна световна кариера са били и ще бъдат винаги в името на човечеството, на моя славянски род и в името на моята родна България, към която чувствам привързаността на син и гордостта за издигането на нейния престиж.“

Поклоннически кръст на Св. Св. Кирил и Методий в Астрахан, Русия

Баща и дъщеря

Акад. Иван Гошев
Худ. Кина Гошева (1945)Кина Гошева
Автопортрет (1960)

Виден български богослов и историк на православното изкуство. Проучва наследството на Преславската книжовна школа, най-вече каменните надписи на глаголица и кирилица от Златната Симеонова църква. Дългогодишен преподавател в Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Родена и израсла в семейството на големия учен и художник, тя завършва с отличие Художествената академия в София в класа на проф. Илия Петров. Освен в български галерии нейни картини са показвани в Германия, Австрия, Русия, САЩ, Канада, Бразилия, Колумбия, Англия, Япония, Швеция, Турция, Македония и другаде. Пише поезия и проза.

Градеж на духовен мост

Българистика на Изток

Проф. д.филол.н. Александър Федотов

След като станаме член на Европейския съюз, най-напред трябваше да докажем на Обединена Европа, че нас ни има, че ние съществуваме, че има народ, чийто език е български и че този език използва кирилицата. Нашите политици отчетоха като най-голяма победа за България, че „евро“ ще се изписва на кирилица. Това всъщност е много сериозен повод да си зададем въпроса: А защо за нашите културни традиции и постижения, с които ние напълно основателно се гордеем, в Европа не се знае?

Защо Европейският съюз подложи на съмнение нашата културна идентичност? Да не би стремежът към културна унификация в рамките на Европейския съюз (тук съзнателно не споменавам културната глобализация, или, ако искате, американизацията на културата) не унищожава т.нар. малки, но стари култури, каквато е българската, например?

Защо в Европа не обичат да говорят за националните приноси на тези култури – приноси, акумулирани в продължение на векове?

Защо, стане ли дума за европейската култура, все се сещат за Франция, Германия, Англия, Италия, Гърция? Къде са Полша, Чехия, България?...

През годините занимания с различни източни култури установих, че в Изтока не правят „културна вивисекция“ на Европа. За тях съществува единна европейска култура със своите особености и постижения, но всяка отделна европейска култура за тях е равнопоставена с останалите. Нещо повече, те отчитат несправедливото разпределение на „културните оценявания“ в Европа и, както например в Китай, отнасят българската литература към т.нар. литератури на непривилегированите народи (цитирам Лин Уеншуан – китайска българистка, която се занимава с рецепцията на българската литература в Китай).

В страните на Изтока много по-добре от Запада познават вековната история на България, защото им е ясно колко е трудна и повратна съдбата на един сравнително малоброен народ, отстоявал свободата си не веднъж и не дважд.

Ние сме им интересни и поради своите азиатски корени. Понастоящем се води спор между няколко източни държави да ни бъдат „кръвни роднини“. Имам предвид Турция, Монголия, Казахстан, Иран и Афганистан. „Кръвта вода не става“, казваме ние. Подози-

рам, че тази пословица прабългарите са знаели преди още да стъпят на дунавския бряг.

От гледище на своята продължителност нашата многовековна история е съпоставима с историята не на европейски, а на източни държави, затова в очите на азиатците българите са стар и достоен за уважение народ. Може би затова съвременната карта на Азия все още пази толкова много топоними, свързани с прабългарите, и затова, редом с латиницата, само кирилицата се използва от редица източни народи като национална графика.

И нещо тъжно: напоследък в Европа българистиката (а в известна степен и славистиката) бързо губи своите позиции, закриват се специалности и катедри, намалява броят на студентите, които изучават български език.

Но вижте какво става на Изток: в Китай в няколко университета се готвят българисти (между другото всички техни дипломати говорят чудесен български); група китайски българисти в момента се обучава в Софийския университет „Св. Климент Охридски“; в Япония има развита българистика, в Южна Корея преди няколко години се откри специализация българистика в Университета за чуждестранни изследвания; в Индия българистиката се развива много успешно, и то не от вчера; техните преподаватели българисти са наши редовни гости; в

Монголия има студенти, които изучават български език. Българският се изучава в много турски университети. Българистика има в Баку (Азербайджан) и в Ереван (Армения). В Техеранския университет (Иран) в най-скоро време също предстои да се открие такава специалност.

В Индия заслуги имат Кумар Каушик и дъщеря му Мона Каушик – и двамата бяха гост-лектори в Свети-Климентовия университет. На тях дължим преводите на произведения на Йордан Йовков и Пейо Яворов.

В Китай българската литература се превежда още от началото на XX век от признати майстори на словото като Лу Сун (1881 – 1936) – псевдоним на Джоу Шужън, Джоу Зуожън, Мао Дун и много други. Романът „Под игото“ на Иван Вазов се преиздава в Китай няколко пъти, докато през 1982 г. Издателството за народна литература публикува превод, изцяло направен от български език.

В Южна Корея работят Куон Джин Чой, направил първия превод от български на корейски – „Ние, врабчетата“ от Йордан Радичков, Юн Кон Шин – „Старопланински легенди“ от Йордан Йовков, Ким Со Йонг, превеждала Елин Пелин. В Монголия – Нанжийн Лхагва и други преводачи.

Момент от откриването на паметника, 10 май 2015 г.

На 10 май 2015 г. в двора на 118-о общообразователно училище в столицата на Монголия Улан Батор българският президент Росен Плевнелиев откри внушителен Паметник на кирилицата.

Идеята принадлежи на Иван Евстатиев – бивш посланик на България, на проф. Лхамсурен Дугержав – посланик на Монголия в България, и на проф. Николай Овчаров.

Автор на 4-метровата композиция е скулпторът Спас Киричев. Монголците ползват кирилицата от 1924 г. с добавка на няколко специфични буквени знаци.

Светци с ореоли

Художникът и неговата мечта

Със скулптора Спас Киричев разговаря Пролет Филипова

Спас Киричев е роден през 1959 г. в Пазарджик. Завършил е Художествената академия в София, специалност скулптура при проф. Борис Гондов. Има 13 самостоятелни изложби, участва в редица общи художествени изложби. Творбите на Спас Киричев са част от профила на много селища у нас. Член е на Съюза на българските художници. Носител е на наши и чуждестранни награди. Негови произведения се намират в авторитетни галерии и частни колекции у нас и в чужбина.

– Живеете и работите в Пазарджик – родно място на десетки поети, художници, музиканти, просветители и книжовници с ярък принос в българската култура. Оказало ли е това влияние върху израстването Ви като скулптор?

– Когато през далечната 1988 г. се върнах в Пазарджик след завършване на Художествената академия, попаднах сред цяло съзвездие от художници, музиканти, поети и театralи – тогава тук си бяха дали среща всички музи. В Пазарджик никога не е липсвала магическата атмосфера на творчеството. Тогава градът се славеше като един от центровете на културата в страната. Благодарен съм, че имах всеотдайни учители – художниците Илия Толев, Георги Донов, Стоян Раканов, на които можех да разчитам – Никола Шопов, Иван Есенски, Костадин Маджаров.

– Творчеството Ви говори за траен интерес към българската духовност – като син на учители е обяснимо отношението към това начало, но какво Ви насочва в тази територия, определена от акад. Лихачов като „Държава на духа“?

– Очевидна е необходимостта от съвременен обективен прочит на нашата история. Вижда се, че корените на много от онова, което е съвременна Европа, се намират по нашите земи. Това трябва да се подчертава, за да се откроява българският принос, да се работи за достойното ни присъствие в европейската общност. Завещаното от нашите предци ни задължава, защото бъдещето в немалка степен зависи от достолепните примери, които са отправени към сегашните хора.

– Вие прочухте Пазарджик и с един от най-красивите и оригинални паметници на Светите братя Кирил и Методий – единствения, на който славянските апостоли за пръв път са представени на паметник с ореоли.

– Творбата, която създадох с най-голямо удовлетворение, е именно монументът на Светите братя Кирил и Методий. Той се намира в централната градина пред кметството и вече се наложи като една от емблемите на града.

Идеята за него възникна

през 2005 г., когато бях преподавател по изобразително изкуство. Тогава ме впечатли фактът, че учениците приемат 24 май – най-българския празник – просто като неприсъствен ден. Съпротивата ми срещу принизяването на Деня на българската писменост и славянската култура до обикновен почивен ден ме застави да пресъздам образите на нашите първоучители като израз на преклонението ми към тях.

Сътворих проекта и споделих идеята си с кмета на общината Иван Евстатиев и заместник-кмета по културата Виолета Гиндева. Те откликнаха живо и бе поставено начало на дарителска кампания. Аз самият дарих проекта на монумента.

Паметникът е с височина 5 метра и е отлят изцяло от бронз. За първи път те са изобразени с ореоли – за мен този атрибут е задължителен за светците-покровители на Европа.

Финансирането бе дело на специално създаден комитет. Средствата бяха събрани от училища, читалища, отделни

дарители чрез благотворителни концерти и изложби.

Паметникът е дело на всички граждани на Пазарджик. Той беше открит на вълнуващо тържество, предавано пряко по Българската национална телевизия.

Истинското признание обаче е фактът, че на всеки 24 май абитуриентите се снимат пред бронзовите светци, а учениците и гражданите ги отрупват с цветя в знак на признателност.

При осъществяването на паметника ми помагаша много колеги и приятели със съвети и насоки – между тях са проф. Величко Минев и проф. Емил Мирчев, за което съм искрено благодарен.

– Подарихте на родния си град изваянията на личности като Георги Брегов, Мария Сутич, Иван Динков, Иван Спасов, хаджи Найденов Йованович. Какви други творби ще споменете?

– Неотдавна създадох 4-метров монумент на Отец Паисий, който е изложен в Стрелча. Там бе открит и мой бюст-паметник на полк. Тимирязев – освободителя на Стрелча от турско иго.

Всеки творец мечтае за необятни хоризонти. По думите на един древен философ, художникът е такъв, каквито са неговите мечти.

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий в Пазарджик (фрагмент)

Скулпторът Спас Киричев

Паметник на Св. Св. Кирил и Методий във Внина, Украйна (2014)

Памяти ради

Доц. Веселка Желязкова

Промените, настъпили в Централна и Югоизточна Европа в последното десетилетие на XX в., доведоха до изключително обществено внимание към делото на св. Кирил и Методий. Без съмнение то е свързано с желанието на славянските народи да подчертаят своя принос в развитието на славянската култура и по такъв начин да укрепят националното си самосъзнание. Едно от проявленията на това внимание е съграждането на паметници на св. Кирил и Методий в най-различни страни и градове. Откриването им винаги се превръща в знаменателно събитие, в което взимат участие представители на правителството, градската управа и духовенството. Без преувеличение може да се каже, че днес поставянето на паметник на солунските братя е гордост и чест за всеки град.

От 1991 г. насам са издигнати повече от 80 паметника на славянските първоучители: в България, Русия, Гърция, Чехия, Словакия, Словения, Македония.

Те не са само в столици и големи градове, а и в съвсем малки селища, дори и сред природата.

Това означава, че Кирило-Методиевото дело е в основата на културното наследство на славянските народи и че 1150 години след началото на тяхната просветителска мисия те остават символи на принадлежността към европейската и световната цивилизация.

Кирило-Методиевият научен център при Българската академия на науките създава богата колекция от паметници и паметни знаци, посветени на Светите братя. Значителна част от нея е представена в настоящия брой.

Стефан Цвайг

„Свободното вдъхновено изкуство на прозрението започва там, където свършва научното изследване, строго свързано с фактическите наблюдения; там, където палеографията е безсилна да помогне, трябва да се намеси психологията, чиито предположения, добити по логически път, често са по-достоверни от голата истина на досиетата и фактите. Колко суха, бедна и непълна би била историята, ако си служеше единствено с историческите документи!“

Науката работи с недвусмислените и очевидни материали, а психологията включва събития, които или се тълкуват многостранно, или тепърва ще бъдат тълкувани и разяснявани; там, където материалите недостигат, за да се оформи книжното доказателство, психолозите разполагат с още безчет възможности.

Наистина един човек може да бъде разгадан благодарение на интуицията много по-добре, отколкото чрез изследването на множество документи.“

Из романа „Мария Автоанета“ (1932)

Лъчезарните братя

Константин Петканов

Безсмъртният певец на българската свобода Христо Ботев през краткия си, но героичен живот, успя да се изкаже и за делото на Светите братя Кирил и Методий. Той пише във в. „Знаме“, г. I, бр. 15, 9 май 1875, специална статия, между редовете на която четем следните боговдъхновени слова:

Константин Петканов

„И в историята на нашия потъпкан и поробен днес народ, се срещат страници, в които българският гений е записал такива важни и знаменити събития, които ни дават право да се гордеем, че и ние сме внесли някога си нещо в историята на общочовеческия напредък и които, разбира се, трябва да възбуждат почит и уважение не само в душата на нашето младо поколение, но на всеки честен, искрен и признателен славянин. Едно от тия събития, без съмнение, е кръщението на българския народ, т.е. приемането на онова хуманно човеческо учение, което турна начало на оная знаменита в старо време славянска култура, за която възпоменанията днес сближават и въодушевяват с взаимни симпатии почти всичките славянски племена. Днес почти всичкият славянски мир празнува деня 11 май, и днес всеки славянин въздава чест и хвала на двамата наши солунски братя Кирила и Методия. Тия са гениите, които са записали знаменитото събитие в нашата бурна история и тия са представителите пред Бога на славянския братски, равноправен и свободен съюз“.

Ботев е казал най-важното и най-значителното. И го е казал с такава яснота и сила, че и днес неговите слова кълтят с вечния звън на правдата и истината. И наистина българинът е жив, той е свободен, диша въздуха на славянството и носи в сърцето си великата истина на Исуса Христа, благодарение на саможертвената любов на Светите братя Кирил и Методий.

Българската земя е малка и бедна, но ако народът се чувства свободен и богат, то е, защото е вкусил от истинските богатства на сърцето и ума и е усетил в очите си светлината на любовта.

Ние, българите, знаем, вярваме и творим, защото Солунските братя ни дадоха ключовете на знанието, вярата и любовта. Те ни дадоха това с първия превод на Евангелието. И съвсем не е случайно, че те написаха в началната страница на славянската книжина най-дълбоките по мъдрост и сила слова – началните слова на Евангелието от Йоана:

„В началото беше Словото, и словото беше у Бога и Бог беше Словото. То беше в начало у Бога. Всичко чрез него стана, и без него не стана нито едно от онова, което е станало. В Него имаше живот, и животът беше светлината на хората. И светлината в мрака свети, и мракът я не обзе“.

И това Божествено слово се сбъдна. Българският народ мина през гръцко и турско иго – духовно и политическо, но „мракът го не обзе“. Той остана и изцяло в Бога – в светлината, и тя е, която запази чрез писмеността и вярата неговото честно лице пред света и стъпките му в историята на човечеството.

Светите братя са знаели, че народ, който иска да съществува, трябва да има свое слово, за да могат свободно да проникват в сърцето му божествените истини за човека. Със словото един народ по-лесно се бори за предно място в живота. Върховете не са притежание на никой народ. Тия върхове са предопределени, и то за онези народи, които чрез силата на духа, чрез творческото божествено слово ще послужат за освободението на човека от злото.

Сиянието, което излъчва делото на Светите Кирил и Методий, придава на българското небе дълбока вечност и непобедима красота. Под това чудно небе расте българинът и неговата душа е помилвана от щедрата ръка на Твореца. На него е дадено като върховно отличие великото творчество на духа и затова ние нямаме право, нито пък възможността да се отказваме от мъдростта на нашите богоизбрани предци и учители.

Да вярваме, че българският народ, който носи светия завет на Солунските братя в сърцето си, ще пожъне богата жътва през утрешния ден. Чрез православно християнство ние сме се родили още веднъж, и то за вечна слава.

Делото на Светите Кирил и Методий е неизмеримо, безбрежно, лъчезарно и любвеобилно. Чрез родното слово то ни свърза с Бога и човека, а чрез Православието ни разкри светлината на вярата и любовта и същността на човека. Оттогава започна нашият свят, светът на славянството, който, въпреки всичко, ще пребъде во веки веков в мир и благоденствие за Слава Божия.

В. „Изгрев“, бр. 805, 24 май 1947. По книгата на Константин Петканов „Опасно знание. Публицистика 1944–1948“. София, Кралица Маб, 2014.

Глаголическа меса

Чешкият композитор Леош Яначек създава кантата на църковнославянски език

„Глаголическа меса“ е връх в кантатното творчество на големия чешки композитор Леош Яначек. Идеята за нея се заражда у него още през годините на неговата творческа младост. През 1869 г. още като ученик в музикалната школа на Старобърненския манастир той участва в Кирило-Методиевски тържества.

Партитурата е датирана 5 август – 15 октомври 1926 г., когато Яначек вече е 70-годишен. Той създава творбата си не на мъртвия латински език, а на църковнославянски. Поради нейната музикална оригиналност и църковнославянския й текст възникват сложни проблеми от композиционен характер, а също в идейно и стилово отношение. Авторът

Леош Яначек (1854–1928)

създава нетрадиционно произведение, отклонявайки се от класическата представа за меса. Творбата със своя народностен характер е далеч от църковната

и литургийната догматичност и се характеризира с нарастваща светска тържественост. Тя се отнася към най-силните прояви на Яначековото архитектурно майсторство.

Цялото произведение се състои от осем части. Три от тях представляват инструментално въведение, а пет са самостоятелни вокални части. Рамкирана е с уводни и финални фанфари. Като цяло нейният нетрадиционен характер във формално отношение и светският характер на литургийния текст й определят особено важно място в световното кантатно творчество.

Тържествената премиера се състои през декември 1927 г. в концертната зала на Бърно, когато месата е изпълнена от филхармоничното общество под диригентството на композитора Ярослав Квапил – един от Яначековите ученици и предан интерпретатор на неговите произведения. Концертът се превръща в голяма музикална проява и триумф в творческия път на Яначек.

Със същия успех „Глаголическа меса“ е изпълнена и скоро след смъртта на композитора – в началото на 1929 г. в Берлин и през същата година – на международен фестивал в Женева.

През есента на 1930 г. месата прозвучава и на концертния подиум в Ню Йорк.

Текстът на „Меса глаголика“, издаден в книга

Седем осми Бела Барток и българският фолклорен ритъм

Вираг Бюки

Като изследовател етномузиколог Бела Барток винаги се е интересувал от въпроса за произхода, вариациите, разпространението на дадено явление, стил, тип мелодия от народната музика.

Той излага своите принципи в книгата „Защо и как да събираме народна музика“, издадена в Будапеща през 1999 г. Неговата неизречена мечта за откриване на наистина древна музика или ритмичен елемент присъства в много от трудовете му.

С българската музика Барток се среща за първи път през 1912 г. при обиколката си из Румъния с цел да събира народна музика в село Винга, област Банат, където от XVII в. живеят преселници от Чипровци.

Барток е бил запознат с излезлия през 1928 г. сборник на Васил Стоин „Народни песни от Тимок до Вита“. Притежавал

Бела Барток

е и неговия сборник с народни песни от Средна Северна България, издаден през 1931 г.

През 1935 г. той се свързва с асистентката на Васил Стоин Райна Кацарова, с която поддържа близки отношения в продължение на няколко години. От нея получава сборни-

ка „Родопски песни“, издаден през 1934 г.

В материали в Нюйоркския Бартоков архив, съдържащ близо 10 000 статии, Барток нееднократно потвърждава достойнствата на изключителната събирателска дейност на Стоин. Той е притежавал и четвъртия негов сборник „Народни песни от Източна и Западна Тракия“, издаден след смъртта му през 1939 г. Както може да се съди от изявленията на Барток относно българската народна музика, за него най-привлекателната, най-интересната й особеност е нейният характерен асиметричен ритъм, който в много аспекти се отличава от познатите му асиметрични ритми. В труда си „Така нареченият български ритъм“ той цитира дефиницията на Стоин.

Из сборник с доклади от научната конференция „Барток днес“ в Унгарския културен институт в София, 1992 г.

Бог. Човек. Вярa

Сентенции и поуки, извлечени от средновековни книжовни извори

Ако и в рая да си и не се уповаваш на Бога, ще загинеш.

Слово за църквата, Сборник със слова, XVI в.

✠ ✠ ✠

Бидейки разумни и със свободна воля, ние биваме увенчани за добрите дела и справедливо осъдени за злите.

Пространно житие на Ромил Видински, XVI в.

✠ ✠ ✠

Вярата е недоказуемо и неизречимо нещо и в никакъв случай не може да се изрази с плътски език.

Пространно житие на Иларион Мъгленски, XIV в.

✠ ✠ ✠

Господ търпи човека – не каже нищо; ния сме човеци, оти е търпим човека.

Сборник от 1756 г.

✠ ✠ ✠

Добре е речено: В неразумното сърце Бог не влиза, а ако ли пък влезе, скоро излиза.

Сръбска Александрия, X–XI в.

✠ ✠ ✠

Ефенди, хич вяра с пушка бива ли?...

Житие и страдания грешнаго Софрония, 1802 г.

✠ ✠ ✠

Живущият според Бога човек не може да живее само с хляба, според думите на Моя Христос, но с всяко слово Божие (по Матей 4:4).

Житие с малка похвала на Иван Рилски

✠ ✠ ✠

Защото вярата без дела е мъртва, както и делата без вяра са мъртви (по Яков 2:20).

Варлаам и Йоасаф, XI–XII в.

✠ ✠ ✠

Тези, които са съвършени, се стремят към съвършеното. На нас, които искаме добро да вършим, Бог е готов да помогне в това.

Пчела сръбска, XVII в.

✠ ✠ ✠

Каквото и зло да направиш заради правата вяра, все едно добро ни правиш, затова прави, каквото искаш.

Варлаам и Йоасаф, XI–XII в.

✠ ✠ ✠

Логотетът веднъж го запита: „Философе, бих искал да зная що е философия“.

А той с бързия си ум отговори веднага:

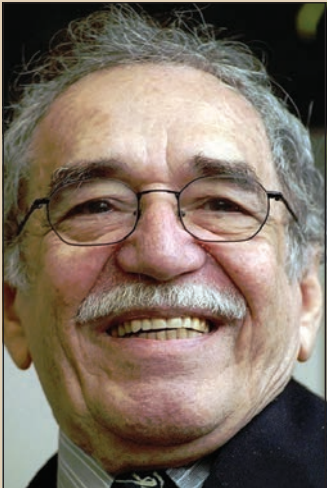
„Познаване на Божиите и човешките неща, което учи доколко човек може да се приближи към Бога и как чрез дела да стане образ и подобие на оногова, който го е създал“.

Пространно житие на Константин-Кирил, IX в.

Из книгата „Многолетна мъдрост“. Библиотека „Средновековни творби в превод“. Състав. и ред. Донка Петканова и Майа Йонова. Предговор и бележки Донка Петканова. София, Време, 1995.

Габриел Гарсия Маркес (1928-2014)

*„Вие, българите,
сте се оградили с
непознатата за
по-голямата част
на света азбука
КИРИЛИЦА,
за да подсилите
още повече
любопитството
към вашата древна
култура.“*

Чехословашка пощенска марка

♦ ♦ ♦

Консултанти
Мария Бранкова
Добринa Бадалова
Д-р Благовест Върбаков

♦ ♦ ♦

Изданието
има общокултурен характер
и авторите следва
да избягват преки
политически внушения
и коментари.

♦ ♦ ♦

Авторите носят отговорност
за своите публикации.

♦ ♦ ♦

Заглавията и подзаглавията
са от редакцията.

♦ ♦ ♦

Съкращаването на текст
се съгласува с авторите.

♦ ♦ ♦

Запазва се оригиналният
правопис на документалните
текстове в броя.

♦ ♦ ♦

Приемат се за печат
материали до 3 стандартни
страници само на електронен
носител с необходимите
илустрации на отделни
файлове, по възможност
на по-висока резолюция
(мин. 180 dpi).

♦ ♦ ♦

*Благославяйте,
а не кълнете!
И поправяйте –
ще ви бъдем
благодарни...*

♦ ♦ ♦

Броят е приключен
редакционно
на 11 май 2015 г. –
Св. Св. Кирил и Методий

♦ ♦ ♦

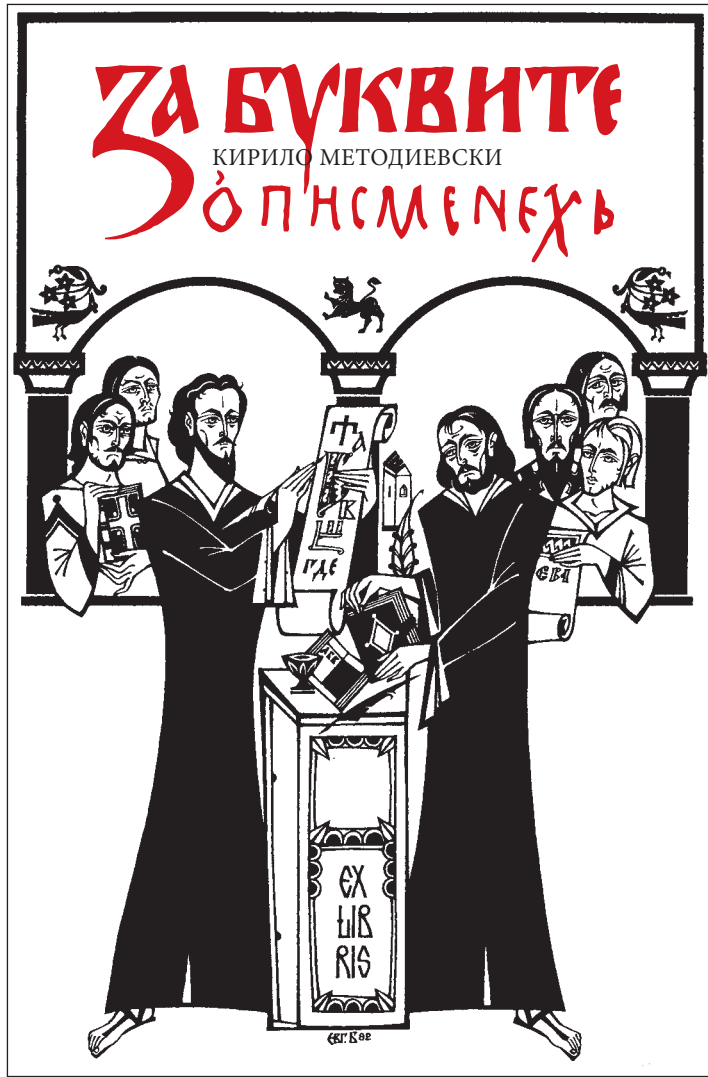
*„България
остана
вярна“*

Български всеучилищен
химн (1892)

♦ ♦ ♦

Паметна плоча
за Св. Методий
в Елванген (1985). Скулптор
Величко Минев

Екслибрис Евгений Босяцки

ISSN 1312-3785

Излиза от 1979 година

Бр. 45 / май 2015 г.

Основател на изданието
ВЕСЕЛИН ЙОСИФОВ

МЕЖДУНАРОДЕН РЕДАКЦИОНЕН КОМИТЕТ

Председател
Проф. д.ик.н. СТОЯН ДЕНЧЕВ

Главен редактор
ИЛИЯ ПЕХЛИВАНОВ

Съредактори
ХРИСТО БУКОВСКИ, КАЛИН НИКОЛОВ

Редактор-коректор
СВЕТЛА ДЕВКОВА

Графично оформление, редактиране и илюстрации
КИРИЛ ИВАНОВ

ДЖУЗЕПЕ ДЕЛ' АГАТА, ЕМИЛИЕ БЛАХОВА, ВАЛЕНТИН БОБЕВСКИ,
ДРАГИША БОЙОВИЧ, ТОМАС БЪЛГЪР, ВЛАДИМИР ВАВРЖИНЕК, ЕКХАРТ ВАЙЕР,
ГЕОРГИ ВАСИЛЕВ, ВАСЯ ВЕЛИНОВА, РАДОСЛАВ ВЕЧЕРКА, МАРЧЕЛО ГАРДЗАНИТИ,
ДИМИТРИОС ГОНИС, ТОДОР ГРИГОРОВ-ТЕРЕС, ЦВЕТАН ГРОЗДАНОВ,
ВАСИЛ ГЮЗЕЛЕВ, ДЖОРДЖО ДЗИФЕР, АКСИНИЯ ДЖУРОВА, БОЖИДАР ДИМИТРОВ,
ИВАН ДОБРЕВ, АНТОН ДОНЧЕВ, НЕВЯНА ДОНЧЕВА-ПАНАЙОТОВА,
НАДЕЖДА ДРАГОВА, АНТОНИЯ ДУЕНДЕ, РУМЯНА ЗЛАТАНОВА, ДИМИТЪР ИВАНОВ,
ИЛИЯ ИЛИЕВ, ИГОР КАЛИТАНОВ, КАЛИНА КАНЕВА, ДАРИНА КАРАДЖОВА,
КИРИЛ ПЛАМЕН КАРТАЛОВ, ДИМИТЪР КЕНАНОВ, ИВАН КОЛЕВ,
РУМЯНА КОНЕВА, МЕРСИЯ МАКДЕРМОТ, РОЛАНД МАРТИ, ПРЕДРАГ МАТЕИЧ,
ФЛОРИАН МЕСНЕР, ХАЙНЦ МИКЛАС, АНИСАВА МИЛТЕНОВА,
ГЕОРГИ МИНЧЕВ, АЛЕКСАНДЪР НАУМОВ, СВЕТЛИНА НИКОЛОВА,
ТАТЯНА НИКОЛОВА-ХЮСТЪН, КОНСТАНТИНОС НИХОРИТИС, ДОНКА ПЕТКАНОВА,
ДМИТРИЙ ПОЛИВЯННИЙ, ГЕОРГИ ПОПОВ, МАРИЯ ПОПОВА, ЦВЕТИ РАДЕВА,
ЮРИЙ РОСТОВЦЕВ, НАДЕЖДА САВОВА, ДЖУН-ИЧИ САТО, ТАТЯНА СЛАВОВА,
МАРИНА СМОЛЯНИНОВА, КРАСИМИР СТАНЧЕВ, ХРИСТО ТЕМЕЛСКИ,
ФРАНСИС ТОМСЪН, ГЕРГИНА ТОНЧЕВА, ПЕТКО ТОТЕВ, ХРИСТО ТРЕНДАФИЛОВ,
АНАТОЛИЙ ТУРИЛОВ, ВАСИЛКА ТЪПКОВА-ЗАИМОВА, ХИЛДЕ ФАЙ, УИЛЯМ ФЕДЕР,
ПЕТЕР ШРАЙНЕР

Съдейници

Антоанета Сърневска, Пепa Манастирска, Траяна Велкова,
Марчела Борисова, Мариета Георгиева, Борис Данков, Любомир Димитров,
Богдан Иванов, Пенка Момчилова, Петя Петрова, Соня Стоянова

Компютърна лаборатория „Джон Атанасов“

Проф. д-р Иванка Павлова – ръководител
Гл. ас. д-р Добри Бояджиев – заместник-ръководител

Калин Димитров, Венцислав Соколов, Светослав Дечев, Илко Георгиев, Георги Петров, Любомира Гешева, Атанас Николов, Йоанна Тодорова

ИЗДАТЕЛСТВО „ЗА БУКВИТЕ - О ПИСМЕНЕХЪ“
www.unibit.bg • www.zabukvite.org

Директор
Доц. д-р БОНКА ХИНКОВА

Научен секретар
ЕВГЕНИЯ ВАСИЛЕВА

София, 1784, бул. „Цариградско шосе“ № 119
e-mail: info@zabukvite.org

Печатница

ДЕМАКС

Директор Марин Несторов

Венецианският диспут 867

НѢ СЛНЦЕ ПРА́СОЖЕ
НЕСІ́ДЕТЛН НАВЪ́СЕ

Владислав Граматик „Пространно житие на Кирил и Методий“ от Климент Охридски (1469)

„Константин Философ в спор с римокатолическите духовници във Венеция“.
Худ. Кина Гошева (1974). По идея на Дмитрий Лихачов картината е подарена на Руската академия
на науките по случай нейната 200-годишнина от Българската академия на науките.
Копие на картината е изложено в Националния музей на образованието в Габрово.

Предстоящата 1150-а годишнина от Венецианския диспут през 2017 г. ще бъде ознаменувана от Университета „Ca' Foscari“ във Венеция и неговото славистично ядро с поредица международни срещи на кирило-методиевисти от различни страни в света. Първата от тях се състои от 11 до 13 май 2015 г., която беше открита от вицепрезидента на Република България Маргарита Попова.

Главен уредник на събитията е проф. Александър Наумов – възпитаник на Ягелонския университет в Полша, ученик на проф. Петър Динеков, почетен доктор на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, който от 2003 г. е професор по славистика в Университета „Ca' Foscari“.

Константин Преславски

СЛУЖБА ЗА МЕТОДИЙ

Като взе закона на благодатта за наставник,
светителю Методие,
ти стана съставител на светите букви
и научи на тях своя народ и стадо,
та онези, които четат по тях и се поучават
по светите книги, благославят Господа.
Заслужено те облажавам!

Като получи напълно от Бога апостолска благодат,
отче Методие,
ти се удостои с дар на пророчество и чудеса от оногова,
който те заслужено почете
да предсказваш бъдещето
като настояще, мъдрецо!

Радвай се, зрение на слепите,
прогонителю на бесовете и славни лекарю на болните!
Прочее, дай ни прошка на греховете и голяма милост.

Христe, спасителю, едничък милосърдни,
моля се на твоята милост, дай ми волна реч
да възхваля твоя светител Методий и теб да възнея!
Като напусна род и отечество, съпруга и деца,
свети учителю, ти си избра да живееш
със светите старци в пустинята, преславни!

О, преславни! Кой може да изкаже
добродетелите и трудовете на Методий,
който пострада от триезичните бесове!
Свети Методие, ти получи от Бога дар
и даде на онези, които имаха нужда
и които славят Бога, който те прослави.

Като те направи да изгрееш
подобно на слънчева светлина от изток на запад, отче,
Христос те изпрати да бъдеш мъдър учител, Методие,
на всички,
та да просвещаваши много градове и страни
с твоите букви,
и да почиташ, блажени, всички боговдъхновени книги,
който съдържат учението на Светия Дух.
И тъй, моли се непрестанно за ония,
който те възхваляват!

Моравската земя те има, отче, за яка стена,
с която побеждава еретиците.

Учители, които стоите отдясно пред Светата Троица,
молете се на Христа да опази славянското стадо!

Молим те, славни светителю Методие,
с молитвите си опази, отче, в православната вяра
разгоненото от еретиците твое стадо!
Нека, люде, всички възнеем и с любов облажим
божествения и верен Методий
като велик пастир на славяните,
почитания служител на Света Троица,
прогонител на ереста,
защото той се моли за всички ни!

Царствената Панония с новопросвещения народ,
като признава тебе за почитан пастир, радва се!
Подражаваме на твоята добродетел.
Похвалните ти трудове и страдания
са тайнствено многоценно миро
за твоите почитатели, светителю Методие!
Моли се непрестанно за всички ни!

Тебе, блажени, те възпява Моравската земя,
която притежава твое то пречисто тяло,
и Панонската, просветена от тебе, светителю,
и всичкото тяхно население,
което се е стекло да празнува твоята памет!

Вие, светци, които се борите за Света Троица,
преподобни Кириле и светителю Методие,
и които опазихте вашето свето стадо,
макар да ходехте по чужда земя,
направете го да расте чрез вашите молитви, блажени!

Превод от старобългарски език доц. д-р Стефан Кожухаров